

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistiky

Mediální rutiny zahraničních zpravodajů České televize v Rusku mezi lety 2012-2022

Media routines of Czech Television's foreign
correspondents in Russia between 2012-2022

Bakalářská diplomová práce

Adam Pešout

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Karel Páral, Ph.D.

Olomouc 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracoval samostatně na základě pramenů, které cituji a uvádím v příloženém seznamu literatury. Počet znaků v práci bez příloh je 116 229 včetně mezer.

V Olomouci dne 20. března 2024

.....

Adam Pešout

Motto

„Projel jsem zemi křížem krážem, od Kaliningradu po Sachalin. Poznal jsem stovky lidí různých národů. Zažil čtyřicetistupňový mráz i padesátistupňový žár. Chodil na vrcholy kamčatských vulkánů i ležel se zápalem plic v nemocnici. Viděl nadšení i radost Rusů stejně jako jejich pláč a zoufalost. Chodil v kravatě i neprůstřelné vestě.“

Miroslav Karas, nejdéle sloužící (bývalý) zahraniční zpravodaj České televize, v úvodu do knihy *A odkud bych asi tak byl?* mapující jeho zážitky z Ruska

Abstrakt

Cílem této bakalářské diplomové práce je zjistit a popsat, jaké jsou mediální rutiny (ustálené pracovní postupy) stálých zahraničních zpravodajů České televize v Rusku. Konkrétně bude sledováno období mezi lety 2012 až 2022. Pro naplnění stanoveného cíle bude využita kvalitativní výzkumná metoda polostrukturovaných rozhovorů s trojicí zahraničních zpravodajů, kteří v zájmovém období pozici v Moskvě zastávali. V teoretické rovině se práce zaměřuje na koncept mediálních rutin, ale také na samotné zahraniční zpravodajství a jeho význam v kontextu České televize jako veřejnoprávní instituce.

Klíčová slova

Zahraníční zpravodaj, zahraniční zpravodajství, televizní reportér, veřejnoprávní televize, Česká televize, Rusko, Ruská federace, mediální rutiny, žurnalistika

Abstract

The purpose of this bachelor's thesis is to identify and describe the media routines (established work practices) of Czech Television's permanent foreign correspondents in Russia. Specifically, the period between 2012 and 2022 will be monitored. To achieve the stated objective, this study will use a qualitative research method of semi-structured interviews with a set of three foreign correspondents who held the position in Moscow during the period of interest. At the theoretical level, the thesis focuses on the concept of media routines, but also on the field of foreign reporting itself and its role in the context of Czech Television as a public institution.

Keywords

Foreign correspondent, foreign news, television reporter, public service television, Czech Television, Russia, Russian Federation, media routines, journalism

Obsah

Úvod.....	6
1. TEORETICKÁ ČÁST	8
1.1. Mediální rutiny zahraničních zpravodajů	8
1.1.1. Postupy při výběru témat	9
1.1.2. Postupy při získávání a výběru zdrojů	11
1.1.3. Produkce audiovizuálního mediálního obsahu	13
1.1.4. Organizace práce.....	14
1.2. Zahraniční zpravodajství v kontextu České televize	16
1.2.1. Síť zahraničních zpravodajů České televize	18
2. METODOLOGICKÁ ČÁST	22
2.1. Cíl výzkumu a výzkumné otázky	22
2.2. Technika výzkumu.....	23
2.3. Metoda sběru dat a jejich analýza.....	25
2.4. Výběr výzkumného vzorku.....	28
2.5. Mediální kariéra respondentů	29
2.6. Limity výzkumu	31
3. ANALYTICKÁ ČÁST	32
3.1. Mediální rutiny zahraničních zpravodajů	32
3.1.1. Postupy při výběru témat	32
3.1.2. Postupy při získávání a výběru zdrojů	35
3.1.3. Produkce audiovizuálního mediálního obsahu	39
3.1.4. Organizace práce.....	45
3.2. Charakteristika zahraničního zpravodaje.....	53
3.3. Pozice České televize a ČR v Rusku	57
3.4. Hospodaření a výdaje moskevské redakce ČT	59
Závěr.....	61
Seznam literatury.....	65
Přílohy	68

Úvod

V éře globalizace hraje zahraniční zpravodajství klíčovou roli, neboť je oporou pro formování názorů a interpretaci událostí ze světa. Zejména důležité je pak původní zahraniční zpravodajství, tedy takové, které si médium obstarává samo prostřednictvím svých redaktorů v terénu. Mediální domy se ale často ubírají cestou omezování vlastního zahraničního zpravodajství, jelikož se jedná o velmi nákladnou položku, kterou lze nahradit externími dodavateli. Česká televize jde proti tomuto trendu a může se pochlubit jednou z nejrozsáhlejších sítí zahraničních zpravodajů ve srovnání s veřejnoprávními televizemi sousedních států nebo členských států EU podobné velikosti.¹

Svět čelí největšímu počtu násilných konfliktů od roku 1945,² z nichž ten nejrozsáhlejší, na Ukrajině, probíhá jen pár set kilometrů od hranic ČR. Česká televize tuto situaci reflektuje – zahraniční zpravodajství tvořilo v roce 2022 polovinu obsahu na zpravodajském kanálu ČT 24, což je nejvíce v historii.³ Za uplynulou dekádu došlo ve světě k různým geopolitickým eskalacím a proměnám, nejvíce se nás ale dotýká právě dění ve východní Evropě. To je důvodem, proč jsem se v rámci své bakalářské diplomové práce zaměřil na tuto oblast.

Cílem této práce je zjistit a popsat, jaké jsou mediální rutiny (ustálené pracovní postupy) stálých zahraničních zpravodajů České televize v Rusku. Konkrétně bude sledováno období mezi lety 2012 až 2022. V teoretické části práce nastíním dosavadní poznatky k problematice mediálních rutin a zahraničního zpravodajství v kontextu České televize jako veřejnoprávní instituce. Tato úvodní kapitola poskytne přehled o základních teoriích a pojmech, které se následně vyskytují v praktické části.

Informace pro výzkum získám pomocí kvalitativních polostrukturovaných rozhovorů s trojicí zahraničních zpravodajů, kteří v zájmovém období na pozici v Moskvě působili. Jmenovitě se jedná o Miroslava Karase, Davida Miřejovského a Karla Rožánka. Hlavní výzkumná otázka je nasnadě: *Jaké jsou mediální rutiny a specifika práce zahraničního zpravodaje ČT v Rusku?* Ze získaných výpovědí zjistím, co obsahuje každodenní pracovní

¹ KUBAL, Michal a Zdeněk ŠÁMAL (ed.), 2014. *Zpráva pro Radu ČT o činnosti zahraničních zpravodajů za rok 2013*. Česká televize [online]. s. 12 [cit. 2023-14-11]. Dostupné z: <https://img.ceskatelevize.cz/boss/document/405.pdf>

² GUTERRES, Antonio, 2022. *UN chief calls for action to put out '5-alarm global fire'*. United Nations News [online]. [cit. 2024-27-02]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/desa/un-chief-calls-action-put-out-5-alarm-global-fire>

³ *Výroční zpráva o činnosti České televize v roce 2022*. Česká televize [online]. s. 41 [cit. 2023-14-11]. Dostupné z: <https://img.ceskatelevize.cz/boss/document/1982.pdf>

rutina, ale také čím je práce v Rusku specifická ve srovnání s dalšími (zahraničními) posty, na kterých redaktori působili.

Díleční výzkumné otázky jsou vztaženy především k tématu mediálních rutin. Budu hledat odpovědi na to, jaké jsou postupy při tvorbě televizní reportáže, jak probíhá výběr témat a získávání informačních zdrojů a jak je organizována práce v redakci. Součástí výzkumu jsou ale také otázky, které se týkají obecného působení novinářů ČT v Rusku. Budu zjišťovat, jaká je pozice Česka a České televize v Rusku, jak moskevská pobočka ČT hospodaří, jaké je její personální složení a v neposlední řadě také respondenti subjektivně popíší, jaké vlastnosti by měl mít zahraniční zpravodaj. V analytické části práce budu hledat odpovědi na všechny výzkumné otázky, a to pomocí analýzy a komparace provedených rozhovorů.

Problematiku zahraničního zpravodajství jsem si nevybral pouze proto, že je v dnešní době velmi aktuální a mně blízká. V českém akademickém prostředí se totiž stále jedná o okrajové téma, které si zaslouží více pozornosti. Česká odborná publikace, zabývající se zahraničním zpravodajstvím, neexistuje. V diplomové práci se podobnému tématu věnovala například Barbora Honusová, která zkoumala mediální rutiny zahraničních zpravodajů ČT v USA v letech 1999-2017. Diplomová práce mapující činnost českých zpravodajů v Rusku nebyla dosud publikována.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1. Mediální rutiny zahraničních zpravodajů

Američtí badatelé Pamela Shoemakerová a Stephen Reese definují mediální rutiny jako „*schematizované, rutinní, opakované postupy a formy, které mediální pracovníci používají při výkonu své práce.*“⁴ Tyto postupy tvoří ucelený soubor pravidel a stávají se nedílnou součástí toho, co znamená být profesionálním novinářem. Zároveň rutiny zaručují, že mediální organizace budou reagovat předvídatelným způsobem. Podle Shoemakerové a Reese mají ještě významnější vliv na podobu mediálního obsahu než samotná osoba komunikátora.⁵

Důvodem pro vznik pracovních rutin v rámci mediálních organizací je především časový tlak uzávěrek. Díky těmto pravidelným vzorcům jednání jsou média schopna zpracovat i nepředvídané události v krátkém časovém horizontu.⁶ Zavedené pracovní rutiny můžeme pozorovat ve všech fázích výroby rozličných typů mediálních produktů. Jiráček a Köppllová ve své publikaci zmiňují, že „*předvýrobní příprava a vlastní výroba televizního seriálu je stejně organizačně rozdělena do jednotlivých fází jako výroba každého čísla časopisu.*“⁷

Pokud je tlak na rutinizaci práce v médiích přehnaný, přináší to negativní důsledky, zejména pro konzumenty daného média. Jednání takové organizace se stává předvídatelným, díky čemuž mohou subjekty jako PR agentury a profesionální komunikátoři snáze podobu produkovaných zpráv ovlivnit. Přehnaná rutinizace rovněž vede ke snížené dovednosti flexibilně zareagovat na nové a nepředvídané události.⁸

Mezi mediální rutiny je možné začlenit řadu podružných pojmů. Pro účely této práce byly rozděleny do pěti kategorií, které jsou ale vzájemně úzce propojeny a není tak možné mezi nimi hledat přesnou hranici. Jedná se o postupy při výběru témat,⁹ postupy při získávání a výběru zdrojů,¹⁰ produkci audiovizuálního mediálního obsahu¹¹ a organizaci práce.¹²

⁴ vlastní překlad, původní znění: „*routinized, repeated practices and forms that media workers use to do their job*“

⁵ SHOEMAKER, Pamela a Stephen REESE, 1996. *Mediating the Message: Theories of Influences on Mass Media Content*. Second Edition. Longman Publishers, s. 100-101. ISBN 0-8013-1251-5.

⁶ TRAMPOTA, Tomáš, 2006. *Zpravodajství*. Praha: Portál, s. 55. ISBN 80-7367-096-8.

⁷ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLVÁ, 2015. *Masová média. 2.*, přepracované vydání. Praha: Portál, s. 170. ISBN 978-80-262-0743-6.

⁸ TRAMPOTA, c. d., s. 57.

⁹ viz kapitola 1.1.1.

¹⁰ viz kapitola 1.1.2.

¹¹ viz kapitola 1.1.3.

¹² viz kapitola 1.1.4.

1.1.1. Postupy při výběru témat

Výzkumy mediálních rutin se začaly objevovat již v 50. letech 19. století. Za tu úplně první bývá současnými teoretiky označována studie *The Gate Keeper*, kterou vypracoval profesor žurnalistiky z Bostonské univerzity David White.¹³ V ní se autor zabýval procesem výběru zpráv redaktory novin, konkrétně jakým způsobem redaktoři vybírají mezi agenturními zprávami ty k otisknutí. Zjistil, že zhruba 90 % materiálů od zpravodajských agentur editoři vyřadí hned v první fázi rozhodování na základě vlastních, vysoce subjektivních, úsudků o požadavcích publika.¹⁴

V pozici pomyslných strážců brány médií, tzv. gatekeeperů,¹⁵ působí i zahraniční zpravodajové. Jsou postaveni do pozice, kdy musí z většího množství potenciálních zpráv vybrat jen několik z nich. Gatekeeper při výběru témat zvažuje především jejich relevanci a kvalitu, zároveň volí ale takové, které uspokojí potřeby publika. „*V novinách musí být příběhy čtivé, fotografie správně uspořádané na stránkách, titulky sestavené tak, aby upoutaly pozornost čtenářů. Televizní zprávy musí být vizuálně přitažlivé a udržet pozornost diváků,*“¹⁶ popisuje Shoemakerová a Reese.¹⁷

Zahraněční zpravodajové disponují, z teoretického pohledu, velkou možností nastolovat tematickou agendu. Je tomu tak proto, že se nachází v daném státě, v případě této práce v Rusku, a jsou přímo u zdroje. Díky tomu mají velkou kredibilitu a recipient, kterého od zdroje informace dělí velká fyzická i kulturní vzdálenost, musí spoléhat na získané informace od zpravodaje. Vzhledem k velkému množství tematických námětů a omezenému prostoru v televizi musí docházet k poměrně rozsáhlé selekci témat, nastává zde takzvaný agenda-setting.¹⁸

¹³ WESTLUND, Oscar a Mats EKSTRÖM, 2020. *News organizations and Routines*. In: WAHL-JORGENSEN, Karin a Thomas HANITZSCH (ed.). *Handbook of Journalism Studies*. Routledge, s. 74-75. ISBN 978-1-138-05288-8.

¹⁴ WHITE, David Manning, 1950. *The "Gate Keeper": A Case Study in the Selection of News*. In: *Journalism & Mass Communication Quarterly*. Roč. 27, č. 3. Minneapolis: Association for Education in Journalism, s. 383-390. ISSN 0196-3031.

¹⁵ Gatekeeper (v češtině hlídač brány) je osoba zastávající takovou pozici v mediální organizaci, která ho opravňuje k výběru témat a událostí ke zpracování do mediálních obsahů. Rozhoduje o tom, co projde „branou“ média a co medializováno nebude. (Reifová 2004: 70)

¹⁶ vlastní překlad, původní znění: „*In a newspaper the stories must be readable, the photos arranged properly on the pages, the headlines composed to direct reader attention. Television messages must be visually appealing and hold audience attention.*“

¹⁷ SHOEMAKER, c. d., s. 100, 109.

¹⁸ Agenda-setting (v češtině nastolování agendy) je proces „*prosazování určitých témat do veřejného diskurzu a současně vylučování určitých témat z tohoto diskurzu, který probíhá ve vzájemné interakci tří agend: a) veřejné; b) politické; c) mediální [...]*“ (Reifová 2004: 19)

Jedním z prvních vědců, který se tímto masmediálním fenoménem zabýval, byl americký politolog Bernard Cohen. Ve své publikaci *The Press nad Foreign Policy* zkoumal, za jakých okolností je formována americká zahraniční politika se zaměřením na roli médií v tomto procesu. Cohen poznamenal, že tisk "možná není ve většině případů úspěšný v tom, aby lidem říkal, co si mají myslet, ale je ohromně úspěšný v tom, aby svým čtenářům říkal, o čem mají přemýšlet."¹⁹ Ačkoli masmédiá mohou mít jen malý vliv na orientaci nebo intenzitu postojů, předpokládá se, že určují agendu každé politické kampaně, čímž ovlivňují významnost postojů k politickým otázkám.²⁰

Dalším významným konceptem, který se váže k výběru témat, jsou tzv. zpravodajské hodnoty.²¹ Ty slouží jako důležité vodítko při výběru událostí, které se dostanou do vysílání. Je ale třeba mít na paměti, že událost vybraná ke zpracování dnes, nemusí již zítra v konkurenci s novými událostmi uspět. Zpravodajské hodnoty jsou poměrně univerzální, zároveň je ale nezbytné hodnoty jednotlivých zpráv posuzovat v kontextu zpráv dalších.²²

V průběhu let se zpravodajské hodnoty staly poměrně předvídatelnými. Jsou zmiňovány ve většině učebnic žurnalistiky jen s malou variabilitou. Patří mezi ně významnost, zajímavost, kontroverze, neobvyklost, aktuálnost a blízkost. Tyto hodnoty vyplývají především z omezeného množství pozornosti publika, který je ochotno věnovat sledování, poslouchání či čtení zpráv. I kdyby média dokázala sdělit vše, co se za den událo, nebylo by to pro běžný život a pro diváka velmi užitečné.²³

Snaha o aktivní získávání příjemců a prosazení se na trhu lze nazvat jako tržně řízená žurnalistika. Podle McManuse tento směr žurnalistiky představuje výběr a zpracování témat takovým způsobem, aby především vyhovovala zájmu potenciálního publika. McManus považuje funkci získání pozornosti jako hlavní prioritu, za kterou teprve následují tradiční

¹⁹ vlastní překlad, původní znění: "[...] may not be successful much of the time in telling people what to think, but it is stunningly successful in telling its readers what to think about"

²⁰ COHEN, Bernard, 1972. In: MCCOMBS, Maxwell a Donald SHAW. *The Agenda-Setting Function of Mass Media*. The Public Opinion Quarterly, Vol. 36, No. 2. Oxford University Press, s. 177.

²¹ Zpravodajská hodnota (anglicky news value) zahrnuje všechny „vlastnosti extramedialní události, které určují pravděpodobnost toho, zda událost projde branou médií a bude převedena na zprávu a dále jako taková mediována“ (Reifová 2004: 76)

²² BURGR, Rudolf, 2012. In: ČUŘÍK, Jaroslav a kolektiv. *Nové trendy v médiích I.: Online a tištěná média*. Brno: Masarykova univerzita, s. 123. ISBN 978-80-210-5825-5.

²³ SHOEMAKER, c. d., s. 106, 109.

hodnoty žurnalistiky, mezi které patří poslání být hlídacím psem demokracie nebo upozorňování na sociálně závažné jevy.²⁴

Proti tomuto trendu stojí veřejnoprávní média, mezi která Česká televize patří. Její zaměstnanci se při výběru témat řídí kodexem, tak aby plnili veřejnoprávní závazky. Pokrývají proto i témata, která jsou pro většinové publikum méně atraktivní, ale pro společnost podstatná.²⁵

1.1.2. Postupy při získávání a výběru zdrojů

Schopnost vyhledávat informace a správně je interpretovat patří mezi základní dovednosti dobrého novináře. Zdrojů informací je v současnosti více než kdy dříve, mezi základní patří vlastní zjištění, rozhovor, agenturní zprávy, tisková sdělení, internet nebo archivy. S přibývajícím množstvím informací ve veřejném prostoru roste i množství zpráv nepodložených a lživých, tzv. fake news.²⁶ Je pak úkolem novináře, aby získával a dále šířil pouze informace z důvěryhodných zdrojů a zároveň aby samotné informace byly důvěryhodné, nesmí jít o spekulace.²⁷

Za nejdůvěryhodnější jsou považována vlastní zjištění novináře (např. přímé svědectví události), důvěryhodné jsou ale rovněž agenturní zprávy nebo informace z relevantních oficiálních zdrojů (např. tiskové zprávy). U posledního zmíněného je ale nezbytné vzít v potaz, že jde v podstatě o zdroj z oblasti public relations. Jejich úkolem je především hájit zájmy své organizace, což se promítá do stylu jejich komunikace a potenciální (ne)objektivity.²⁸

Při produkci zpravodajství je nezbytné vycházet minimálně ze dvou, ideálně ze tří i více zdrojů. Jen ve výjimečných situacích je možné zprávu zveřejnit bez vyjádření druhé strany sporu. V takovém případě musí být vysvětleno, proč toto vyjádření chybí. Zpravodaj musí využívat relevantní zdroje a dávat prostor lidem, kteří mají k tématu opravdu co říct. Zároveň

²⁴ MCMANUS, John, 2006. In: TRAMPOTA, c. d., s. 159.

²⁵ viz kapitola 1.2.

²⁶ Fake news (v češtině falešné zprávy) jsou moderním pojmem označujícím dezinformace, tedy „úmyslně nesprávné či zkreslené informace [...]“ (Reifová 2004, 45)

²⁷ ČURÍK, c. d., s. 38.

²⁸ tamtéž.

se nesmí omezovat na oficiální představitele institucí a organizací, ale dávat prostor i běžným lidem, kterých se popisovaný problém týká.²⁹

Zahraniční zpravodaj během svého působení v cizí zemi postupně získává více pravidelných a spolehlivých zdrojů, ze kterých buduje tzv. zpravodajskou síť. „*Toto schéma jemně propletené (= dopisovatelé) pevně napnuté (= reportéři) sítě propojené pomocí kovových článků (= zpravodajské agentury) údajně vytváří novou příkrývku, která se stará o to, aby byly zachyceny všechny potenciální zprávy.*“³⁰ Média se soustředí na určitá místa a časové momenty, u kterých je velká pravděpodobnost výskytu důležité události. Zpravodajská síť ve výsledku přikládá odlišnou míru pozornosti různým geografickým oblastem, prostor je dáván jen vybraným tématům a organizacím. Z této myšlenky plyne trojí rozdělení zaměření zpravodajských sítí – podle tematické specializace, instituční specializace a teritoriality.³¹

Jak je patrné z analytické části této práce, získávání informací z oficiálních zdrojů je pro zahraniční zpravodaje České televize v Rusku velmi složité. Jsou proto odkázáni především na zdroje z řad obyčejných lidí a ilustrování událostí skrze jejich příběhy.³² Pokud by zveřejnění jména mohlo zdroj poškodit, může zůstat anonymní, ale novinář tuto skutečnost musí vysvětlit (jedná se například o obavy ze ztráty zaměstnání). U citací nejmenovaných zdrojů je potřeba uvést, z čeho pramení jejich kompetentnost vyjádření k problematice (například byl přítomen danému jednání).³³

Investigativní žurnalistika je další disciplínou, se kterou se zahraniční zpravodajové musí vypořádat. Pracuje se zde většinou s informacemi, které se složitě získávají, zato mají velký společenský význam.³⁴ Novinář může pracovat i s nedůvěryhodnými informacemi, ale jen velmi opatrně. Jedná se například o spekulace nebo informace získané od anonymů. Pokud se je podaří ověřit z několika nezávislých zdrojů, mohou taková zjištění posloužit například jako základ pro odhalení nekalých praktik.³⁵

²⁹ tamtéž, s. 39.

³⁰ TUCHMAN, Gaye, 1978. *Making news: A Study in the Construction of Reality*. New York: The Free Press, s. 22. ISBN 978-0029329306. Vlastní překlad, původní znění: „*This arrangement of intersecting fine mesh (the stringers), tensile strength (the reporters), and steel links (the wire services) supposedly provides a new blanket, insuring that all potential news will be found.*“

³¹ tamtéž, s. 25.

³² viz kapitola 3.1.3.

³³ ČURÍK, c. d., s. 39.

³⁴ ŠKOP, Martin, 2012. *Vybrané právní a etické problémy současné rozhlasové a televizní tvorby*. In: MOTAL, Jan a kolektiv. *Nové trendy v médiích II: Rozhlas a televize*. Brno: Masarykova univerzita, s. 31. ISBN 978-80-210-5826-2.

³⁵ ČURÍK, c. d., s. 39.

1.1.3. Produkce audiovizuálního mediálního obsahu

Základním specifíkem televizního zpravodajství je tzv. audiovizuální jazyk, který se skládá ze složky obrazové a složky zvukové. Jejich vzájemné uspořádání je rozhodující jak pro způsob prezentace, tak pro správné pochopení sdělované informace. Obrazová složka je ve zpravodajských pořadech zastoupena typicky přímými přenosy a živými vstupy. Hojně zastoupeny jsou ale také videa, fotografie a infografika včetně animací. Zvukovou složku tvoří u zpravodajství nejčastěji mluvené slovo. To může být podáno jako synchronní výpověď (monologická, dialogická) nebo asynchronní výpověď (dodatečně namluvené informační sdělení, obvykle ve studiu).³⁶

Televizní stanice mají tendenci preferovat takové zprávy, u kterých je k dispozici atraktivní obrazová složka. Není nezbytně nutné, aby tyto záběry byly pořízeny přímo pro účel dané reportáže, televize často využívá tzv. ilustrační záběry, které fakticky nemají povahu zprávy, protože nejsou v žádném věcném vztahu k dané události. Dodatečné ilustrace děje mohou být zpracovány také pomocí počítačových animací (např. průběh dopravní nehody) či infografik (např. graficky znázorněné výsledky voleb).³⁷

Aby bylo sdělení srozumitelné, řídí se média při jeho zpracovávání zásadami vizuální kontinuity, tedy skládání jednotlivých záběrů, jež jsou samy o sobě dílčími výřezy skutečnosti, do ucelených sekvencí. U zpravodajských příspěvků se typicky jedná o sekvenci tří záběrů, tzv. triádu: celek, polocelik a detail. Jejich kombinací lze vizualizovat potřebná fakta a poskytnout odpovědi na základní otázky, které musí být ve zprávě obsaženy.³⁸

Celik bývá zařazen jako úvodní (někdy i závěrečný) záběr reportáže, protože poskytuje informačně orientační funkci, a tedy odpověď na otázku *kde* a *kdy*. Jeho úkolem je seznámit diváka s prostředím, rozmístěním protagonistů a přibližnou dobou události (zima, léto, den, noc). V rámci polocelku jsou identifikovány hlavní subjekty události a jejich aktivita. Získáváme tak odpověď na otázku *kdo* je činitelem a *co* se stalo. Detail a polodetail slouží k přenosu pozornosti na hlavní subjekt události. V detailu jsou rozebrány vlastnosti a celková podstata, abychom dostali odpověď na otázku *jak* k něčemu došlo a *proč* se tak stalo.³⁹

³⁶ LOKŠÍK, Martin, 2020. *Televizní zpráva a televizní zpravodajství*. In: OSVALDOVÁ, Barbora (ed.) a kolektiv. *Zpravodajství v médiích*. Vydání třetí. Praha: Karolinum, s. 80-81. ISBN 978-80-246-4612-1.

³⁷ JIRÁK, KÖPPLOVÁ, c. d., s. 239.

³⁸ LOKŠÍK, c. d., s. 81-82.

³⁹ tamtéž, s. 82.

Pro zahraniční zpravodaje České televize je nejvíce charakteristická reportážní metoda snímání a záznamu skutečnosti. Ta se vyznačuje autenticitou a dokumentární věcností vizuálního zpracování. Převažují neutrální, civilní záběry snímané z úrovně očí. Výrazové prostředky jsou voleny tak, aby co nejpřesněji a nezkresleně popisovaly jev nebo událost. Práce s metaforami a eufemismy slovními i obrazovými musí být opatrná, protože mohou znesnadňovat porozumění samotnému sdělení. Střih bývá ostrý, bez složitých grafických prvků.⁴⁰

Zpravodajská reportáž nejefektivněji využívá možností audiovizuálního jazyka a je proto považována za nejlepší žánrovou formu televizního zpravodajství. Vyznačuje se dramatickou prezentací faktů skrze osobní svědectví redaktora. V žurnalistické praxi se postupně vyprofilovaly tři typy reportáží, které reflektují trendy moderního televizního zpravodajství. Pod pracovním názvem HLP reportáž se skrývá reportáž s hlubokým lidským příběhem, STAND-UP reportáž označuje zprávu složenou z jedné nebo více synchronních výpovědí na kameru a třetím druhem je JPZ reportáž (jdu, ptám se, zkouším), jedná se o zážitkovou koncepci televizní zprávy, reportér je zde účastníkem a přímým hybatelem příběhu.⁴¹

1.1.4. Organizace práce

Média fungují jako zvláštní obchodní společnosti s hierarchickou strukturou organizace. Samotní vlastníci je ale většinou neřídí (s výjimkou např. malých okresních týdeníků), tuto pozici zastává manažer. Hierarchické rozložení najdeme i u jednotlivých redakcí. Vede je šéfredaktor, který zároveň funguje jako spojnice mezi redakcí a vedením mediální organizace. Šéfredaktoři jsou někdy zapojeni i do ekonomického rozhodování, nicméně měli by především hájit nezávislost redakce. Mezi další vedoucí redakční pracovníky patří editoři, vedoucí vydání či vedoucí směn. Výkonnou silou jsou pak redaktoři, kteří mohou zastávat mnoho různých pozic (např. zpravodaj, fotoreportér, komentátor). V médiích nalezneme i množství administrativních pracovníků (např. grafik, zvukař, osvětlovač), ale také nemediální pracovníky (např. účetní, personalista).⁴²

⁴⁰ tamtéž, s. 83.

⁴¹ tamtéž, s. 98-100.

⁴² ČURÍK, c. d., s. 153-156.

V tradičním pojetí média jsou jeho zaměstnanci rozděleni na dva základní, spolupracující tábory: redakční a obchodní. Souběžně s profesionalizací žurnalistiky během 20. století stavěla zavedená média, zejména vydavatelé denního tisku, pomyslné zdi oddělující redakci a obchodní oddělení. Organizace uplatňující duální model hospodaření funkčně i symbolicky oddělily žurnalistiku od podnikání, často ale na úkor efektivity práce. Stalo se tak úkolem vedení, aby rutinní činnosti koordinovalo v rámci časového harmonogramu, kterého se drží jak obchodní, tak redakční oddělení a díky čemuž médium může fungovat efektivně. Dle Westlunda a Ekströma je nezbytné si uvědomit, že zpravodajská práce již není (pokud vůbec kdy byla) profesí, kterou vykonává pouze skupina interních novinářů v centralizované a prostorově ohraničené redakci.⁴³

Významným prvkem sladění práce mezi jednotlivými redakcemi jsou redakční porady. Během nich se přidělují úkoly jednotlivým novinářům, ale také se zde analyzují a hodnotí mediální obsahy a celkový program. Počet účastníků záleží na velikosti dané redakce – u menších redakcí se jich účastní všichni členové, v těch větších pak zpravidla jen vedoucí jednotlivých redakcí a další vedoucí redaktori. Většina médií pořádá redakční porady pravidelně.⁴⁴

Práce novinářů je organizována tak, aby byly zvládnuty jak časové, tak prostorové problémy. Redakce plánují dopředu na jednotlivé dny, aby měly nasazené reportéry v potřebných lokalitách a situacích. Zejména kvůli časové tísní hrají zahraniční zpravodajové aktivní roli při tvorbě zpráv. Události odpovídající potřebám a očekáváním zpravodajské sítě⁴⁵ mají větší šanci na medializaci, bez ohledu na jejich skutečnou důležitost.⁴⁶

Jedním z úkolů zahraničních zpravodajů je rovněž produkce tzv. infotainmentu, tedy zpráv spojujících informace (information) a zábavu (entertainment). Důraz je zde kladen na personalizaci veškerého dění i jeho zprostředkování, často pomocí přímých vstupů a očitých svědků.⁴⁷ Gaye Tuchmanová představila typologii zpráv na základě jejího zúčastněného

⁴³ WESTLUND, EKSTRÖM, c. d., s. 73-89.

⁴⁴ RUSS-MOHL, Stephan, 2005. *Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Překlad Hana Bakičová. Praha: Grada. s. 203. ISBN 80-247-0158-8.

⁴⁵ viz kapitola 1.1.2.

⁴⁶ KUNCZIK, Michael, 1995. *Základy masové komunikace*. Překlad Štěpánka Kudrnáčová. Praha: Karolinum, s. 137. ISBN 80-718-4134-X.

⁴⁷ OSVALDOVÁ, c. d., s. 24.

pozorování, ve které novináři dělí zprávy do dvou základních kategorií: hard-news (tvrdé zprávy) a soft-news (měkké zprávy).⁴⁸

*„Pracovníci médií rozlišují mezi těmito dvěma kategoriemi pomocí poučky, že hard-news jsou zajímavé pro lidské bytosti a soft-news jsou zajímavé, protože se zabývají životem lidských bytostí.“*⁴⁹

Za hard-news se považují události, které jsou potenciálně dostupné pro analýzu a interpretaci a skládají se z faktuálních prezentací událostí (za příklad zde autorka uvádí nehodu vlaku nebo přepadení banky). Do kategorie soft-news spadají spíše odlehčené zprávy a zajímavosti z běžného života (jako příklad uvádí autorka příběh mladých lidí, kteří si na měsíc pronajali billboard s gratulací rodičům k výročí svatby). Jak ale Tuchmanová zmiňuje, často je velmi obtížné, ne-li nemožné, rozhodnout, zda je událost důležitá, nebo zda je zajímavá i důležitá zároveň. Obě kategorie se vzájemně prolínají.⁵⁰

1.2. Zahraniční zpravodajství v kontextu České televize

Pozice zahraničního zpravodaje je považována za jednu z nejprestižnějších v rámci mediální organizace. Je tomu tak mimo jiné proto, že těchto míst je omezené množství kvůli vysokým nákladům. Mezi ně patří nejen nájemné a platy zaměstnanců, ale také podpora rodiny korespondenta, jako je školné a příspěvky na bydlení. Další výdaje jsou na samotné cestování, místní personál nebo na zajištění bezpečnosti v rizikových destinacích. Udržování zahraniční kanceláře může stát dle Sambrooka až čtvrt milionu dolarů ročně (a v místech jako je Irák nebo Afghánistán i podstatně více). Příjmy přímo generované zahraničním zpravodajstvím by nikdy nestačily na pokrytí těchto nákladů. Vždy muselo být dotováno z ostatních zisků mediální organizace.⁵¹

„Zasvěcené a fundované zahraniční zpravodajství má zásadní význam pro udržení dynamické a pestré národní debaty. Tento morální argument v mnoha zasedacích místnostech

⁴⁸ TUCHMAN, c. d., s. 47.

⁴⁹ MOTT, Frank Luther, 1952. In: TUCHMAN, c. d., s. 48. Vlastní překlad, původní znění: „Newswriters distinguish between these two lists by saying that a hard-news story is ‚interesting to human beings‘ and a soft-news story is ‚interesting because it deals with the life of human beings‘.“

⁵⁰ TUCHMAN, c. d., s. 47-48.

⁵¹ SAMBROOK, Richard, 2010. *Are Foreign Correspondents Redundant?: The changing face of international news*. Oxford: University of Oxford, Reuters Institute for the Study of Journalism, s. 11-12. ISBN 978-1-907384-00-4.

neobstojí, ale finanční pobídky k produkci kvalitního zahraničního zpravodajství by měly. Doufejme, že finanční manažeři budou prozíraví a uvědomí si, že drasticky podceňují zahraniční zpravodajství. Snad mají dostatek moudrosti, aby si toto cenné aktivum udrželi a investovali do něj.“⁵²

Levnější alternativou k vysílání vlastních zahraničních zpravodajů je využívání místních novinářů z dané země. „*Existuje celá armáda zahraničních novinářů, kteří jsou připraveni skoncovat s prastarou a směšnou praktikou vysílání pouze anglicky mluvících amerických reportérů přes půl světa, aby předstírali, že jsou odborníky na místa, která doposud nikdy neviděli,*“ komentuje ve svém článku bývalý americký zahraniční novinář Scott Shuster.⁵³ Podle něj odvedou místní novináři lepší práci, jelikož znají lépe místní prostředí a dokáží tak vykreslit realitu objektivně. Navíc nepotřebují fixery a překladatele, čímž ušetří redakci další náklady s tím spojené.⁵⁴

S postupnou globalizací ekonomiky a tendenci k nadnárodní integraci se zvyšuje i procento zahraničních příspěvků ve zpravodajských pořadech (zároveň ale dochází k rozostření hranice toho, co ještě je „zahraničí“). Mezi tématy zpravidla převažují vztahy mezi politikami (popř. ekonomikami) různých států a nadnárodních celků. Obsah zahraničních zpráv se ve velké míře vztahuje „k nám“, tedy k politické a ekonomické situaci našeho státu.⁵⁵

*„Součástí zpráv ze zahraničí bývají ale i nejrůznější „zajímavosti“, tedy např. zprávy o nečekaných a dramatických politických zvratech (válkách, převratech a pučích), přírodních katastrofách (zemětřeseních, povodních, tornádech), neštěstích velkého rozsahu (železničních haváriích, masakrech) či celebritách (od chování členů britské královské rodiny po svatby, porody, rozvody, dopravní nehody a módní výstřelky v oblékání sportovců, zpěváků spotřební hudby a filmových hvězd).“*⁵⁶

⁵² CARROLL, Jill, 2007. *Foreign News Coverage: The U.S. Media's Undervalued Asset*. Cambridge, s. 13-14. Shorenstein Center, Harvard University. Vlastní překlad, původní znění: „*Insightful, well-informed foreign reporting is essential to keeping the national debate vigorous and churning. This moral argument won't hold sway in many boardrooms, but the financial incentives to produce good quality foreign news should. Hopefully financial decision makers will have the foresight to realise they are drastically undervaluing foreign news coverage and have the wisdom to hang onto and invest in this valuable asset.*“

⁵³ vlastní překlad, původní znění: „*There is an army of foreign journalists out there, ready to put an end to the ancient and ridiculous practice of sending speak-only-English American reporters halfway around the world to pretend to be experts on places they have never seen before.*“

⁵⁴ SHUSTER, Scott, 1988. *Foreign competition hits the news*. Columbia Journalism Review. New York: Columbia University Graduate School of Journalism, Vol. 27, Iss. 1, s. 43-45. ISSN 0010-194X.

⁵⁵ JIRÁK, KÖPPLOVÁ, c. d., s. 284-285.

⁵⁶ tamtéž.

Zahraníční redaktori České televize přispívají svými reportážemi nejčastěji do hlavní zpravodajské relace *Události ČT*, ale také do pořadu orientovaného výhradně na zahraniční zpravodajství *Horizont ČT24*. V případě významnějších témat vyžadujících více prostoru vystupují také v analytickém pořadu *Události, komentáře*. Jak již bylo zmíněno v kapitole 1.1.4., úkolem stálých zahraničních zpravodajů je rovněž produkce infotainmentu a soft-news. Nejčastěji zasílají své reportáže do cestopisného magazínu *Objektiv*, nejstaršího pořadu svého druhu v ČR vysílaném nepřetržitě od roku 1987. Krátké příspěvky z různých států zde slouží nejen jako cestovatelský průvodce, ale rovněž nabízí publiku hlubší poznání světa.⁵⁷

1.2.1. Síť zahraničních zpravodajů České televize

Česká televize (ČT) byla zřízena 7. listopadu 1991 zákonem č. 483/1991 Sb. jako médium veřejné služby v oblasti televizního vysílání. Zákon o České televizi explicitně zmiňuje v § 3, odstavci (1), písmena c) a h), že ČT „zřizuje síť vlastních zpravodajů“ a „poskytuje alespoň na jednom vysílaném programu 24hodinovou programovou službu, včetně aktuálního zpravodajství“.⁵⁸ Není zde ale stanoveno, jak extenzivní má zpravodajská síť být a ve kterých regionech či státech budou zpravodajové působit.

Martin Glas, který v tehdejší Československé televizi působil od jejího vzniku v roce 1953, ve svých pamětech zmiňuje, že reportážní snímky ze zahraničí se zpočátku získávaly jen ze spřátelených zemí. Hlavně tedy z Německé demokratické republiky (NDR) a Sovětského svazu (SSSR), až později z dalších států. Glas píše, že během prvních let v ČT žádní zahraniční zpravodajové nepůsobili, ti přišli až v pozdější fázi rozvoje televize na pozice do Rakouska a USA. Nicméně dle jeho slov „příspěvky obou byly sotva na diletantské úrovni a jejich angažmá bylo zřejmě personálně politickou záležitostí.“⁵⁹

Zpravodajové působící v zahraničí se ve výročních zprávách České televize dělí do dvou základních kategorií – ad hoc a stálí. Do skupiny ad hoc spadají členové Redakce zahraničního zpravodajství ČT vyslaní z Prahy za účelem pokrytí přesně definovaných

⁵⁷ *Historie pořadu Objektiv*. Česká televize [online]. [cit. 2023-18-11]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096911352-objektiv/1734-historie-poradu/>

⁵⁸ *Zákon č. 483/1991 Sb. o České televizi*. Česká televize [online]. [cit. 2023-13-11]. Dostupné z: <https://img.ceskatelevize.cz/boss/document/1801.pdf>

⁵⁹ GLAS, Martin, 2003. *Vzpomínky Martina Glase: Počátky televize u nás*. Česká televize [online]. [cit. 2023-13-11]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/historie-cst/vzpominky-pametniku/martin-glas/pocatky-zpravodajstvi/organizace-redakce/>

témat. Oproti tomu stálý zpravodaj je vyslaný do určité země zpravidla na několik let, aby v ní pokrýval aktuální agendu spojenou s danou geografickou oblastí.⁶⁰ Druhá jmenovaná kategorie, konkrétně post stálého zpravodaje v Rusku, je předmětem této práce.

*„Rozmístění zahraničních postů odráží jak historický vývoj, tak za daných rozpočtových podmínek maximální snahu o původní zahraniční zpravodajství, které je ve srovnání s ostatními českými, nejen veřejnoprávními médii unikátní. Zmíněná struktura zpravodajských postů umožňuje pokrývat nejen dění v samotných městech/zemích, kde sídlí zahraniční střediska, ale i vzdálenějším okolí. Zpravodaj ve Spojených státech v rámci finančních možností pokrývá i Kanadu, příp. nejbližší země střední Ameriky, zpravodaj v Bratislavě kromě Slovenska taktéž Rakousko a Maďarsko, zpravodaj v Polsku i Ukrajinu, Bělorusko nebo pobaltské státy atp. Tímto se Redakce zpravodajství snaží minimalizovat náklady, které jsou ve srovnání s ad hoc vyslaným zvláštním zpravodajem z Prahy nižší.“*⁶¹

Stálý zpravodaj musí být schopen obhospodařit hned několik profesních funkcí najednou. Není jen reportérem, ale také vedoucím střediska, účetním a často také produkčním. Zastává tedy funkce, které jsou v pražském ústředí České televize vykonávány několika zaměstnanci.⁶² *„Ke kvalifikaci redaktorů specializovaných na zahraniční zpravodajství patří kromě politických a odborných předpokladů také dobrá znalost světových, popř. i jiných jazyků (nejméně dva, často tři i více) a znalost geopolitických, historických i kulturních realit z příslušné světové oblasti skupiny zemí i jednotlivých zemí, jakož i dostatečné redakční zkušenosti.“*⁶³

Česká televize se může pochlubit jednou z nejrozsáhlejších sítí zahraničních zpravodajů ve srovnání s veřejnoprávními televizemi sousedních států nebo členských států EU podobné velikosti.⁶⁴ Při porovnání s dalšími tuzemskými médii disponují sítí stálých zahraničních zpravodajů pouze dvě další veřejnoprávní mediální organizace: Český rozhlas (ČRo) a Česká tisková kancelář (ČTK).

⁶⁰ KUBAL, Michal a Zdeněk ŠÁMAL (ed.), 2014. *Zpráva pro Radu ČT o činnosti zahraničních zpravodajů za rok 2013*. Česká televize [online]. s. 3 [cit. 2023-14-11]. Dostupné z: <https://img.ceskatelevize.cz/boss/document/405.pdf>

⁶¹ tamtéž.

⁶² tamtéž, s. 4.

⁶³ HAŠKOVEC, Slavoj, 1983. *Základy teorie agenturního zpravodajství*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, s. 126. ISBN 59-265-82.

⁶⁴ KUBAL, ŠÁMAL, c. d., s. 12.

V roce 2022 bylo obsazeno 11 postů,⁶⁵ rok 2023 se pak obešel bez personálních změn. Zahraniční zpravodajství v roce 2022 tvořilo 50 % obsahu na zpravodajském kanálu ČT 24, tedy nejvíce v historii.⁶⁶ Udržování sítě zahraničních zpravodajů a původní materiály, které přináší ve svém vysílání, pomáhá výrazně zkvalitňovat veřejnou službu, kterou ČT poskytuje.⁶⁷

Tabulka 1: Přehled sítě stálých zahraničních zpravodajů České televize v roce 2022.⁶⁸

Zpravodajský post	Stálý zpravodaj
Londýn	Lukáš Dolanský
Varšava	Andreas Papadopulos
Bratislava	Jan Šilhan
Berlín	Pavel Polák
Brusel	Petr Obrovský
Washington	Bohumil Vostal
Istanbul	Václav Černohorský
Tel Aviv	David Borek
Moskva	Karel Rožánek
Peking	Barbora Šámalová
Paříž	Jan Šmíd

⁶⁵ viz *Tabulka 1*

⁶⁶ *Výroční zpráva o činnosti České televize v roce 2022*. Česká televize [online]. s. 41 [cit. 2023-14-11]. Dostupné z: <https://img.ceskatelevize.cz/boss/document/1982.pdf>

⁶⁷ KUBAL, ŠÁMAL, c. d., s. 9.

⁶⁸ *Výroční zpráva o činnosti České televize v roce 2022*. Česká televize [online]. s. 41 [cit. 2023-14-11]. Dostupné z: <https://img.ceskatelevize.cz/boss/document/1982.pdf>

Pro účely této práce je významný především fakt, že Česká televize si přes všechna bezpečnostní rizika a komplikace udržela stálý zpravodajský post v Rusku. Většina západních médií, včetně Českého rozhlasu, stáhla své stálé zpravodaje z Moskvy na přelomu února a března 2022 po začátku ruské invaze na Ukrajinu. Učinili tak v reakci na přijetí nového zákona, který zavedl trestní odpovědnost v podobě až 15 let vězení za publikování zpráv o ruské armádě, které neodpovídají oficiálnímu ruskému narativu, za diskreditaci ozbrojených sil a za výzvy k sankcím.⁶⁹ Od března 2022 je tak ČT jediným tuzemským médiem, které přináší původní informace z Ruska, a to prostřednictvím stálého zpravodaje Karla Rožánka.⁷⁰

⁶⁹ MALÁ, Jitka, 2022. *Český rozhlas stáhl z Ruska stálou zpravodajku*. Český rozhlas [online]. [cit. 2023-15-11]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/rusko-ukrajina-cesky-rozhlas-zpravodajka-milenkovicova_2203071527_miz

⁷⁰ *Výroční zpráva o činnosti České televize v roce 2022*. Česká televize [online]. s. 41 [cit. 2023-14-11]. Dostupné z: <https://img.ceskatelevize.cz/boss/document/1982.pdf>

2. METODOLOGICKÁ ČÁST

2.1. Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem této bakalářské práce je zjistit a popsat, jaké jsou mediální rutiny (ustálené pracovní postupy) stálých zahraničních zpravodajů České televize v Rusku. Konkrétně bude sledováno období mezi lety 2012 až 2022.

Tohoto cíle bude dosaženo pomocí výzkumné metody kvalitativních polostrukturovaných rozhovorů se třemi zahraničními zpravodaji, kteří v zájmovém období pozici v Moskvě zastávali. Jmenovitě se jedná o Miroslava Karase, Davida Měřejovského a Karla Rožánka.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaké jsou mediální rutiny a specifika práce zahraničního zpravodaje ČT v Rusku? Cílem je odhalit, co obsahuje každodenní pracovní rutina, ale také čím je práce v Rusku specifická ve srovnání s dalšími (zahraničními) posty, na kterých redaktoři působili.

Dílčí výzkumné otázky úzce vztažené k mediálním rutinám:

1. *Jaké jsou postupy při tvorbě televizní reportáže v Rusku?* Rovněž bude zjišťováno, kolik příspěvků musí zpravodaj odevzdávat a v jaké formě, jak vypadá interní spolupráce s kameramanem a produkční, i jak vypadá externí spolupráce s dalšími zahraničními redakcemi v Rusku.

2. *Jak probíhá výběr témat a získávání informačních zdrojů?* Pozornost bude směřována k jednotlivým kritériím výběru témat v kontextu veřejnoprávní instituce a jestli (příp. jaký) je vliv tamějšího represivního režimu. Novináři v rozhovorech také upřesní, jak probíhá budování sítě kontaktů v Rusku, jestli existuje kontinuita kontaktů při výměně zahraničního zpravodaje a jaké nároky na své zdroje kladou.

3. *Jak je organizována práce v redakci?* Redaktoři přiblíží, jak vypadá jejich běžný pracovní den, jak probíhá komunikace s domovskou redakcí a hodnocení odvedené práce. Rovněž vysvětlí, jak probíhá cestování do regionů a jaké komplikace práci zahraničního novináře v Rusku provází.

Dílčí výzkumné otázky vztažené k působení novinářů ČT v Rusku:

1. *Jaké vlastnosti by měl mít zahraniční zpravodaj?* Redaktoři subjektivně vylíčí, jakými vlastnostmi by měl kvalitní zahraniční zpravodaj disponovat a zároveň jak se sami dostali na post v Rusku.

2. *Jaká je pozice Česka a České televize v Rusku?* Cílem je uvést na pravou míru pracovní podmínky, kterým jsou zahraniční zpravodajové v Rusku vystaveni. Výpovědi budou vzájemně porovnávány, čímž se vyjasní případné vývojové tendence, zejména v souvislosti se začátkem ruské invaze na Ukrajinu.

3. *Jak funguje a hospodaří moskevská pobočka ČT?* Zpravodajové popíšu provozní záležitosti pobočky a její personální složení. Komparací výpovědí vyjde najevo, jak se pracovní prostředí během zájmového období proměnilo, jak po fyzické stránce, tak po personální.

Konkrétní dotazy položené zahraničním zpravodajům v polostrukturovaných rozhovorech budou koncipovány tak, aby obsáhly všechny výše zmíněné tematické okruhy. Ve svém znění ale nebudou přesně shodné s výzkumnými otázkami, jak plyne z obecných pravidel pro vedení kvalitativních rozhovorů.⁷¹

2.2. Technika výzkumu

Pro naplnění stanoveného cíle práce se jeví jako nejvhodnější aplikace kvalitativního výzkumu. Tento přístup klade důraz na flexibilní výzkumné otázky, široce definované cíle výzkumu, vytváření nových hypotéz (na rozdíl od kvantitativního testování hypotéz) a v neposlední řadě na důvěryhodnost.⁷² Metody kvalitativního výzkumu jsou úzce spjaty se sběrem verbálních dat, typicky prostřednictvím rozhovorů. Samotná zjištění pak mohou mít spíše charakter hypotéz než konkrétních závěrů.⁷³

Výzkumný vzorek je v tomto případě velmi úzký, a proto by nebylo možné použít kvantitativní přístup. Mišovič ve své publikaci popisuje, že „*kvalitativním šetřením získáváme*

⁷¹ SEDLÁKOVÁ, Renáta, 2014. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, s. 209. ISBN 978-802-4735-689.

⁷² CROPLEY, Arthur, 2022. *Introduction to Qualitative Research Methods: A practice-oriented introduction*. Hamburg: Editura Intaglio, s. 54. ISBN 978-606-95073-6-0.

⁷³ tamtéž, s. 75.

mnoho dat týkajících se omezeného počtu jedinců.“⁷⁴ Pracuje se s takzvanými měkkými daty, které mají zpravidla podobu dlouhých slovních výpovědí. Sociální realita je zkoumána prostřednictvím pohledu samotných aktérů, popisována jejich vlastním jazykem.⁷⁵ Cílem kvalitativního výzkumu je popsat a analyzovat svět tak, jak ho lidé vnímají, interpretují a jak mu rozumějí.⁷⁶

V tomto typu výzkumu nejde jen o pochopení hlavní problematiky, ale také o „hledání, nacházení a odhalování skrytých spojení s jinými jevy, vysvětlování jejich vzájemných vztahů a významu a objevování jejich příčin.“⁷⁷ Kvalitativní výzkum využívá induktivní formy vědeckých metod, hloubkové studium konkrétních případů, různé způsoby rozhovorů či kvalitativní pozorování. Je orientován na vyhledávání nových informací či souvislostí a probíhá obvykle v přirozeném prostředí.⁷⁸

*„V typickém případě kvalitativní výzkumník vybírá na začátku výzkumu téma a určí základní výzkumné otázky. Otázky může modifikovat nebo doplňovat v průběhu výzkumu, během sběru a analýzy dat. [...] Práce kvalitativního výzkumníka je přirovnávána k činnosti detektiva. Výzkumník vyhledává a analyzuje jakékoliv informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek, ...“*⁷⁹

Minimální standardizace v tomto typu výzkumu má své výhody i nevýhody. Díky volné formě otázek a odpovědí nevynucuje taková omezení, jaká jsou u kvantitativních výzkumů, vykazuje proto poměrně vysokou validitu. Nevýhodou slabé standardizace a menších výzkumných vzorků u kvalitativních výzkumů je ale nižší reliabilita.⁸⁰ *„Srovnáme-li standardizované dotazníkové šetření s nestandardizovaným hloubkovým rozhovorem, je zřejmé, že pokud má respondent možnost zvolit jednu z nabízených variant odpovědi, je větší pravděpodobnost, že při opakovaném šetření odpoví stejně, ...“*⁸¹

⁷⁴ MIŠOVIČ, Ján, 2019. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), s. 23. ISBN 978-807-4192-852.

⁷⁵ SEDLÁKOVÁ, c. d., s. 51.

⁷⁶ CROPLEY, c. d., s. 60.

⁷⁷ ONDREJKOVIČ, Peter, 2019. In: MIŠOVIČ, c. d., s. 22.

⁷⁸ HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, s. 63. ISBN 80-736-7040-2.

⁷⁹ tamtéž, s. 50.

⁸⁰ DISMAN, Miroslav, 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, s. 287. ISBN 80-246-0139-7.

⁸¹ SEDLÁKOVÁ, c. d., s. 55.

Otevřenost ke zkoumaným objektům je stěžejní zásadou kvalitativního výzkumu. Projevuje se zejména v tom, že původní plán, výběr zkoumaných objektů, způsob sběru dat a další aspekty se dotvářejí až v průběhu realizace. Je nezbytné reagovat na nové, neočekávané podněty a postup výzkumu jim přizpůsobit. Jistá míra subjektivity je v kvalitativním výzkumu přirozená a očekávaná, zároveň si ale výzkumník musí udržet ve všech směrech objektivní, kritický odstup.⁸²

2.3. Metoda sběru dat a jejich analýza

Data pro výzkum budou získávána pomocí hloubkových, polostrukturovaných rozhovorů s vybranou trojicí zahraničních zpravodajů. Tento typ rozhovoru je nejběžnější technikou využívanou pro sběr dat v rámci kvalitativních výzkumů. Dokáže předejít mnohým nevýhodám jak strukturovaného, tak nestrukturovaného rozhovoru, představuje pomyslnou střední cestu.⁸³ Polostrukturované rozhovory mohou, oproti čistě strukturovaným, lépe využít potenciál dialogu k vytváření nových poznatků pro výzkum. Tazatel i respondent jsou aktivními účastníky rozhovoru, jelikož oba mohou do jisté míry ovlivnit jeho směřování.⁸⁴

Nejdůležitější částí polostrukturovaného rozhovoru je jeho jádro. To se skládá z tematických okruhů a otázek, které výzkumník nesmí vynechat. Na toto jádro pak navazují další témata a otázky, které slouží k rozšíření původního záměru výzkumu. Ty mohou poskytnout cenný kontext pro lepší uchopení sledované problematiky.⁸⁵ Je možné pokládat i doplňující dotazy nad rámec původního souboru. Díky této volnosti je možné vytvořit přirozenější kontakt tazatele s informantem. Na druhou stranu určitá míra formalizace v tomto typu rozhovoru ulehčuje třídění údajů a jejich vzájemné porovnávání.⁸⁶

Před samotnou realizací polostrukturovaných interview se zahraničními zpravodaji bude vytvořen podrobný návod k rozhovoru.⁸⁷ Ten zajistí strukturovanější formu rozhovorů, aby se dostalo na všechna zásadní témata a bylo možné vzájemně výpovědi porovnat.

⁸² REICHEL, Jiří, 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, s. 65-67. ISBN 978-80-247-3006-6.

⁸³ MIŠOVIČ, c. d., s. 79-80.

⁸⁴ LEAVY, Patricia (ed.), 2014. *The Oxford Handbook of Qualitative Research*. New York: Oxford University Press, s. 286. ISBN 978-0-19-981175-5.

⁸⁵ MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, s. 160. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

⁸⁶ REICHEL, c. d., s. 111-112.

⁸⁷ viz Tabulka 3 v příloze práce

Tento návod zároveň nelimituje dotazované v uplatnění vlastní perspektivy a zkušeností ve svých odpovědích.⁸⁸ Na základě návodu budou posléze formulovány konkrétní dotazy připravené na míru jednotlivým respondentům.

*„Otázky v kvalitativním interview by měly být skutečně otevřené, neutrální, citlivé a jasné. Základní snahou při vymýšlení otázek je minimalizovat vnucování určitých odpovědí samou formulací otázky.“*⁸⁹ *„Otázky nemají sloužit k získání odpovědí, jež by potvrdily zamýšlené předpoklady autora, ale k poznání aktéra.“*⁹⁰

Během rozhovoru je rovněž nezbytné dbát na jeho průběh, jelikož rozvleklé odpovědi a nepodstatné poznámky snižují jeho efektivitu. Tazatel musí přesně vědět, co chce zjistit. Respondentovi poskytuje vhodnou zpětnou vazbu. Pokud se například odpověď míjí se záměrem, je nutné respondenta přerušit. V průběhu rozhovoru také mohou vyvstat nová, zajímavá témata. Možnosti improvizace popisuje Hendl: *„V kvalitativním interview se často narazí na aspekty, s nimiž analýza nepočítala. Pokud mají vztah k základnímu problému nebo jsou důležité z hlediska udržení rozhovoru, tazatel musí pohotově formulovat otázky ad hoc.“*⁹¹

Styk se zdrojem informací musí být u kvalitativního výzkumu co nejpřirozenější povahy. Záznam rozhovoru by měl být co nejúplnější, většinou usilujeme o doslovný zápis. Pokud není možné provádět zápis souběžně s rozhovorem, rekonstrukce záznamu musí proběhnout co nejdříve. Pro zachycení všech informací je ideální použití diktafonu nebo jiného nahrávacího zařízení. Přepis zvukových nahrávek rozhovorů je časově velmi náročný, zejména u respondentů s málo strukturovaným projevem plným parazitních výrazů, tzv. slovní vaty. *„Přepis jednohodinového rozhovoru si zpravidla vyžádá sedm hodin času hodně zručné písárky.“*⁹²

Po realizaci rozhovorů a jejich přepsání přichází na řadu úprava textu, především v podobě jazykové korektury. Cílem je odstranit již zmiňovanou slovní vatu, ale také upravit věty do srozumitelné podoby. Až poté je možné přejít k analýze. *„Při interpretaci dat se rozhodujeme, jaké úryvky textu budou směrodatné. Při konečné prezentaci výsledků se budeme rozhodovat, kterými citacemi budeme naše závěry dokumentovat.“*⁹³

⁸⁸ HENDL, c. d., s. 174.

⁸⁹ tamtéž, s. 169.

⁹⁰ MIŠOVIČ, c. d., s. 111.

⁹¹ HENDL, c. d., s. 171.

⁹² DISMAN, c. d., s. 314.

⁹³ HENDL, c. d., s. 151.

Jak zmiňuje Mišovič, je třeba mít na paměti, že i samotná analýza musí mít kvalitativní charakter: „*Otevřené otázky samy o sobě negarantují kvalitativní vyznění výzkumu. Odpovědi na otevřené otázky je možné zpracovat kvantitativně i kvalitativně, podle jejich charakteru. To je další faktor, který určuje vyznění výzkumu.*“⁹⁴ Během analýzy rozhovorů výzkumník objevuje skryté významy, aktivity informátorů, identifikuje motivy v jejich jednání. Nachází informace, vytváří pojmy a kategorie, formuluje poznatky. „*Zpracování kvalitativních dat se odlišuje od kvantitativního postupu cyklickým charakterem, tj. propojením etapy získávání dat, jejich redukce, zachycením dat a vyvozováním závěrů.*“⁹⁵

U kvalitativních dat existuje několik možných analytických postupů, ty nejběžnější jsou spojeny s tříděním, klasifikací a deskripcí. Mišovič jmenuje následující:

- Technika prostého výčtu vyjadřuje charakteristiku určitého jevu, která se týká častosti výskytu nebo poměru výskytu k jinému jevu (počet, frekvence, intenzita atd.).
- Technika vytváření trsů slouží k seskupování a konceptualizaci výroků.
- Technika zachycení vzorců vyhledává určité opakující se principy a struktury.
- Technika srovnávání a kategorizace se využívá k odlišení dvou kategorií.
- Technika využití metafor pomáhá k vyzvednutí určité obecnější kategorie.
- Technika vyhledávání a vyznačování vztahů nachází vzájemné souvislosti kategorií.
- Technika faktorování odhaluje kategorie, jež nejsou přímo pozorovatelné.⁹⁶

Kvalitativní interview má své limity. Jednou z kritických připomínek je, že hloubkový rozhovor omezuje výzkumníkovu možnost interpretace, jelikož respondent pouze vzpomíná, což není totožné, jako skutečné pozorování (v případě tohoto výzkumu by šlo o pozorování reálné práce novinářů v terénu). Mezi další potenciální omezení můžeme zařadit schopnost výzkumníka klást otázky podněcující další diskusi, která napomůže analýze. Na straně druhé musí být respondent schopen vyjádřit své zkušenosti v omezeném časovém rámci rozhovoru.⁹⁷

⁹⁴ MIŠOVIČ, c. d., s. 121.

⁹⁵ tamtéž, s. 131.

⁹⁶ tamtéž, s. 138-150.

⁹⁷ GIVEN, Lisa (ed.), 2008. *The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications, s. 423. ISBN 978-1-4129-4163-1.

2.4. Výběr výzkumného vzorku

Při vytváření vzorku respondentů pro tento výzkum byla uplatněna metoda takzvaného záměrného výběru, také označovaného jako účelový.⁹⁸ Sedláková popisuje tento postup výběru následovně:

„Záměrné výběry jsou vedeny plánem výzkumníka a jeho představou o cílové populaci a jeho rozhodnutím, co (kdo) by mělo být zkoumáno. Tento postup výběru zkoumaných jednotek neumožňuje širší generalizaci zjištění, [...]. Výzkumník proto musí v závěru šetření přesně vymežit, pro jakou populaci jsou jeho závěry platné.“⁹⁹

Výzkumný vzorek byl vybrán na základě sledovaného období, tedy od roku 2012 do konce roku 2022. V tomto období působili na pozici stálého zpravodaje ČT v Moskvě tři novináři: Miroslav Karas, David Miřejovský a Karel Rožánek. Jejich přesně vymezená období výkonu funkce byla zaznamenána do *Tabulky 2*.

Tabulka 2: Přehled střídání zahraničních zpravodajů České televize na pozici v Moskvě mezi lety 2012-2022.

Období působení na postu v Moskvě	Stálý zpravodaj
srpen 2012 – září 2016	Miroslav Karas
září 2016 – prosinec 2017	David Miřejovský
leden 2018 – březen 2020	Miroslav Karas
březen 2020 (červenec 2021 ¹⁰⁰) – současnost ¹⁰¹	Karel Rožánek

⁹⁸ SEDLÁKOVÁ, c. d., s. 99.

⁹⁹ tamtéž.

¹⁰⁰ Reálný termín nástupu K. Rožánka na pozici zpravodaje ČT v Moskvě. Ve výběrovém řízení tuto pozici získal již v březnu 2020, ale kvůli restrikcím spojeným s onemocněním covid-19 nemohl do Ruska dříve vycestovat.

¹⁰¹ V době odevzdání této práce Karel Rožánek stále zastává post zpravodaje ČT v Moskvě.

Počáteční datum, tedy rok 2012, byl vybrán záměrně, jelikož od března 2010 do srpna 2012 neměla ČT v Moskvě žádného redaktora. Tehdejšímu zpravodaji v Rusku, Josefu Pazderkovi, ruské úřady bez udání důvodu neprodloužily pracovní vízum, ČT proto pozici na více než dva roky zrušila.¹⁰² 1. srpna 2012 byl post obnoven s příchodem Miroslava Karase.¹⁰³

Se třemi zpravodaji z vytyčeného výzkumného vzorku byly realizovány hloubkové, polostrukturované rozhovory v časovém rozsahu zhruba jedné hodiny. Rozhovor s Miroslavem Karasem proběhl osobně v Televizním studiu ČT Ostrava, s Davidem Mířejovským a Karlem Rožánkem proběhlo interview online pomocí videohovoru. Všechny rozhovory se uskutečnily během března a dubna 2023.

2.5. Mediální kariéra respondentů

Miroslav Karas

Po studiu žurnalistiky na Univerzitě Karlově (1985) nastoupil do dětské redakce Československého rozhlasu. V roce 1992 vyměnil dětskou redakci za zahraniční a začal pracovat jako stálý zahraniční zpravodaj v Polsku, nejprve u Československého, později u Českého rozhlasu. Když v roce 1998 přešel do České televize, stále zůstal v Polsku jako zahraniční zpravodaj, začal ale pravidelně jezdit i do zemí bývalého Sovětského svazu, především do pobaltských zemí, na Ukrajinu a do Běloruska.

V Polsku zůstal zpravodajem až do roku 2012, tedy celkem dvacet let. U profese zahraničního zpravodaje ČT ale setrval a od srpna 2012 začal působit v Moskvě. V září 2016 se vrátil na svou původní pozici do Polska, ale po roce a půl se opět vrátil do Moskvy. Zatímco poprvé strávil v Rusku čtyři roky, při druhém období to byly jen zhruba roky dva, konkrétně zde pobýval od ledna 2018 do března 2020. Svůj pohled na Rusko očima českého zahraničního reportéra sepsal roku 2021 v knize *A odkud bych asi tak byl?*. Od dubna 2020 působí jako ředitel Televizního studia ČT Ostrava.

¹⁰² VINCOUREK, Lukáš, 2010. *Česká televize zatím ruší post zahraničního zpravodaje v Moskvě*. Český rozhlas [online]. [cit. 2023-29-11]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ceska-televize-zatim-rusi-post-zahranicniho-zpravodaje-v-moskve_201003011925_lvincourek

¹⁰³ POTŮČEK, Jan, 2012. *ČT vyměnila zahraniční zpravodaje. Miroslav Karas je od 1. srpna v Moskvě*. Lupa.cz [online]. [cit. 2023-29-11]. Dostupné z: <https://www.lupa.cz/clanky/ct-vymenila-zahranicni-zpravodaje-miroslav-karas-je-od-1-srpna-v-moskve/>

David Miřejovský

Vystudoval žurnalistiku na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze (2002) a následně obor marketingová a sociální komunikace na Fakultě multimediálních komunikací Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně (2005). Od roku 2002 dodnes pracuje v zahraniční redakci České televize.

Od září 2012 do srpna 2016 působil jako stálý zahraniční zpravodaj ČT v Bratislavě. V září 2016 se přesunul na pozici stálého zpravodaje ČT v Moskvě, zde však zůstal pouze do prosince 2017. Ruské úřady mu nechtěly udělit dlouhodobou novinářskou akreditaci, musel si každé 3 měsíce žádat o obnovení. Na počátku roku 2018 se proto přesunul na post stálého zpravodaje ČT ve Washingtonu. O svém pobytu v USA napsal v roce 2023 knihu *Amerika na mušce*. Od srpna 2022 je zpět v ČR, nicméně pravidelně vyjíždí jako zvláštní zpravodaj na Ukrajinu.

Karel Rožánek

Po absolvování studia na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy (1995) nastoupil do České televize, kde působil jako reportér v domácí redakci a věnoval se především armádní tematice. Později byl opakovaně vyslán jako zvláštní zpravodaj do válečných zón. Během své kariéry v ČT postupně podával zprávy z konfliktů v bývalé Jugoslávii, Iráku, Mali, Náhorním Karabachu či Afghánistánu. O svých zkušenostech z poslední jmenované destinace publikoval v roce 2022 knihu *Zápisky z Afghánistánu*.

V březnu 2020 bylo rozhodnuto, že se stane novým zpravodajem v Moskvě, pro Rožánka to je první stálý zahraniční post. Kvůli restrikcím spojeným s onemocněním covid-19 mu ale více než rok nebylo umožněno do Ruska vycestovat. Fyzicky se do Moskvy přesunul v červenci 2021 a na pozici v době odevzdání práce stále působí.

2.6. Limity výzkumu

Hlavním limitem výzkumu je malý počet respondentů a jejich odlišná doba působení na pozici stálého zpravodaje České televize v Rusku. Zatímco Miroslav Karas zastával post celkem 6 let během dvou oddělených období, David Měřejovský zde působil pouze zhruba 1,5 roku a Karel Rožánek fakticky také,¹⁰⁴ jelikož na pozici fyzicky nastoupil až po více než roce, kdy mu byla přidělena.¹⁰⁵ Zkušenosti jednotlivých zpravodajů jsou proto velmi odlišné a není proto snadné jejich výpovědi vzájemně porovnat ve všech rovinách.

¹⁰⁴ Bereme-li v úvahu pouze sledované období, tedy do konce roku 2022. Karel Rožánek pozici stálého zpravodaje ČT v Rusku zastává i nadále v době odevzdání této práce.

¹⁰⁵ Kvůli restrikcím spojeným s onemocněním covid-19 mu nebyl umožněn dřívější fyzický nástup na pozici.

3. ANALYTICKÁ ČÁST

3.1. Mediální rutiny zahraničních zpravodajů

V rámci této kapitoly budou podrobeny analýze výpovědi respondentů úzce vztažené k tématu mediálních rutin. Pozornost bude věnována zejména specifickým rysům práce novinářů v Rusku. Bude zkoumáno, jakým způsobem probíhá výběr témat pro reportáže, jaké jsou postupy při získávání informačních zdrojů, jak probíhá samotná produkce audiovizuálního mediálního obsahu a jak je práce zahraničních zpravodajů organizována.

3.1.1. Postupy při výběru témat

Zahraníční zpravodajové České televize mají při výběru témat velmi široké pole působnosti. Zabývají se těžkými politickými tématy, ale také odlehčenými tématy z kategorie soft-news, jako je například kultura či sport. Vyslaní reportéři ČT do Ruska jsou gatekeepery v pravém slova smyslu, jelikož působí přímo v terénu a jsou to především oni, kdo určuje, jaká témata v reportážích zpracují.

David Miřejovský popisuje, že proces výběru témat má dvě fáze. „*Ve čtvrtek jsme napsali velmi předběžný námět témat na další týden. Ten se dále v neděli večer upřesňuje podle toho, jaké další věci se objevily, co jsem zjistil, co se mi povedlo domluvit. [...] V těchto plánech témat jsou zahrnuty všechny zahraniční cesty českých politiků, nějaká výročí i feature témata, co se mohou natočit prakticky kdykoliv.*“¹⁰⁶ Miřejovský ale dodává, že během týdne se původní plán často naruší, jelikož vyvstanou nová, aktuálnější témata. Každý den se proto zpravodajové spojí s editorem zahraničního zpravodajství v Praze a potvrdí si plány natáčení.

Respondenti se shodují na tom, že sami přináší většinu námětů na reportáže. „*Naprostou většinu témat nabízí zpravodaj v dané zemi. Proto tam taky je, on ví, co se v zemi děje a čím země žije, co je důležité. To by měl reflektovat, nabízet a vysvětlovat.*“¹⁰⁷ Nicméně není tomu tak vždy, Miroslav Karas to nazývá domácími úkoly. „*To jsou témata, se kterými přijde Praha. Řekl bych, že v té vaší výrobě jsou z 80 % vaše témata a z 20 % jsou to domácí úkoly. Tím úkolem je mnohdy třeba jen stand-up do společné reportáže, která vzniká v Praze spolu s příspěvkem*

¹⁰⁶ Miřejovský, 10.

¹⁰⁷ Miřejovský, 14.

dalších zahraničních zpravodajů. Nebo je to reportáž, která se týká vnitropolitického tématu, ale je tam nějaká vazba na Moskvu.“¹⁰⁸

Při výběru témat se zpravodajové řídí především aktuálním děním. Existují pomyslná mandatorní témata, která se nesmí v plánu reportáží opomenout. Mezi ně patří například volby nebo oficiální cesty českých vysoce postavených představitelů do dané země. Mířejovský zmiňuje, že je v tomto ohledu velký rozdíl mezi postem zpravodaje v Rusku a v USA. *„V Americe je mandatorních věcí daleko více, protože tam jsou volby každé dva roky. Volby v Rusku sice jsou, ale všichni víme, jak to tam funguje. Uděláte jednu reportáž z vyhlášení výsledků voleb, uděláte pár živých vstupů a je to. Americké prezidentské volby jsou úplně jiná disciplína. Byly v listopadu a já na tom začal pracovat už v březnu toho roku.*“¹⁰⁹

Karel Rožánek vysvětluje, že své reportáže před odvysíláním nejprve posílá do Prahy ke kontrole. *„Posílám jim reportáže ke schválení, ale je to spíše proto, aby chránili mě, než aby mi tam měnili nějaké zásadní věci nebo fakta. Chrání mě, abych neudělal nějakou problematickou věc a nešel kvůli tomu třeba do vězení.*“¹¹⁰

Role soft-news v produkci zahraničních zpravodajů ČT

Součástí práce stálých zahraničních zpravodajů České televize je rovněž natáčení soft-news. Reportáže tohoto druhu přibližují běžný život v dané destinaci, v případě této práce v Rusku a postsovětském prostoru. Jsou důležitou součástí produkce zahraniční redakce ČT, protože právě díky nim si může divák utvářet celistvý názor na zemi, její kulturu a obyvatele. Zpravodajové přispívají především do cestopisného magazínu *Objektiv*, ale i do dalších pořadů.

Podle Davida Mířejovského bylo v Rusku pro natáčení soft-news prostoru dostatek, zejména ve srovnání s USA, kde byla jeho agenda naplněna především mandatorními tématy. *„Zpravodajství je potřeba naředit. Navíc jste tam proto, abyste českému divákovi přiblížil život v té zemi, která nežije jen tím, co říká Putin, Trump nebo Zelenský.*“¹¹¹

Pro natáčení nezpravodajských příspěvků musí zahraniční redaktor občas složitě hledat čas ve své nabitě agendě. Svůj přístup k natáčení soft-news popsal Miroslav Karas. *„Já jsem*

¹⁰⁸ Karas, 14.

¹⁰⁹ Mířejovský, 14.

¹¹⁰ Rožánek, 13.

¹¹¹ Mířejovský, 22.

*se snažil řídit tím, že i když jsem někam jel kvůli Objektivu, tak jsem odtamtud vždy přivezl jeden nebo dva zpravodajské materiály. Nikdy jsem někam nejel jenom kvůli tomu, abych natočil Objektiv. To by byl moc velký luxus.“*¹¹² Dále dodává, že při cestách po Rusku si vždy potřeboval vyhradit na natáčení Objektivu alespoň dva dny. Usiloval o hlubší poznání místa, v různých denních dobách.

Přestože primárním účelem těchto cest bylo pro Karase natočení soft-news reportáže, například do pořadu Objektiv, snažil se vždy tuto příležitost využít i k natočení neotřelého zpravodajského příspěvku. *„Ano, přiznávám, nebyla to tvrdá, těžká politika. Ale když jste v Kaliningradu, tak prostě natočíte o životě v nejzápadnějším městě Ruska, které je nejzápadnější pouze na mapě, ale ne tím, jak se tam žije. Když jste v Petropavlovsku Kamčatském, tak samozřejmě natáčíte o vulkánech, které jsou kolem. Ale natočíte i reportáž o tom, že to bylo dlouho uzavřené vojenské město a jaký vliv mají Asiaté na kamčatskou ekonomiku. V každé lokalitě jsem se vždy snažil najít i místo pro příspěvek do Událostí.“*¹¹³

Se začátkem ruské invaze na Ukrajinu v únoru 2022 se ale situace ohledně natáčení soft-news drasticky proměnila. Karel Rožánek vysvětluje, že před invazí pokrýval více témat, natáčel reportáže z oblasti kultury či sportu. *„Mezi dřívějšími tématy reportáží bylo například moskevské metro nebo poštovní roboti, kteří automaticky po Moskvě rozváží poštu. Což jsou zajímavé věci, které ale teď dělat nemůžu.“*¹¹⁴

Většina dnešních reportáží z Ruska se proto týká jen války na Ukrajině a sankcí uvalených na Ruskou federaci. Přesto Rožánek v omezené míře nachází prostor pro zpracování odlehčených témat. *„Natočil jsem reportáž o Domě na nábreží, který je naproti Kremlu a kde teď bydlím. To se publikovalo letos v lednu. Chceme dělat i další, uvidíme, co se nám povede. Ze soft-news jsme natáčeli například o ruském ekvivalentu Big Macu Big Hit. Dělal jsem reportáž o nákupech Samsungů, jak se vlastně moc věcí v běžném životě v Rusku nezměnilo. Z mých reportáží nemluví jen Putin, tam mluví běžní Rusové.“*¹¹⁵

¹¹² Karas, 13.

¹¹³ Karas, 13.

¹¹⁴ Rožánek, 22.

¹¹⁵ Rožánek, 24.

3.1.2. Postupy při získávání a výběru zdrojů

Spolehlivé kontakty a zdroje informací jsou pro kvalitní práci zahraničních zpravodajů klíčové. Miroslav Karas i Karel Rožánek se shodují na tom, že pro ně nebylo snadné v Rusku informace získávat, zejména pak z oficiálních zdrojů a institucí. „*Co se kontaktů týče, například v lidskoprávních organizacích, jako je Memorial, máme pochopitelně vřelé vztahy. Ale že by se s námi bavil například mluvčí Kremlu Dmitrij Peskov nebo mluvčí ministerstva zahraničí Marija Zacharovová, to je vyloučeno. Není to tím, že bychom byli nepřátelé, ale tím, že pro ně nejsme významní. Oni dají rozhovor BBC, CNN, německým nebo čínským televizím. Ale Česká televize je pro ně minoritní partner, který je nezajímá,*“ popisuje Rožánek.¹¹⁶

Obtíže se získáváním informací popsal Karas na situaci s tiskovými mluvčími. „*Získat kontakty v Rusku je nemožné. Mluvčí nikdy nezveřejňuje své telefonní číslo. V Rusku se mi mnohokrát stalo, že chtěli poslat otázku faxem a mít 28 dní na odpověď, bez ohledu na to, že se jedná o aktuální zpravodajství. Řada mluvčích se chrání tím, že nejsou kompetentní něco sdělovat, přestože jsou tiskovými mluvčími, je to zcela odlišná situace než u nás.*“¹¹⁷

Vzhledem k omezenému množství relevantních zdrojů musel Karas občas porušit i základní žurnalistické předpisy. „*V těchto režimech, jakým je ten ruský, často neplatí jedno z hlavních novinářských pravidel: mít informaci vyzdrojovanou na dvou místech. Když vám něco řekne například představitel opozice Jašin či Navalný, těžko si budete informaci někde jinde ověřovat. Prostě musíte sázet na to, že ti lidé vám říkají pravdu, a potom to ve svém zpravodajství nepodávat jako oficiální zprávu. Často jsem byl rád, že jsem vůbec nějakou informaci dostal.*“¹¹⁸

Ruský represivní režim má podle Rožánka vliv na neochotu běžných občanů sdělovat informace novinářům ze Západu. „*Narážím na problém, že lidé jsou opatrní. Často se bojí mluvit a já bych nerad, aby kvůli mně někdo skončil ve vězení.*“¹¹⁹ Nedůvěra se v posledních letech dále prohlubuje, zejména pak od začátku války na Ukrajině. „*Začalo se tu udávat, lidé chodí do vězení za to, že něco řeknou. Zatím to jsou jen Rusové, ještě to nejsou žádní cizinci nebo západní novináři.*“¹²⁰

¹¹⁶ Rožánek, 8.

¹¹⁷ Karas, 4.

¹¹⁸ Karas, 5.

¹¹⁹ Rožánek, 20.

¹²⁰ Rožánek, 18.

Stejnou zkušenost má i Karas, který poukazuje na přísné zákony v zemi. Ty znesnadňují práci žurnalistů, zejména těch ze Západu. „*V Rusku je to složitější než v jiných zemích. Nezapomínejme totiž na to, že mnoho lidí se bojí kontaktu se západními novináři, byť to možná zní směšně. Řada lidí se bojí zákonů a předpisů, které z nich mohou udělat zahraničního agenta. Řada lidí se bojí, že je někdo udá za spolupráci s někým ze zahraničí. Předpisy v Rusku jsou tak přísné, že vás jsou schopni poslat za mříže kvůli tomu, že jste vyhradil tajemství. A přitom to není pravda.*“¹²¹

V jistém rozporu s výpovědí Karase a Rožánka je odpověď Davida Miřejovského. V Rusku dle jeho slov se získáváním informací problém neměl, protože Česká republika má mezi Rusy dobré jméno. „*Bavili se s námi všichni, ať už disidenti, kteří k tomu samozřejmě přibírali ještě odkaz Václava Havla a Charty 77. Ale i prorežimní, třeba politologové, ti to tady taky měli rádi, protože i oni zde měli své vzory. Velice rádi se vyjadřovali pro západní média a pro nás je jistě dobré mít zaznamenaný i pohled Kremlu.*“¹²²

Miřejovský dodává, že si je vědom aktuálních změn v Rusku a narůstající averze vůči západním novinářům. „*Jak to má Karel Rožánek dnes? Víím, že je to podstatně těžší z mnoha důvodů na obou stranách ruského společenského spektra. Ale já jsem nějaký zásadní problém neměl. Během toho roku jsem nějaký viditelný vývoj nezaznamenal, kromě dost značné asertivity.*“¹²³

Budování sítě kontaktů a pozice produkční v Moskvě

Při výměně zahraničního zpravodaje obvykle předává ten stávající svému nástupci získané kontakty. Podle Davida Miřejovského je to nezbytné, nový zahraniční redaktor může díky tomu začít hned pracovat. „*Bez toho se člověk neobejde. Končící zpravodaj svému nástupci, pokud nejsou úplně rozhádaní, kontakty předá v excelových tabulkách, nebo přesunutím z telefonu do telefonu.*“¹²⁴

Miroslav Karas vysvětluje, že významnou roli při předání kontaktů a zkušeností hraje vzájemný vztah zpravodajů. „*Já jsem se snažil svým nástupcům předat, co šlo. Ať už to byl*

¹²¹ Karas, 8.

¹²² Miřejovský, 4.

¹²³ Miřejovský, 4.

¹²⁴ Miřejovský, 6.

*David Miřejovský nebo Karel Rožánek. Myslím si, že to je spíše věc vztahu mezi těma dvěma zpravodaji. Já znám zpravodaje, kteří spolu nemluvili, znám zpravodaje, z nichž se stali přátelé na celý život.“*¹²⁵

S budováním sítě kontaktů a s jejich udržováním významně pomáhá produkční v Rusku. Na tom panuje shoda mezi všemi respondenty. *„Post České televize v Rusku má jednu zásadní výhodu a tou je pozice produkčního, nyní tedy ruského produkčního, který to má na starost. [...] Takže pro mě to bylo jednodušší, že jsem si síť nemusel budovat sám. Ale samozřejmě kontakty sbírám i já, například skrze zdejší českou komunitu. Dále tu máme jakýsi balík kontaktů, skrze které můžeme komunikovat s Kremlem nebo s ministerstvem zahraničí, které nám dává novinářskou akreditaci.“*¹²⁶

Miřejovský potvrzuje Rožánkova slova a dodává, že produkční byla schopna obratně zajistit a dojednat rozhovor i na místech, kde sama kontakt neměla. *„Sama byla vystudovaná novinářka a už v té době pro ČT dělala víc než 10 let. Takže měla vybudovanou obrovskou páteřní síť kontaktů po celém Rusku a postsovětském prostoru, kde jsme natáčeli. Navíc byla vynikající produkční. Když jsem si vymyslel něco, kde kontakt neměla, byla velice schopná rychle a akčně tyto věci dojednat. Pamatuji si, že třeba herce, který hrál Kolju v devadesátých letech, tak dohledala opravdu rychle kvůli nějakému výročí.“*¹²⁷

Jak plyne z obou výpovědí výše, produkční je pro zahraniční zpravodaje ČT v Moskvě velkou pomocí. Zdejší represivní režim znesnadňuje získávání kontaktů. Karas popisuje, že domlouvání rozhovorů je v Rusku velmi časově náročné. *„Produkční je v Rusku nezbytný právě kvůli vyřizování těchto formalit. Ty na rozdíl od Česka nespočívají v tom, že zvednete jednu telefon nebo pošlete jednu zprávu a jste domluveni. V Rusku musí mít produkční kontakty a často přes mnoho bran kontaktů se až dostane k tomu potřebnému. Produkční stráví několik hodin, než někoho najde a domluví.“*¹²⁸

¹²⁵ Karas, 6.

¹²⁶ Rožánek, 8.

¹²⁷ Miřejovský, 5.

¹²⁸ Karas, 11.

Význam fixerů pro práci zpravodaje v Rusku

Zahraniční zpravodajové mohou při své práci využívat také služeb tzv. fixerů. Tím je obvykle místní novinář, který usnadňuje práci hostujícímu reportérovi jak v ohledu logistickém (např. pomáhá vyřizovat povolení a přístupy na místo), tak v redakčním (např. pomáhá vytvářet náměty reportáží, získávat kontakty nebo působí jako překladatel).¹²⁹

Všichni tři zpravodajové uvedli, že fixery při své práci v Rusku využívali jen málo. Přesto je jejich role nezastupitelná, v praxi to zažil Miroslav Karas. *„Bez fixerů si mnohdy neporadíte. [...] Dám jeden příklad. Jeli jsme se podívat do města Kansk na Sibiři, jak čínské dřevařské společnosti řadí v sibiřských lesích a kde kvete korupce při nelegální těžbě dřeva. Samozřejmě bychom tam nic nenatočili, kdybychom neměli předem domluvený kontakt. Když jsem potřeboval před olympijskými hrami v Soči navštívit rodiny, které musely brutálně opustit své domovy kvůli stavbě dálnice, tak samozřejmě bych se k nim bez pomoci místního člověka nedostal. Takhle to platilo všude mimo Moskvu a Petrohrad.“*¹³⁰

David Měřejovský potvrzuje, že služeb fixerů využíval hlavně při cestách do regionů, stejně jako Karas. *„Byli jsme na pár místech v ruských regionech, kde jsme se zkontaktovali přes Táňu na někoho místního, kdo nám tam pomáhal. Nebyly to nějaké krizové situace ve smyslu bezpečnosti, ale v některých odlehlejších regionech opravdu pomáhá, když tam je s vámi člověk, který zná místní prostředí. Takhle to prostě v Rusku funguje.“*¹³¹

Fixeři pomáhají zpravodajovi s rychlejší orientací v terénu. Poskytují nezbytný kontext k situaci a prostředí, které může být novináři vzdálené. *„V těchto zemích nejde pracovat jako výsadkář, který seskočí padákem a začne okamžitě posílat reportáže. Jednou z vlastností zpravodaje je tu zemi znát a nepsat o prvních dojmech. Pokud chce člověk podávat reálný pohled na situaci, tak je potřeba ji předem poznat. [...] A protože na to nebývá čas, jedete tam poprvé, musíte se spoléhat na cizí pomoc.“*¹³²

¹²⁹ MURRELL, Colleen, 2019. *Fixers as Entrepreneurs*. In: Journalism Studies, Volume 20, Issue 12. s. 1680. ISSN 1461-670X.

¹³⁰ Karas, 8.

¹³¹ Měřejovský, 7.

¹³² Karas, 8.

3.1.3. Produkce audiovizuálního mediálního obsahu

Jakmile má zahraniční zpravodaj zadané téma a obstarané zdroje informací, přichází na řadu natáčení reportáže. V této disciplíně se domácí a zahraniční zpravodajství v zásadě neodlišuje. Redaktoři předem vědí, na jaké účely bude jejich příspěvek použit. Podle toho přizpůsobují jeho formát a stopáž. Nejčastěji produkují reportáže do pořadu Události, hlavní zpravodajské relace České televize. „*Stopáž je daná obecně, zahraniční materiál by včetně příspěvku ze studia měl mít 2 minuty. Zpravidla platí, že minuta je asi 12 řádků textu. Obrazový příspěvek by neměl trvat více než minutu a 40-45 vteřin. Podle toho se řídíte. Pochopitelně jsou výjimky, když budete někde na místě, které je exkluzivní, tak dostanete více času.*“¹³³

Při samotném natáčení staví redaktoři především na vlastní expertize. „*Vycházím při tom z vlastních zkušeností. Kolik je toho potřeba natočit, v jakých prostředích, kolik lidí oslovit, kde udělat stand-up a kolik jich bude. Hodně to závisí na tématu, jestli například pokrýváte daňovou reformu nebo katastrofální povodně. A také vím, v kolik musím práci odevzdat. [...] Dále pak řeším logistické věci, jako je vzdálenost jízdy autem od kanceláře.*“¹³⁴

Zahraniční redakce České televize nepředepisuje zpravodajům, jak by měla reportáž přesně vypadat. Respondenti zmiňují, že ze strany ČT cítí důvěru v jejich odvedenou práci. „*Když se domluvíme na tom, že odevzdám reportáž, tak je na mě, kolik do ní natočím vstupů. Ale kdybych ji měl postavenou na výpovědi jednoho člověka, tak by to asi nebylo uspokojivé, pokud by to tedy nebyla nějaká exkluzivní výpověď. [...] Jsem vyslaný Českou televizí a ta ve mně má důvěru, že když jim nabídnu reportáž, tak bude splňovat zavedené standardy ČT a jejího vysílání.*“¹³⁵

Během tvorby reportáže se zpravodajové v Rusku setkávají s množstvím byrokratických obstrukcí, které jim práci komplikují. Svou zkušenost s tamějšími poměry popsal Miroslav Karas. „*V Rusku nejen že musíte mít akreditaci, ale neustále se musíte prokazovat, neustále u sebe musíte mít nějaký dopis. Není to země přátelská vůči novinářům. Naopak, neustále vám režim hází klacky pod nohy a dělá vám práci složitou. V Rusku je zcela běžné, že vás záměrně zadrží na letišti, aby vám uletělo letadlo, tak jako se mi to stalo v Soči. Vymyslí si lež, na které trvají a až po několika hodinách vás propustí.*“¹³⁶

¹³³ Karas, 15.

¹³⁴ Miřejovský, 16.

¹³⁵ Miřejovský, 15.

¹³⁶ Karas, 10.

Další problém nastává v situaci, kdy by chtěli zpravodajové v Rusku natáčet reportáže o tématech, která jsou pro tamější režim citlivá. Zejména pak konfliktní zóna na Ukrajině je velmi hlídanou oblastí, ve které má ruská vláda pod kontrolou všechny novinářské výstupy. „Jednou si mě pozvali na Donbas, ale tam by mě, jakožto západního novináře, vodili jako cvičenou opici. Jelikož respektuji zákony České republiky a naši mezinárodní politiku, tak já můžu na Donbas vstoupit pouze z ukrajinské strany, to se týká i Krymu. [...] Navíc kdybych tam přišel z ruské strany, tak by mě opravdu nenechali pracovat, bylo by to manipulativní. Připravili by najaté řečníky. Nechali by mě mluvit jen s kým chtějí a ukázali by mi jen to co chtějí. Aby to vyznělo jako proruská propaganda.“¹³⁷

Získat spolehlivé zdroje informací v Rusku je pro západní novináře komplikované, získat vyjádření vysoce postavených veřejných činitelů je prakticky nemožné. Proto zpravodajové využívají pro ilustraci událostí běžné občany, kteří například zastávají dva protikladné názory. Na tomto postupu se shodují všichni respondenti. „I když děláte reportáž o velké politice, tak byste ji měl ilustrovat na příběhu obyčejného člověka.“¹³⁸ „Musíte umět ukázat tu zemi skrze příběhy lidí, to je naše práce.“¹³⁹

Mimo vlastní náměty reportáží vytváří zpravodajové v Rusku i společné reportáže, na kterých se podílí zahraniční korespondenti ČT z ostatních destinací. Tyto kolektivní příspěvky jsou plánovány s předstihem. „Úzce spolupracuji s dalšími kolegy z České televize. V rámci předplánů se domlouváme na společných reportážích. Například s Davidem Borkem jsme pokrývali Židovskou agenturu, nebo problematiku paralelního importu, tedy dovážení věcí do Ruska bez svolení majitele autorské známky. Dále tyto reportáže děláme při státních návštěvách. Například když přijel turecký prezident do Ruska, tak jsem se spojil s Václavem Černohorským, když tu byl Si Ťin-pching, tak jsem se propojil s Barborou Šámalovou.“¹⁴⁰

V hlavní zpravodajské relaci České televize Události bývá obvykle v 19:30 blok krátkých vstupů zahraničních zpravodajů, do kterého přispívali i ti v Rusku. „Relativně častou věcí je, že Česká televize dělá v Událostech v půl osmé pohledy do cizích zemí, takový blok více reportáží zahraničních zpravodajů. Byl to obyčejný 20vteřinový stand-up k aktuálnímu tématu

¹³⁷ Rožánek, 15.

¹³⁸ Měřejovský, 22.

¹³⁹ Rožánek, 4.

¹⁴⁰ Rožánek, 9.

v Rusku. Tohle je věc, o které nás editoři samozřejmě předem informovali. Někdy jsem téma pro tento vstup navrhoval sám.“¹⁴¹

Své příspěvky posílají zahraniční reportéři z Moskvy nejen do Událostí, ale hned do několika zpravodajských pořadů v rámci ČT. „*Samozřejmě poskytujeme materiály pro veškeré spektrum zpravodajství České televize, to znamená Události, Studio ČT24 či Události, komentáře – tam je to občas složitější, protože v zimním čase tu je o 2 hodiny více a živý vstup se tak natáčí v půl jedné ráno.*“¹⁴²

Česká televize má v Rusku jednoho zahraničního zpravodaje a speciální reportéry sem prakticky nevysílá. Z tohoto důvodu musí být zpravodaj připraven vysílat i ve volný den, pokud by nastala nějaká významná událost. „*Sám jsem si stanovil takové pravidlo, že i když nevysílám, jsem od Moskvy vzdálený maximálně hodinu. Kdyby se něco stalo, musím za hodinu vysílat. Dokonce když jsme jeli někam dál na výlet, například v sobotu, tak jsme si vzali do kufru stativ, kameru, mikrofon a přenosové zařízení, abychom mohli vysílat odkudkoliv v Rusku. My jsme takto vybaveni byli, včetně satelitního telefonu. I to je práce zahraničního zpravodaje.*“¹⁴³

Spolupráce s kameramanem

Zahraněční zpravodaj není za Českou televizi v Moskvě sám. V kapitole 3.1.2. byla blíže představena role produkčního, ale nedílnou součástí moskevské redakce ČT je také kameraman. Ten je zodpovědný za technické provedení reportáže a většinou má na starost i střih. Během působení Karase a Miřejovského v Rusku byli na pozici produkčního i kameramana vždy Češi. To se ale změnilo se začátkem války na Ukrajině, kdy na oba posty nastoupili Rusové. „*Myslím si, že taková situace nikdy nenastala, že jsem první, kdo má ruského kameramana.*“¹⁴⁴

Funkční období zpravodaje a kameramana je obvykle 4 roky. Tato období by se měla překrývat, tak aby v destinaci byla zachována kontinuita a nově příjíždějící redaktor či kameraman mohl začít rychleji pracovat. David Miřejovský tento princip ilustroval na své zkušenosti z USA. „*Většinou nemáte možnost si kameramana sám vybrat, protože už jdete na post, kde nějaký kameraman je. Měli byste se překrývat, třeba v Americe to opravdu takto*

¹⁴¹ Miřejovský, 14.

¹⁴² Rožánek, 12.

¹⁴³ Karas, 9.

¹⁴⁴ Rožánek, 25.

je vymyšlené. Jak kameraman, tak redaktor, jsou na 4 roky. Když tam přijedete, musíte si zařídit americký řidičský průkaz, social security a spoustu dalších věcí. Kameraman vám s tím poradí, protože on sám to řešil před dvěma roky. Kameraman mi rovněž dělal dva měsíce taxikáře, než jsem si vyřídil svůj řidičský průkaz, a pak jsem to opětoval novému kameramanovi, který si tím také musel projít.“¹⁴⁵

Spolupráce s kameramanem je velmi intenzivní, jak blíže popsal Miroslav Karas. „Zpravodaj by měl být připraven na to, že je odkázán stále na jednoho kameramana, což se může ukázat jako velmi složité, protože lidé, zvláště v novinářské branži, jsou zvyklí pracovat v týmech a s různými lidmi. Je potřeba si ten vztah s kameramanem ujasnit, protože bývá někdy silnější než manželství. Trávíte spolu 24 hodin denně po celý týden. [...] Ta práce je specifická právě v tom, že jste odkázán v mnohém na sebe a na svého člena týmu.“¹⁴⁶

Obdobnou zkušenost má i Miřejovský. Redaktor tráví se svým kameramanem většinu svého času, což může mít negativní vliv na mentální zdraví. „Zažíváte intenzivní ponorkovou nemoc, i když jste předtím třeba byli nejlepší kamarádi. Ta každodenní rutina je ubíjející. [...] S některými lidmi si prostě nesesednete, mijíte se ve všech lidských aspektech. Ale jste profesionál a nějak to zvládnete.“¹⁴⁷

Miřejovský zmiňuje, že z pozice zahraničního zpravodaje měl možnost vybrat si nástupnického kameramana, avšak kvůli malé poptávce po této práci ani neměl z koho vybírat. „Pozice zahraničního kameramana je hodně specifická, konkrétně ta v Moskvě nebo Washingtonu. Zájemců o ní je velmi málo. Já znám mnoho kameramanů v rámci ČT, se kterými jsem vyjel na různé cesty, často jim ale nedovolovala rodinná situace vyjet na souvislé 4 roky do zahraničí.“¹⁴⁸

Spolupráce se zahraničními redakcemi v Rusku

Před válkou na Ukrajině probíhala v Rusku intenzivní spolupráce zpravodajů ČT s dalšími zahraničními redakcemi, které v zemi působily. Jednalo se zejména o Poláky a Slovinci. Společně podnikali například cesty na Krym či Sibiř. „V Rusku je to nezbytné.

¹⁴⁵ Miřejovský, 17.

¹⁴⁶ Karas, 2.

¹⁴⁷ Miřejovský, 18.

¹⁴⁸ Miřejovský, 17.

Pokud se zavřete a budete sám, nic nezjistíte. Pokud jde o kontakty, pracoval jsem na dvou frontách – jedním z nich byly mé zdroje a kamarádi, z nichž někteří jsou z řad ruských novinářů, od kterých jsem získával například informace o anexi Krymu či situaci na Donbase v roce 2014. Druhou skupinou jsou zahraniční novináři, kde jsem úzce spolupracoval s polskou či slovinskou televizí a s přáteli z agentury Reuters.“¹⁴⁹

David Miřejovský, který na pozici zpravodaje v Moskvě vystřídal Miroslava Karase, udržel spolupráci s Polskou i Slovinskou televizí. Zároveň zmiňuje, že spolupracoval i s českými a americkými novináři, kteří tou dobou v Rusku působili. *„Zdědil jsem po svém předchůdci (a následně i nástupci) Miroslavu Karasovi Poláky, s mnohými z nich jsem v kontaktu do dneška. [...] Hodně jsme se potkávali a občas i spolupracovali se Slovinci, například jsme sdíleli nějaké náklady. [...] V době, kdy jsem tam byl já, tak v Moskvě působil na rotacích jako producent Tomáš Etzler pro CNN. Takže i s CNN a dalšími americkými novináři jsme se párkrát setkali právě díky němu, protože jsme dlouholetí kamarádi.“¹⁵⁰*

Změna nastala se začátkem války na Ukrajině, kdy většina redakcí ze Západu své novináře z Ruska stáhla. Karel Rožánek stále některé spolupráce udržuje, nicméně jen v omezeném rozsahu. *„Ono tu těch redakcí moc nezbylo. Když se potkáme při natáčení, tak se pozdravíme, ale nějaká větší spolupráce tu není. Stane se, že si sdělíme nějaké materiály skrze platformy Reuters nebo EBU. Občas sdílíme nějaké postupy, jako třeba teď když obvinili z diskreditace ruské armády Olega Petroviče Orlova, velmi statečného člověka. Hrozí mu 15 let vězení a je mu 79 let. Tak za ním jsme byli společně s dalšími redakcemi.“¹⁵¹*

Technologický rozvoj

Vývoj technologií má na práci zahraničního zpravodaje nezanedbatelný vliv. Ačkoli ten největší rozvoj nastal zejména v první dekádě 21. století, během sledovaného období, tedy mezi lety 2012-2022, byly změny rovněž patrné. Jedná se zejména o příchod chytrých telefonů s všudypřítomným internetovým připojením a kvalitními fotoaparáty. Díky této kombinaci může zpravodaj například uskutečnit živé vysílání jen pomocí mobilu. *„Ono se toho během posledních deseti, dvaceti let změnilo opravdu hodně co se technologií týče. Už jen ten samotný*

¹⁴⁹ Karas, 7.

¹⁵⁰ Miřejovský, 8.

¹⁵¹ Rožánek, 9.

počítač v telefonu. Když jsem začínal, měl jsem jen obyčejnou Nokii. Ten vývoj je velmi rychlý, musíte se tomu přizpůsobovat.“ ¹⁵²

S příchodem dostupnějších a výkonnějších notebooků je možné, aby stříh reportáže probíhal kdykoli a kdekoli. Miroslav Karas zmiňuje, že se kvůli tomu naučil sám reportáže stříhat. *„Technologický rozvoj měl obrovský vliv na práci zpravodaje. S příchodem notebooků jsem se sám naučil reportáže stříhat. Takže když kameraman řídil auto a stáhl mi materiál do notebooku, mohl jsem si na zadním sedadle materiály vybírat a stříhat. Někdy jsem stříhal s notebookem na kapotě auta nebo i v letadle.“* ¹⁵³ Dále dodává, že díky rozšíření internetu je zpravodajství více aktuální. *„Ale především, při prvním kontaktu s internetem se to dá poslat na server v Praze. Nepotřebujeme žádné drahé satelitní spojení a jsme nesmírně aktuální. Když se například sejde náš prezident se Zelenským v Kyjevě, můžeme během 5 minut záběry zpracovat, odeslat do Prahy a prakticky ještě v době trvání té schůzky se odvysílají.“* ¹⁵⁴

Zahraniční redakce ČT v Moskvě byla dobře technicky vybavena. Karas při práci v Rusku například začal využívat nové zařízení k přímému přenosu přes internet. Kameraman měl k dispozici hned několik kamer včetně kompaktních pro diskrétní natáčení. *„Měli jsme jako jedni z prvních zařízení s názvem LiveU k přenosu vysílání přes internet, abychom mohli vysílat i živě. Měli jsme k dispozici satelitní telefon a snažil jsem se, abychom měli velmi dobrou kameru. V Rusku jsme měli i menší záložní kameru pro každý případ, dokonce jsme měli i malou ruční kameru. Já jsem se nikdy nebránil ani natáčení na mobil. Nejsem příznivcem skryté kamery, ale zkrátka s malou kamerou člověk není nápadný a vypadá spíše jako turista.“* ¹⁵⁵

Během sledovaného období došlo rovněž k masovému rozšíření sociálních sítí. Všichni respondenti ale zmiňují, že aktivně na těchto platformách nepůsobí. Karas sociální sítě nepoužívá vůbec a Mířejovský s Rožánkem pouze pasivně jako informační zdroj. *„Pokud jde o sociální sítě a internet, tak na jednu stranu to znamená obrovský přísun nových informací, ale současně je to zdroj dezinformací a polopravd, které se internetem šíří a vy jim nesmíte podlehnout.“* ¹⁵⁶

Mířejovský i Rožánek poznamenali, že nejvíce jim vyhovuje platforma Telegram, která je velmi rozšířená v Rusku a postsovětském prostoru. *„Nejvíce mě baví používat*

¹⁵² Mířejovský, 24.

¹⁵³ Karas, 16.

¹⁵⁴ Karas, 16.

¹⁵⁵ Karas, 18.

¹⁵⁶ Karas, 16.

Telegram, kde si přesně vyberete, co a koho budete sledovat a není tam moc reklam. [...] Nějakým způsobem se snažím sledovat vše, ale objem zveřejňovaných informací je neskutečně velký. V této době se soustředím především na ten Telegram, jelikož se věnuji pokrývání konfliktu na Ukrajině.“¹⁵⁷ „Sleduji tam například Wagnerovu skupinu a jejich videa. Sleduji Memoriál nebo Vesnu, což je protiválečná studentská organizace z Petrohradu. Jako zdroj informací jsou sociální sítě v současném Rusku velmi důležité.“¹⁵⁸

3.1.4. Organizace práce

Moskevskou pobočku zahraniční redakce České televize tvoří produkční,¹⁵⁹ kameraman¹⁶⁰ a samotný zpravodaj. Pozice produkčního je pro Moskvu unikátní. Je zde především z důvodu udržování funkční sítě kontaktů a kvůli výpomoci se zdejší byrokracií. *„V Rusku je tato pozice kvůli udržování kontaktů a také pomáhá s tamější úmornou byrokracií. V Americe zvládnete byrokracii sám, tam je jí málo a nepotřebujete dalšího člověka. V Rusku je míra byrokracie neuvěřitelná, neustále musíte něco dokládat a takový běžný úkon, jako založit bankovní účet, je nad lidské síly. Tam by se množství papírů mohlo počítat na kila.“¹⁶¹*

Produkční zajišťuje zdroje informací pro reportáže, ale také řeší praktické a organizační záležitosti spojené s působením zpravodajů v Rusku. *„Vše řeší produkční Sergej, on chápe, že já se zkrátka musím starat o jiné věci, než abych běhal pro policejní registraci.“¹⁶² „V Rusku musíte počítat s tím, že se s vámi nikdo nebude bavit, získat nějaké prohlášení je velmi složité, neplatí zde základní normy při získávání zpráv.“¹⁶³ „Nemáte čas a možnosti řešit nejen natáčení a kontakty, ale nemáte čas a možnosti řešit také technické prohlídky auta, opravy kamery, to vše musí řešit místní člověk.“¹⁶⁴ Přestože je tato pozice zdánlivě nezastupitelná, v jiných státech jsou všechny výše zmíněné úkony jen na zpravodaji a kameramanovi. *„My jsme jí vždy řekli, kam bychom chtěli cestovat, nebo jaké natáčení chceme zařídit. Ale v Americe jsem to dělal buď já nebo kameraman a na Slovensku to samé.“¹⁶⁵**

¹⁵⁷ Miřejovský, 24.

¹⁵⁸ Rožánek, 28.

¹⁵⁹ viz kapitola 3.1.2.

¹⁶⁰ viz kapitola 3.1.3.

¹⁶¹ Miřejovský, 16.

¹⁶² Rožánek, 19.

¹⁶³ Karas, 10.

¹⁶⁴ Karas, 11.

¹⁶⁵ Miřejovský, 26.

Zázemí redakce v Moskvě prošlo během sledovaného období zásadními proměnami. Když na pozici zpravodaje v Rusku působil Karas a Měřejovský, pronajímalo se několik bytů v Českém domě. Byla zde také kancelář se zařízeným studiem. Po vojenském vpádu Ruska na Ukrajinu v únoru 2022 byl ale Český dům uzavřen a muselo se hledat nové studio i byty. „Zavřeli Český dům, kde jsme měli výborné zázemí. Přišli jsme o garážová stání a přestěhovali jsme se do Slovenského domu, kde máme kancelář. Já bydlím ve studiu, což je Dům na nábřeží naproti Kremlu. Protože tam je balkon s výhledem na Kreml a nikdo mě tam nemůže vyrušovat, tak je to místo, odkud zkrátka mohu referovat i kdyby byly nějaké nepokoje.“¹⁶⁶

Kromě stěhování došlo na začátku roku 2022 také k národnostní proměně, jak již bylo zmíněno v kapitole 3.1.3. Pozici kameramana a produkčního opustili Češi a na jejich místa nastoupili Rusové. Karel Rožánek zmiňuje, že se díky tomu podařilo znatelně ušetřit na provozních nákladech redakce. „Platím dva byty, jeden ve Slovenském domě, což je naše kancelář, a byt, kde bydlím. Předtím se platil ještě byt kameramana a můj v Českém domě. To znamená, že jsme ušetřili za dva byty. Na některých dalších postech se platí více bytů, nebo třeba dvě auta. Takže jsme paradoxně ušetřili. Rusové mají svou rodinu, bydlí ve svém bytě.“¹⁶⁷

Každodenní rutiny

Práce zahraničního zpravodaje není stereotypní, jak zmiňují respondenti. Přesto lze v této různorodé práci najít jisté opakující se rutiny. „Záleží na tom, jaké téma pokrýváme. Jsou věci aktuální, a pak jsou třeba volby a výročí. Každý den zpravodaje je jiný, a to mě na tom baví. Není to práce od 9 do 5 hodin. I tady v Praze je to každý den jiné.“¹⁶⁸ Zásadní rozdíl spatřují zpravodajové v tom, jestli jsou daný den na cestách, anebo v Moskvě, která slouží jako jejich základna. „Jsou dny, jako třeba v Moskvě, kdy točíte a jste jako běžný domácí novinář. Prostě pracujete na území města, kde působíte.“¹⁶⁹

Aby novinář odváděl dobrou práci, musí být sám výborně informovaný, proto každý den začíná čtením aktuálního zpravodajství. „Každý den, kdy jsem byl v Moskvě, u mě začínal tím, že jsem si ráno přečetl hlavní ruské portály, abych zjistil, co se v Rusku děje. Potom jsem

¹⁶⁶ Rožánek, 5.

¹⁶⁷ Rožánek, 26.

¹⁶⁸ Měřejovský, 9.

¹⁶⁹ Karas, 9.

*si přečetl pár zahraničních zdrojů, abych věděl, co se píše o Rusku.“*¹⁷⁰ Represivní režim v zemi znemožňuje existenci nezávislých novin či rádiových a televizních stanic. Proto se redaktoři často o aktuálních událostech v Rusku dozvědí nejdříve ze zahraničních zdrojů. *„V zemi nejsou žádná novinová, rádiová nebo televizní nezávislá média.“*¹⁷¹ *„Stává se, že ve světě mnohdy vědí o aktuálních ruských událostech víc než já v Moskvě. Když byl v moskevském metru v březnu roku 2010 atentát, tak jsem se to rychleji dozvěděl ze zahraničních médií než z těch ruských, konkrétně z Reuters.“*¹⁷²

V průběhu dne pak probíhá samotné natáčení reportáží. Jsou ale i dny, kdy žádné natáčení domluvené není, takové situace využíval Miroslav Karas například k archivování, schůzkám nebo samostudiu. *„Během dne jsem se při přípravě na reportáž s někým sešel. Nebo taky hodně archivujete. [...] Bez archivů podle mého názoru nemá smysl televizi dělat. Ale hlavně stále studujete a čtete o té zemi. Scházíte se se známými a připravujete se na cestu.“*¹⁷³

Karas dodává, že zažil i více než dvoutýdenní pracovní nasazení, kdy neměl jediný den volna. Jednalo se zejména o krizové situace, jako jsou konflikty. *„Potřebujete si někdy den odpočinout, protože třeba dva týdny pracujete vkuse včetně sobot a nedělí. Velmi náročné to bylo na Krymu a Donbase. Byly situace, kdy jsem po 19 dnů byl v každých večerních Událostech, kam jsem dával živé vstupy. Vy potom potřebujete jeden den, kdy opravdu nic neděláte. [...] I když ale vypnete, jste stále v práci. Kdykoliv se může ozvat někdo z Prahy, že něco potřebuje.“*¹⁷⁴

Časový posun

Významný vliv na práci zahraničního korespondenta hraje časový posun vůči České republice. Zpravodajové České televize poskytují živé vstupy ze zahraničí do lineárního vysílání. Časovému posunu v jejich destinaci jsou přizpůsobeny i pořady, do kterých pravidelně přispívají, aby nevysílali pozdě v noci či brzo ráno. *„Není problém dělat vstupy do Dobrého rána v 7:15, když v Moskvě máte 9:15. [...] Pak do zpráv ve 12 hodin, potom třeba v průběhu odpoledne. Ale už ne tak často se dělaly vstupy do Událostí, komentářů, protože to vycházelo*

¹⁷⁰ Karas, 9.

¹⁷¹ Rožánek, 17.

¹⁷² Karas, 9.

¹⁷³ Karas, 9.

¹⁷⁴ Karas, 9.

*na půlnoc ruského času. Do Událostí, komentářů se častěji dělají vstupy ze Spojených států, kde je tou dobou 18 hodin.“*¹⁷⁵

Čas v Rusku je obvykle o 2 hodiny napřed vůči Česku. Díky tomu stíhají zpravodajové natáčet reportáže v den, kdy budou odvysílány ve večerních Událostech, hlavní zpravodajské relaci České televize. *„Dalším specifikem časového posunu je, že reportáž natáčíte ve stejný den, kdy je odvysílána ve večerních Událostech, hlavní zpravodajské relaci. V Americe, kde je o 6 hodin méně, ten den do Událostí nic nenatočíte, protože vychází na 13 hodinu. [...] V Rusku je forma práce podobná jako tady, že ten den natáčíte a ten den vysíláte.“*¹⁷⁶

Komunikace s domovskou redakcí a hodnocení práce

Zahraniční zpravodaj pracuje do značné míry samostatně. Přesto hraje komunikace s domovskou redakcí klíčovou roli pro kvalitní vykonávání této profese. Nejčastěji zpravodaj konzultuje se zahraniční redakcí ČT výběr témat reportáží, jak bylo blíže popsáno v kapitole 3.1.1. *„V pátek píšeme jakýsi předplán a v neděli už předkládáme finální plán na reportáže, které chystáme. Zohledňujeme zde také například politickou agendu. Například jestli bude jednat Státní дума, nebo se chystá setkání Putina s Lukašenkem.“*¹⁷⁷

Miroslav Karas stručně popsal fungování zahraniční redakce ČT. *„V redakci Událostí pracuje několik editorů. Jedním z nich je zahraniční editor, který má na starosti zahraniční příspěvky. A v této zahraniční redakci vznikají především příspěvky, které vy vidíte v Událostech. Bývá pravidlem, že by se v té zahraniční části Událostí měla ukázat i nějaká reportáž zpravodaje, nakonec proto je máme. Navíc díky bohaté síti 11 postů se vždy naplní ono pravidlo, že se někde něco děje. Ať už je to Turecko, Čína, Rusko, Polsko, Berlín či jakákoli jiná destinace.“*¹⁷⁸

Z pozice zpravodaje v Moskvě komunikoval Karas a Miřejovský především se zahraničním editorem. *„Vy se s editorem radíte každý den, bývalo to zpravidla kolem 9:15 ráno. Proberete, co ten den asi budete dělat, zda to bude nějaká úloha z Prahy, nebo zda je to na vás. [...] Posíláte mu hotovou, zpracovanou a sestříhanou reportáž doprovázenou*

¹⁷⁵ Miřejovský, 9.

¹⁷⁶ Miřejovský, 9.

¹⁷⁷ Rožánek, 9.

¹⁷⁸ Karas, 14.

textem, který pošlete mailem. Žádných dalších porad se neúčastníte, tato komunikace s editorem může trvat třeba jen 5 minut denně.“¹⁷⁹

Struktura editoriálního systému v České televizi prošla v posledních letech revizí. Zpravodaj nyní udržuje pravidelný kontakt se zahraničním editorem a nově i s koordinátorem celého týdne. Zahraniční redaktor má zároveň možnost obrátit se na vyšší pozice v rámci ČT, jak blíže vysvětlil Měřejovský. „*Po pandemii se trochu změnil editoriální systém. Editor, který ten den vysílá, má na starost denní záležitosti, plus je tu funkce koordinátora. [...] A když potřebuji zpětnou vazbu, nebo něco zařídit, tak můžu kdykoliv napsat/zavolat vedoucímu zahraniční redakce, šéfredaktorovi či řediteli zpravodajství, to není problém. Věci typu nákup nového auta, což jsem musel řešit v Americe.*“¹⁸⁰

V rámci sledovaného období, tedy mezi lety 2012-2022, se změny v editoriálním systému dotkly jen Karla Rožánka. „*Každý den si volám s editorem zahraničního zpravodajství, který má na starosti denní vysílání, a s koordinátorem celého týdne. Pokud mám na daný den jasně zadanou práci, tak si zavoláme až večer. Ale pokud se stane nějaká nová událost, voláme si i v průběhu dne. Je to podobné práci v Česku v tom smyslu, že máme porady a plán. Vypadá to tak, že ráno volám do Prahy, sejdeme se s mým týmem, uděláme práci, pošleme reportáž a uděláme živé vstupy.*“¹⁸¹

Zpětná vazba je pro práci zahraničních zpravodajů důležitým prvkem. Ačkoli se respondenti shodují na faktu, že jim domovská redakce do práce nezasahuje, jejich reportáže byly vedením pravidelně hodnoceny. „*Potkávám se s Michalem Kubalem, což je vedoucí zahraniční rubriky, mluvím s šéfredaktorem zpravodajství Petrem Mrzenou, s ředitelem Zdeňkem Šámalem. Ale že by někdo z nich dělal rešerše mé odvedené práce, to ne. Na společných poradách koordinátoři daného týdne práci zhodnotí, takže mě třeba pochválí, nebo naopak řeknou, že se jim něco úplně nezdálo.*“¹⁸²

¹⁷⁹ Karas, 14.

¹⁸⁰ Měřejovský, 10.

¹⁸¹ Rožánek, 12.

¹⁸² Rožánek, 14.

Cestování do regionů

Stálý zahraniční zpravodaj České televize v Rusku má své sídlo v Moskvě. Hlavní město země ale nereprezentuje realitu života většiny Rusů, kteří žijí v ostatních regionech tohoto největšího státu na světě. „*Moskva není Rusko a je zkrátka potřeba ukázat tu zemi celou. Proto jsem se snažil využít každé časové příležitosti, abych kamkoliv vyjel.*“¹⁸³ V Moskvě mají zpravodajové svou bázi, ze které pravidelně vyráží natáčet reportáže do regionů. „*Je to tak, že v hlavním městě daného státu je vaše základna, ze které vyjždíte. [...] Jsem tam proto, abych přiblížil danou zemi českému divákovi, abych ji sám objevoval a svá zjištění prezentoval. Není to jen o tom, co říká prezident a premiér, ale i o natáčení v regionech, točení Objektivů, zajímavostí, které jsou všude kolem.*“¹⁸⁴

Zpravodaj se pravidelně vydává i za hranice státu, ve kterém má svou základnu. Obvykle zajišťuje mediální pokrytí významných událostí celého geopolitického regionu, ve kterém působí. „*Na Slovensku jsem pod sebou měl celý Balkán, zejména jsem pokrýval uprchlickou krizi v letech 2015 a 2016. Takže jsem jezdil do Maďarska, Srbska, Slovinska, Chorvatska, Makedonie, Řecka, Itálie, Rakouska, Německa. [...] V Rusku je to podobné, pod Moskvou je skoro celý postsovětský prostor, pobaltské země. Ukrajina je dnes tedy spíše pod Varšavou z mnoha důvodů.*“¹⁸⁵

Ze tří zpovídaných reportérů nejvíce cestoval po Rusku Miroslav Karas, který v zemi strávil celkem 6 let. „*Za svého působení v Rusku jsem nacestoval takovou vzdálenost, jako kdybych jedenáctkrát obletěl zeměkouli. Ve srovnání s Davidem Miřejovským i Karlem Rožánkem jsem cestoval více. Poznal jsem Rusko od zamrzlého Jamalu po Kavkaz, od Kaliningradu po Sachalin či Kamčatku.*“¹⁸⁶ Dodává, že cesty do vzdálenějších míst byly vždy minimálně týdenní, protože jen samotný vnitrostátní let může trvat 10 hodin. „*Přiletový a odletový den nic neuděláte, nemůžete přiletět na Kamčatku a druhý den začít hned pracovat, časový posun je 8 hodin. [...] Ve dny, kdy jste na cestách, velmi intenzivně pracujete. Chcete maximálně využít toho, že jste na daném místě.*“¹⁸⁷

Vzhledem k obrovské rozloze Ruské federace musí zpravodajové využívat pro přepravu, kromě aut a vlaků, také letadla. Při cestách do regionů se pak snaží předem spojit

¹⁸³ Karas, 12.

¹⁸⁴ Miřejovský, 11.

¹⁸⁵ Miřejovský, 11.

¹⁸⁶ Karas, 9.

¹⁸⁷ Karas, 9.

s místním gubernátorem a oznámit mu úmysl o natáčení reportáže. „*Jezdíme autem i létáme. Například do Petrohradu jsme teď jeli autem, abych v něm mohl mít tak trochu zázemí, mít tam obleky. Co se povolení týče, snažíme se předem vždy kontaktovat gubernátora dané oblasti, v Bělgorodu se s námi gubernátorský úřad baví, ale třeba v Rostově na Donu ne. Jet někam nablízka není úplně ideální, hlavně do příhraničních oblastí.*“¹⁸⁸ Osobní vlaková doprava je mezi velkými městy v Rusku frekventovaná a spolehlivá, je proto vhodnou alternativou k automobilové dopravě. „*Vlakem jsme jezdili například do Nižního Novgorodu nebo do Petrohradu.*“¹⁸⁹

Cesty do regionů mají obvykle za cíl natáčení reportáží z kategorie soft-news, například do pořadu Objektiv. Po začátku ruské invaze na Ukrajinu v únoru 2022 bylo natáčení soft-news značně redukováno a veškerá pozornost je směřována k válce a sankcím.¹⁹⁰ Rožánek nicméně absolvuje cesty po Rusku i v dnešní době. „*Jezdíme do Jaroslavli, Bělgorodu, Rostovu na Donu, Jekatěrinburgu, v létě chceme jet do Dagestánu natočit reportáž o turismu. Tato oblast teď extrémně získala na popularitě, jelikož většina Rusů teď necestuje do zahraničí a Dagestán nabízí kavkazské hory a Kaspické moře. Dále bychom rádi vyjeli do Burjatska. [...] Plánujeme další cesty, například téma kolchozů, kde chybí traktoristi, protože všichni řídí tanky.*“¹⁹¹

Vliv byrokracie na práci zahraničních novinářů v Rusku

Práci zpravodajů České televize v Rusku provází řada byrokratických obstrukcí, z nichž některé byly blíže popsány již v kapitolách 3.1.2. a 3.1.3. Organizování cest po Ruské federaci zpravodajům komplikovala praktika mandatorního přihlašování na místní policejní stanici, respektive na hotelu, kde byli ubytováni. „*Většinou když jedete do regionů, tak stačí přihlášení na hotelu, kde jste ubytováni. [...] Nebo kdybyste byli u známého, tak se musíte nahlásit na policejní stanici do 48 hodin a udat tu adresu. Ale co bylo nejvíce nepříjemné, že se musíte hlásit, když se vrátíte zpátky do Moskvy. [...] Na policejní přihlašování si člověk musel dát velký pozor. Tahle praktika cestování po Rusku znesnadňovala.*“¹⁹²

¹⁸⁸ Rožánek, 21.

¹⁸⁹ Mířejovský, 25.

¹⁹⁰ viz kapitola 3.1.1.

¹⁹¹ Rožánek, 20.

¹⁹² Mířejovský, 13.

Dodatečné komplikace provázely pobyt Davida Miřejovského. Jelikož mu ruské úřady opakovaně odmítaly udělit dlouhodobou akreditaci a vízum, byly jeho cesty do zahraničí značně omezené. „*Mně ale cestování za hranice Ruska a do zemí bývalého Sovětského svazu znesnadňovalo, že jsem tam byl na krátkodobých vízech. Měl jsem jen dvouvstupové. Takže když jsem vyjel, věděl jsem, že už jen jednou vycestuji a nemůžu se vrátit. Kvůli tomu jsem si nemohl v průběhu tří měsíců naplánovat dva výjezdy za hranice Ruska. Taky mi to samozřejmě omezovalo cesty domů, nebo možnost domů rychle přijet, kdyby se něco přihodilo. Což během toho roku a půl bohužel nastalo a já jsem pak neměl vízum.*“¹⁹³

Zejména při cestách mimo Moskvu se zpravodajové nevyhnuli nadměrné pozornosti místních úřadů a policie. „*Například když jsme jeli do Bělgorodu, policie viděla moskevské značky, tak si nás přišla zkontrolovat. To ale není perzekuce, je to zkrátka tak trochu policejní stát.*“¹⁹⁴ „*Navíc v Rusku procházíte řadou prověrek, aniž byste o tom věděl. Mně se nejednou stalo, a mám na to důkazy, že jsme byli na akcích sledováni, že se o nás vědělo. Bylo to především mimo Moskvu. Z toho jsem vyvodil závěr, že nejen já, ale i řada dalších zahraničních zpravodajů čelí nadměrné pozornosti místních úřadů.*“¹⁹⁵

Po začátku Ruskem vedené války na Ukrajině byla zavedena nová bezpečnostní opatření. Zároveň Rusko přestalo udělovat zaměstnancům České televize dlouhodobá víza a novinářské akreditace. Opakuje se tak situace, kterou zažil David Miřejovský v letech 2016-2017. „*Jsou nová omezení, hlavně v příhraničních oblastech s Ukrajinou. Musíte mít povolení od pohraniční služby, která patří pod FSB, takže je to vlastně nemožné. Dále nám zkrátily víza, dříve dostával celý štáb vízum na rok, teď ho dostáváme na tři měsíce. To znamená, že čtyřikrát do roka musíme podávat novou žádost.*“¹⁹⁶

Aktuální situace v Rusku je taková, že místní úřady přítomnost českého zahraničního zpravodaje tolerují, ale nijak s ním nespolupracují. Karel Rožánek popsal svou zkušenost. „*Objektivně musím říct, že necítím, že by za mnou jezdilo auto FSB, že by mě někdo sledoval nebo dělal problémy. [...] Ale není to tak, že by mi tam bylo jako novináři komfortně. [...] V Rusku nikoho nezajímáme. Úřady nám tu nedělají problémy, ale zároveň nám nepomáhají a ignorují nás.*“¹⁹⁷

¹⁹³ Miřejovský, 13.

¹⁹⁴ Rožánek, 7.

¹⁹⁵ Karas, 4.

¹⁹⁶ Rožánek, 5.

¹⁹⁷ Rožánek, 29.

3.2. Charakteristika zahraničního zpravodaje

Práce stálého zahraničního zpravodaje je zcela specifickou disciplínou v rámci žurnalistiky. Na tyto novináře jsou kladeny obrovské nároky, protože v dané destinaci působí sami a musí tak zastávat hned několik profesních funkcí najednou.¹⁹⁸ Z toho plyne i psychická náročnost tohoto zaměstnání. Ta je navíc v případě této práce umocněná samotnou destinací, která neoplývá vstřícností vůči novinářům. „*Rusko není vysněnou destinací pro každého novináře, vzhledem k tomu, jaký režim tam panuje.*“¹⁹⁹ Na základě výpovědí respondentů budou v následující podkapitole vymezeny klíčové vlastnosti, jakými by měl zahraniční zpravodaj disponovat.

*„My nemáme stavět zdi, ale mosty. I ve složitých dobách by zahraniční zpravodajové měli být spojovateli zneprátelených komunit, národů, skupin obyvatel. V mém případě jde o spojování západu a ruského světa.“*²⁰⁰

Novinář, který chce toto povolání vykonávat, by především měl být připraven dlouhodobě žít v zahraničí. S tím se pojí i fakt, že mohou být narušeny rodinné vztahy, jak popisuje Miroslav Karas. „*Měl by být psychicky připravený na to, že tam nejede na týden, na dva, na měsíc, ale že tam může strávit několik let. A měl by se zvláště připravit na to, že se třeba několik měsíců nepodívá domů. Měl by mít srovnány, krom pracovních věcí, i ty osobní, to že neuvidí rodiče, přátele.*“²⁰¹

Tuto myšlenku akcentuje i David Měřejovský, podle kterého by zpravodaj měl vycestovat buďto sám, anebo s partnerem, se kterým má výborně fungující vztah. „*Musí vyjždět sám, anebo musí mít opravdu zlatého partnera nebo partnerku, protože vyjít s rodinou opravdu není jednoduché. Když jsme byli na Slovensku, tak to ještě bylo možné nějak zvládnout, protože je to blízko. [...] Ale když jste v Rusku nebo v Americe, tak jste tam sám za sebe, respektive v páru. Nikdo jiný vám nepomůže, všechny blízké máte tisíce kilometrů od sebe.*“²⁰² Karel Rožánek, který zůstává v Rusku bez rodiny, dodává: „*Pokud jedete sám, tak musíte být schopen vydržet především sám se sebou.*“²⁰³

¹⁹⁸ viz kapitola 1.2.1.

¹⁹⁹ Karas, 2.

²⁰⁰ Rožánek, 4.

²⁰¹ Karas, 2.

²⁰² Měřejovský, 3.

²⁰³ Rožánek, 4.

V rámci České televize zůstávají stálí zahraniční zpravodajové na jednom postu obvykle od 3 do 5 let. Významnou roli hrají ale i vnější okolnosti. V případě Ruska například odmítnutí udělit dlouhodobé vízum a akreditaci zapříčinilo zkrácený pobyt Miřejovského. *„Funkční období zahraničního zpravodaje vychází z rámcové smlouvy, která je vždy určena na 3 až 5 let. Většinou je to tak, že zahraniční zpravodaj je na postu okolo 4 let, pokud se nestane něco výjimečného. Nebo pokud se nedomluví, že tam chce zůstat déle, i to se občas stává. Anebo do toho vstoupí vyšší moc, jako v mém případě. Předpokládal jsem, že tam budu přibližně 4 roky. To se neuskutečnilo, protože mi ruská strana dělala obrovské problémy se získáním akreditace.“*²⁰⁴

Stálí zahraniční zpravodajové by se měli ve své destinaci cítit komfortně. Toto nutně neplatí pro tzv. ad hoc zahraniční zpravodaje,²⁰⁵ kteří vyjíždí výlučně za účelem mediálního pokrytí konkrétní události a po několika týdnech se opět vrací do ČR. *„Když jste v Afghánistánu, tak tam nejste doma. Já jsem teď v Rusku doma. Musím se tu tak cítit, abych se z toho nezbláznil. Trávím tu mnohem více času než v Česku. U krátkodobých postů jezdíte po 14 dnech domů. Tím hlavním rozdílem je, že u stálého postu je ten stres trvalý, a to je trochu unavující. Protože když jedete někam na 14 dní, tak víte, že se opět vrátíte domů, kde je mír.“*²⁰⁶

Dalším předpokladem je, že zpravodaj by měl zemi a její obyvatele respektovat. Zároveň by si měl zachovat odstup od tamějšího dění, aby si udržel svou nestrannost. *„Měl by si udržet distanc od událostí a názorového proudu v té zemi a měl by působit jako zcela nestranný zahraniční pozorovatel. [...] Zpravodaj by neměl působit nadřazeně, jako někdo, kdo poučuje obyvatele v dané zemi. Měl by mít pokoru vůči tomu řemeslu, ale i vůči lidem, se kterými se setkává.“*²⁰⁷ *„Je důležité mít zemi, ve které jste, nějakým způsobem rád a mít pozitivní vztah s tamějšími lidmi.“*²⁰⁸

Všichni respondenti zdůrazňují fakt, že zpravodaj musí být připraven pracovat i sedm dní týdně, protože není možné, aby ho někdo zastoupil. *„Zpravodaj je za daný sdělovací prostředek v zemi sám a nemůže v sobotu říct kolegovi, aby to vzal za něj, nazval bych to ‚totální kreativita‘. Je třeba počítat s tím, že když se něco stane v noci, tak se tam prostě jede. Když se něco stane v sobotu večer nebo v neděli dopoledne, tak se tam rovněž musí jet. Od toho*

²⁰⁴ Miřejovský, 2.

²⁰⁵ viz kapitola 1.2.1.

²⁰⁶ Rožánek, 16.

²⁰⁷ Karas, 2.

²⁰⁸ Rožánek, 4.

je zahraniční zpravodaj zpravodajem.“²⁰⁹ „Musíte být flexibilní. Jste 24 hodin denně 7 dní v týdnu na telefonu a když se něco stane, jdete do práce a neprotestujete.“²¹⁰ „Jste samostatná bojová jednotka.“²¹¹

Nezbytná je také jazyková výbava. Zpravodaj by měl ovládat lokální jazyk alespoň na základní komunikativní úrovni, v případě Ruska se jedná o ruštinu. *„Pokud jde o samotnou profesi, tak si myslím, že zahraniční zpravodaj by měl znát jazyk. Já si nedokážu představit, že bez znalosti jazyka bych byl schopen vnímat realitu v té zemi, protože, lidově řečeno, těžko jít s někým na pivo, mít s sebou překladatele a zjišťovat, jaká je nálada v hospodě.“²¹²*

V neposlední řadě by se měl zpravodaj vyjíždějící do Ruska obrnit psychickou odolností, která by se ale neměla přeměnit v apatii. Zejména po začátku ruské invaze na Ukrajinu jsou zpracovávaná témata reportáží vztažena především k náročným tématům, jak zmiňuje Rožánek. *„Poslední doba ukázala, že musíte být také psychicky odolný, protože v dnešní době natočit nějaká pozitivní, kulturní témata je prakticky nemožné. Všechny zajímá jen válka a sankce, ale už ne například reportáž o výročí 100 let ruské filharmonie. [...] Proto si myslím, že opravdu tou nejdůležitější vlastností zahraničního novináře, kromě toho že umí svou práci a je flexibilní, je psychická odolnost.“²¹³*

Faktory rozhodující o výběru jednotlivých zpravodajů na post v Moskvě

Respondenti ve výzkumných rozhovorech také odpovídali na otázku, proč byli sami vybráni na post stálého zpravodaje v Moskvě. Jedná se tedy o čistě subjektivní názory, které slouží k dokreslení celkového kontextu problematiky.

Mezi výpověďmi lze najít konsensus hned v několika bodech. Všichni zpravodajové zmiňují, že vedení bralo v potaz jejich dlouhodobou pracovní zkušenost v zahraniční redakci České televize. V době nástupu na post zpravodaje v Moskvě pracovali respondenti v zahraniční redakci více než 10 let. Pro Karase a Měrejovského to byla druhá destinace, kde působili jako stálí zpravodajové, pro Rožánka je Rusko destinací první. Je ale na místě zmínit, že Rožánek během své kariéry v ČT působil jako ad-hoc zahraniční zpravodaj ve více

²⁰⁹ Karas, 2.

²¹⁰ Rožánek, 4.

²¹¹ Měrejovský, 3.

²¹² Karas, 2.

²¹³ Rožánek, 4.

než pěti konfliktních zónách světa. Mezi dalšími důvody výběru zmiňují respondenti znalost jazyka, konkrétně ruštiny, kreativitu či kvalitu odváděné práce.

Miroslav Karas: „*Tuto práci nabízejí nadřizení, snad byli vedeni tou myšlenkou, že jsem se dlouhodobě o Rusko zajímal a že jsem pracoval od roku 1998 pro televizi a od roku 1992 pro rozhlas v Polsku, kde jsem měl na starosti i Pobaltí, Ukrajinu a Bělorusko. Tak se vědělo, že mám zájem o východní politiku. Jak jsem kolikrát říkal, že jsem ‚východní typ‘, o mně se to v práci vědělo. Zajímalo mě všechno, co je dál od levého břehu řeky Morava. [...] Z dnešní pozice vnímám, že také rozhoduje, nakolik uchazeč ovládá jazyk, jak je kreativní, jestli je schopný vydržet v terénu, který je vzdálen civilizační úrovni země, ze které vyjíždí. V tom roce 2012 jsem to samozřejmě velmi rád přijal, během mého profesního života to byla již třetí nabídka odjet do Moskvy. Dvakrát jsem nejel, potřetí jsem nabídku přijal. Pokud jde o rok 2018, tak já jsem ho vnímal spíše jako pokračování toho, co bylo.*“ ²¹⁴

David Miřejovský: „*Šel jsem do zahraniční redakce České televize v roce 2002, protože jsem měl zájem stát se zahraničním zpravodajem do budoucna. Chtěl jsem to zkusit. To, že jsem dostal nabídku jet do Ruska, beru jako ocenění své předchozí práce a chuti do toho jít. Myslím, že jsem byl v té době první volba, když mi to v roce 2016 nabídli. Končil jsem na Slovensku jako zahraniční zpravodaj a beru to jako ocenění své tamější práce. Moc jsem o tom ani nepřemýšlel, protože mě to moc lákalo.*“ ²¹⁵

Karel Rožánek: „*Určitě brali v potaz mou novinářskou zkušenost v České televizi, kde pracuji od roku 1999 jako reportér. Natáčel jsem v zemích jako je Afghánistán, Mali, Irák a dlouhodobě jsem jezdil na Balkán do zemí bývalé Jugoslávie. Takže předpokládám, že vedení se rozhodlo mi pozici nabídnout s ohledem na moji novinářskou zkušenost ze zemí, které nejsou úplně standardní. A také kvůli jazykovému vybavení, měl jsem základní znalost ruštiny. Myslím si, že jsem byl vždy schopen odvádět práci v kvalitě, jaká se ode mě očekávala.*“ ²¹⁶

²¹⁴ Karas, 1.

²¹⁵ Miřejovský, 1.

²¹⁶ Rožánek, 2.

3.3. Pozice České televize a ČR v Rusku

Novináři z České televize nemají v Rusku jednoduchou výchozí pozici. ČT je na ruském mediálním trhu považována jako minoritní subjekt a tamější režim jí nepřikládá většího významu. *„Česká televize je na ruském mediálním trhu vnímána jako zcela bezvýznamná televize, jsme takzvanou malou televizí, podobně je tomu ve Spojených státech. [...] Svědčí o tom mimo jiné i to, že Vladimir Putin neudělil a neuděluje České televizi rozhovor. Nestalo se tomu ani při návštěvě Miloše Zemana, který 9. května 2015, jako jediný prezident z Evropské unie, navštívil Rudé náměstí.“*²¹⁷

Ruští vládní představitelé a subjekty s významnějším postavením dávají rozhovor pouze domácím médiím a ze zahraničních pouze těm největším a nejvlivnějším mediálním domům. *„V Rusku působí převážně státem kontrolovaná média, televize patří Kremlu a je jím kontrolována, stejně jako rozhlasové stanice a tisk. Existuje skupina pouze ruských novinářů, kteří mají ke Kremlu blízko. Pokud jde o připuštění zahraničního novináře někam blíže k dění, tak jde vysloveně jen o velké televizní stanice ze Spojených států, Francie, Německa či Británie.“*²¹⁸

Miroslav Karas dodává, že Rusové Česko nepovažují za stát nepřátelský, ale kvůli členství v NATO a EU ani jako přátelský. *„Takže ČT nějaké výsadní postavení nemá. Navíc je vnímána, stejně jako Česko, jako země, která je dnes v Evropské unii a NATO. Řada Rusů to vnímá s nepochopením, jako zradu, že se Česko stalo členem aliance, vytýkají nám to. Stejně jako jiní zahraniční novináři mají ti čeští problém dostat se v Rusku ke zdrojům, ke kterým se běžně dostávají vlivné ruské sdělovací prostředky. [...] Česko je na ruské mapě vnímáno jako stát ne vyloženě nepřátelský, ale jako stát, u kterého slovo ‚družba‘ už neuslyšíte.“*²¹⁹

Stejně jako v kapitole 3.1.2., pojednávající o postupech při získávání zdrojů, i zde existuje rozpor mezi výpovědí Karase a jeho nástupce Měřejovského. David Měřejovský zmiňuje, že se v Rusku setkával s přízní místních obyvatel, která pramení z jejich vřelého vztahu k České republice. *„Když budu mluvit za roky 2016 a 2017, během kterých jsem tam působil, tak situace byla výborná. Kam jsem přišel nebo zavola, tak všichni Rusové samozřejmě Českou republiku, respektive Československo, znají a mají rádi. Nebo tehdy měli. Kam jsme přišli, tak nám říkali, že jejich pobyt v České republice nebo Československu považují*

²¹⁷ Karas, 3.

²¹⁸ Karas, 3.

²¹⁹ Karas, 3.

*za nejlepší dovolenou v životě. Případně pokud u nás ještě nebyli, vždy zmiňovali, že je jejich velkým snem do Česka vycestovat.“*²²⁰

Podle Karla Rožánka se situace citelně proměnila se začátkem konfliktu na Ukrajině. Česko bylo sice na ruském nepřátelském seznamu už před válkou, to ale v praxi neznamenal větší restriktce. „*Když jsem přijížděl, tak byly na ruském seznamu nepřátelských zemí dva státy: Česko a USA. [...] Necítil jsem ale nějaká větší omezení ze strany ruských úřadů. Nicméně po 24. únoru 2022, kdy začala ‚speciální vojenská operace‘, jak se jediné může válka v Rusku nazývat, se změnilo úplně všechno. Jsou nová omezení, hlavně v příhraničních oblastech s Ukrajinou. Musíte mít povolení od pohraniční služby, která patří pod FSB, takže je to vlastně nemožné. Dále nám zkrátily víza, dříve dostával celý štáb vízum na rok, teď ho dostáváme na tři měsíce.“*²²¹

Na jaře roku 2023 byla situace v Rusku již stabilnější. Přesto, že se česko-ruské vztahy v posledních letech postupně ochlazují, mezi obyčejnými Rusy stále přetrvává obliba České republiky. „*Samozřejmě občas někdo má hloupý komentář, to se dělo hlavně při začátku konfliktu na Ukrajině. Chtěli, abychom říkali jejich pravdu. Ale v naprosté většině interakcí, když se řekne Praha, tak většina Rusů reaguje úsměvem. Ano, u nějaké menšiny to může být vnímáno negativně, ale i u takových lidí se mi nestalo, že by nás napadali nebo nám bránili v práci. Jediné místo, kde nás policie pravidelně kontroluje, je v blízkosti Kremli. Pořád nás vnímají jako cizince a přistupují k nám opatrněji než k samotným Rusům.“*²²²

²²⁰ Měřejovský, 4.

²²¹ Rožánek, 5.

²²² Rožánek, 6.

3.4. Hospodaření a výdaje moskevské redakce ČT

Provozní náklady postu stálého zahraničního reportéra jsou vysoké. V zahraničním zpravodajství se ale zároveň odráží zpravodajská prestiž mediálního domu, jak vysvětluje Miroslav Karas. „Zahraniční zpravodajství je nesmírně drahé, každý post vyjde na několik milionů ročně. Ale na druhou stranu se zahraniční zpravodajství podílí na síle sdělovacího prostředku. Je něco jiného, když v dané destinaci máte vlastního člověka a něco jiného, když si vezmete materiál od agentur a napíšete to v Praze.“²²³

Karas dále dodává, že Česká televize má naprosto unikátní pozici se svou extenzivní sítí zahraničních zpravodajů. „Zahraniční zpravodajství je exkluzivní a luxusní, proto ho nemá každá televize. Ve střední Evropě má Česká televize nejbohatší síť zahraničních zpravodajů. Takovou síť nemá ani Polská televize, natož Rakušané, Slováci či Maďaři. V tomto ohledu jsme výjimeční.“²²⁴

Post stálého zpravodaje ČT v Moskvě patří mezi ty nejdražší. Dle posledních publikovaných informací o rozpočtu zahraničních středisek z roku 2008 zastávala Moskva třetí pozici v celkových nákladech. Před ní byl jen zpravodajský post ve Washingtonu a Bruselu.²²⁵ „Myslím si, že Moskva nejdražší nebyla. Ale drahá byla, nezapomeňme, že tam jsou dva byty plus redakce. Je to drahé, ale stejně drahé posty jako v Moskvě jsou i Washington a především Londýn. Samozřejmě jsou levnější posty, jako třeba Slovensko nebo Varšava. Ale nezapomínejme, že jak Moskva, tak Washington i Londýn jsou prostě drahá města.“²²⁶

Vysoké životní náklady v Moskvě potvrzuje i David Miřejovský. „Důvod je prostý, Moskva je jedno z nejdražších měst světa, co se týče nákladů na bydlení. Od toho se pak odvíjí i platy. Musíte tam opravdu mít produkční a musíte jí nabídnout odpovídající mzdu, přeplatit tamější trh, aby neodešla jinam. Takže platové náklady jsou tam velké. Potřebujete mít redaktora a kameramana, kteří tam budou normálním způsobem žít a fungovat. Nemůžete jim dát plat 40 000 korun hrubého, protože s tím by nevyžili a nikdo by na takovou pozici nechtěl. Vzdávají se kvůli tomu svého domovského zázemí.“²²⁷

²²³ Karas, 20.

²²⁴ Karas, 20.

²²⁵ FRIDRICH, Milan. Zpráva pro Radu ČT o činnosti zahraničních zpravodajů v roce 2008. Česká televize [online]. s. 11 [cit. 2024-05-01]. Dostupné z: https://img.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/rada-ct/vyrocní_zpravy/prilohy_08/52.pdf

²²⁶ Karas, 20.

²²⁷ Miřejovský, 25.

Doprava je dalším nezanedbatelným výdajem. V Rusku je nezbytné využívat letadla i pro vnitrostátní přesuny. „*Samozřejmě že Rusko i USA jsou velké země, kde se potřebujete pohybovat letadly. S tím jsou spojené další náklady. Na pozici v Bratislavě jsme letěli jen výjimečně, třeba do Řecka.*“²²⁸ Rožánek vysvětluje, že po začátku ruské invaze na Ukrajinu se znásobily i ceny dopravy mezi Prahou a Moskvou. „*Samozřejmě letenky jsou násobně dražší, byly za 8 tisíc rublů, teď stojí 130 tisíc a na Vánoce jsem platil dokonce 200 tisíc rublů. Navíc dříve jste do Moskvy letěl 2,5 hodiny, dnes letíte i 24 hodin se dvěma přestupy.*“²²⁹

Miřejovský popisuje, že zahraniční zpravodaj dostává dvojí mzdu. Jedna složka je obdobná, jako plat člena zahraniční redakce v Praze a druhá část slouží k pokrytí místních životních nákladů. „*Dostáváte plat, jaký máte v Praze, plus druhý plat, který se vypočítává podle tamějšího spotřebního koše. A pak už je to jen na vaší šikovnosti, jak dobře dokážete s penězi vyjít. Jak v Moskvě, tak ve Washingtonu jsme si byli schopni zaopatřit relativně normální život, na který jsme byli zvyklí z Prahy.*“²³⁰

Se začátkem války na Ukrajině zůstal v Moskvě z českých zaměstnanců ČT jen samotný Rožánek. Jeho kolegové, kameraman a produkční, byli z logistických důvodů nahrazeni občany Ruské federace.²³¹ Díky tomu je celkový provoz zpravodajského postu v Moskvě, dle slov Rožánka, znatelně levnější. „*Platím dva byty, jeden ve Slovenském domě, což je naše kancelář, a byt, kde bydlím. Předtím se platil ještě byt kameramana a můj v Českém domě. To znamená, že jsme ušetřili za dva byty. [...] Rusové mají svou rodinu, bydlí ve svém bytě. Takže neplánovaně jsme ušetřili České televizi velké peníze.*“²³²

²²⁸ Miřejovský, 25.

²²⁹ Rožánek, 1.

²³⁰ Miřejovský, 25.

²³¹ viz kapitoly 3.1.3. a 3.1.4.

²³² Rožánek, 26.

Závěr

Profese stálého zahraničního zpravodaje je z povahy věci jednou z nejnáročnějších žurnalistických disciplín. Novinář opouští komfort domácí redakce a vydává se na několik let do země, kde musí působit naprosto samostatně, navíc v prostředí, které je často geograficky i kulturně vzdáleno domovině. Zatímco většina světa se globalizuje, Rusko se vydalo opačnou cestou. V období mezi lety 2012-2022, které je předmětem této práce, se Ruská federace postupně uzavírala před Západem. Téměř kompletní izolace pak dosáhla po rozpoutání války na Ukrajině v únoru 2022. Navzdory bezpečnostním rizikům a komplikacím si Česká televize udržela v Moskvě zpravodajský post během celého zájmového období. Od března 2022 je ČT jediným tuzemským médiem, které přináší původní informace z Ruska, a to prostřednictvím svého stálého zpravodaje Karla Rožánka.

Cílem této práce bylo zjistit a popsat, jaké jsou mediální rutiny (ustálené pracovní postupy) stálých zahraničních zpravodajů České televize v Rusku. Konkrétně jsem se zaměřil na období mezi lety 2012 až 2022. Hlavní výzkumná otázka zněla: *Jaké jsou mediální rutiny a specifika práce zahraničního zpravodaje ČT v Rusku?* Informace pro výzkum jsem získal pomocí kvalitativních polostrukturovaných rozhovorů s trojicí zahraničních zpravodajů, kteří na pozici v Moskvě působili během sledovaného období.

Mediální rutiny jsou nedílnou součástí práce profesionálních novinářů a lze je pozorovat ve všech fázích výroby mediálního sdělení. Důvodem jejich existence je především časový tlak uzávěrek, kvůli kterému organizace optimalizují výrobní proces komunikátů zavedením ustálených pracovních postupů. Podle Shoemakerové a Reese mají ještě významnější vliv na podobu produkovaného obsahu než samotná osoba komunikátora. Pro účely této práce jsem mediální rutiny rozdělil do pěti kategorií, se kterými pracuji v teoretické i analytické části. Jedná se o 1) postupy při výběru témat, 2) postupy při získávání a výběru zdrojů, 3) produkci audiovizuálního mediálního obsahu a 4) organizaci práce.

S většinou námětů na reportáže přichází samotný zahraniční zpravodaj, který má díky své přítomnosti v terénu lepší vhled do místního dění než jeho kolegové v Praze. Je proto postaven do pozice pomyslného strážce brány média, tzv. gatekeepera. Pouze zhruba pětinu témat nastoluje reportérovi domovská redakce. Jedná se například o vstupy do společných reportáží zahrnující příspěvky vícero zahraničních zpravodajů, nebo o domácí vnitropolitická témata, která mají vazbu na Rusko. Proces výběru má dvě fáze, ve čtvrtek zpravodaj obvykle zasílá předběžný námět témat na příští týden a ten se následně v neděli večer upřesňuje.

Vzhledem k velkému množství tematických námětů a omezenému prostoru v televizi musí docházet k poměrně rozsáhlé selekci témat, nastává zde tzv. agenda-setting.

Součástí práce stálého zahraničního zpravodaje v Moskvě je rovněž produkce tzv. infotainmentu, tedy zpráv spojujících informace (information) a zábavu (entertainment). Tuchmanová v tomto kontextu pracuje s pojmem soft-news. Tyto reportáže přibližují běžný život v Rusku i zbytku postsovětského prostoru a televizní diváci je mohou spatřit především v cestopisném magazínu *Objektiv*. Reportéři občas složitě hledají ve svém každodenním programu čas pro natáčení infotainmentu, proto tuto činnost kombinují se svou zpravodajskou agendou. Po ruské invazi na Ukrajinu se nicméně počet příspěvků z kategorie soft-news redukoval na minimum a většina reportáží se týká samotné války a sankcí.

Získávání informačních zdrojů je v Rusku obtížné. Česká televize není pro zdejší režim významná, a proto je pro novináře z ČT prakticky nemožné realizovat rozhovor s vládními představiteli. Vše navíc komplikuje množství byrokracie, kdy oficiální mluvčí například vyžaduje měsíc na odpověď po zaslání otázky faxem, přestože se jedná o aktuální zpravodajství. Redaktoři občas musí porušit základní žurnalistické pravidlo – mít informaci vyzdrojovanou alespoň na dvou místech, jelikož toto sdělení často není kde ověřit.

Zajistit rozhovor s místními obyvateli je složité také z důvodu, že mají obavy z kontaktu se západním novinářem. Kvůli ruským zákonům by za tuto činnost mohli být perzekvováni i poslání do vězení. Zpravodaj má v takovém případě možnost udržet své zdroje v anonymitě. Podle Čuříka je ale v této situaci nezbytné divákovi vysvětlit, z jakého důvodu nebylo jméno uvedeno a z čeho pramení kompetentnost zdroje vyjadřovat se k dané problematice.

Když přijde čas na výměnu zpravodaje, předává ten stávající svému nástupci získané kontakty. S budováním sítě kontaktů a zejména s jejich udržováním v Rusku významně pomáhá produkční. Tato pozice je pro zpravodajský post ČT v Moskvě specifická a nenajdeme ji ani ve Spojených státech. Produkční pomáhá zpravodaji s domlouváním rozhovorů, což je kvůli již zmiňované byrokracii časově náročná činnost. V omezené míře, zejména při cestách do regionů, využívají zpravodajové služeb fixerů. Těmi jsou obvykle místní novináři, kteří pomáhají hostujícímu reportérovi v ohledu logistickém i redakčním.

Na výrobě reportáží spolupracuje zpravodaj zejména s kameramanem. Někdy společně tráví až 24 hodin denně, 7 dní týdně, což se pro respondenty ukázalo jako jedna z hlavních výzev jejich profese. Funkční období kameramana i zpravodaje je obvykle 4 roky a překrývá se, tak aby mohl jeden druhému pomoci při aklimatizaci v nové zemi. Při samotném natáčení

stávají redaktoři a kameramani především na vlastní expertize. Nejčastěji využívají takzvanou reportážní metodu snímání a záznamu skutečnosti. Ta se vyznačuje autenticitou a dokumentární věcností vizuálního zpracování. V Rusku rovněž probíhá spolupráce s dalšími zahraničními redakcemi. ČT udržuje kontakt zejména s Polskou a Slovinskou televizí, ale také například se zpravodajskou agenturou Reuters.

Zahraníční zpravodaj v Moskvě si zachovává ve své práci značnou autonomii, přesto hraje komunikace s domovskou redakcí klíčovou roli. Obvykle kolem 9:15 ráno si telefonuje s editorem zahraničního zpravodajství a vzájemně prodiskutují denní plán. Pokud má zpravodaj přesně zadaný plán, může se s editorem spojit až večer při odevzdávání zpracované a sestříhané reportáže. V posledních letech přibyla v ČT ještě pozice koordinátora celého týdně, který provádí, mimo jiné, vyhodnocení odvedené práce na společných poradách a poskytuje tak zpětnou vazbu zpravodaji.

Významný vliv na práci zahraničního korespondenta má časový posun. Čas v Rusku je obvykle o 2 hodiny napřed vůči Česku. Díky tomu stíhá zpravodaj natáčet reportáž v den, kdy bude odvysílána ve večerních Událostech, hlavní zpravodajské relaci ČT. Živé vstupy jsou přizpůsobeny časovému posunu. To znamená, že z Ruska se přispívá do pořadů vysílaných od brzkých ranních hodin do odpoledne. Ale např. pořad Události, komentáře vychází na půlnoc ruského času, proto se v něm častěji objevují živé vstupy z USA, kde je tou dobou odpoledne.

Respondenti se shodují na tom, že práce stálého zahraničního zpravodaje je zajímavá mimo jiné proto, že jim umožňuje cestovat, poznávat nová místa a ukazovat je divákům. V Rusku je ale cestování složitější než v jiných zemích. Vzhledem k obrovské rozloze zde musí zpravodaj využívat také vlaky a letadla. Cesty provází byrokratické obstrukce, které jsou Rusku vlastní. Při každém přesunu je nutné provést oficiální přihlášení na hotelu. Pokud se jedná o ubytování v soukromí, musí se dotyčný nahlásit do 48 hodin na policejní stanici. Při návratu do Moskvy probíhá obdobný proces. S organizací cest proto zpravodajovi pomáhá produkční.

Mezi lety 2012-2022 se pro zahraniční zpravodaje ČT v Moskvě změnilo mnohé, ty nejzásadnější změny ale můžeme pozorovat až od začátku ruské invaze na Ukrajinu. Velká část zahraničních redakcí z Ruska odešla nebo zredukovala personál. Zmenšila se diverzita témat a reportáže se týkají především války a sankcí. Narůstá nedůvěra místních vůči západním novinářům, což komplikuje získávání informačních zdrojů. Pro vstup do oblastí v blízkosti Ukrajiny bylo zavedeno speciální povolení od pohraniční služby, které je prakticky nemožné získat. Kvůli zákazu ruských letadel ve vzdušném prostoru EU je z dřívější dvouapůlhodinové

cesty z Prahy do Moskvy cesta i dvacetičtyřhodinová vedoucí přes Turecko, Arménii či Srbsko. Navíc bylo vstupní vízum zpravodaje zkráceno z jednoho roku na pouhé tři měsíce.

Ve sledovaném období došlo rovněž k personální a národnostní proměně. Pozici kameramana a produkčního opustili Češi a na jejich místo nastoupili Rusové. Změnilo se také pracovní zázemí. Byl uzavřen Český dům, kde si ČT pronajímala několik bytů a kancelář se zařízeným studiem. Nyní se pronajímá jen studio ve Slovenském domě a jeden byt pro zpravodaje. Díky tomu je provoz pobočky znatelně levnější, jelikož ruský kameraman a produkční mají své vlastní byty.

Výzkum přináší detailní popis mediálních rutin stálých zahraničních zpravodajů České televize v Moskvě, domnívám se proto, že cíl práce byl naplněn. Během zkoumaného období, tedy mezi lety 2012-2022, se pracovní podmínky zahraničních novinářů v Rusku znatelně proměnily. Největší změny ale nastaly až na samém konci tohoto období jako přímý důsledek eskalace války na Ukrajině. Turbulentní vývoj geopolitické situace ve východní Evropě nekončí, pro budoucí badatele proto bude zajímavé vrátit se k tématu mediálních rutin zpravodajů ČT v Moskvě, protože další změny nás bezpochyby čekají.

Seznam literatury

1. CARROLL, Jill, 2007. *Foreign News Coverage: The U.S. Media's Undervalued Asset*. Cambridge. Shorenstein Center, Harvard University.
2. CROPLEY, Arthur, 2022. *Introduction to Qualitative Research Methods: A practice-oriented introduction*. Hamburg: Editura Intaglio, 304 s. ISBN 978-606-95073-6-0.
3. ČUŘÍK, Jaroslav a kolektiv, 2012. *Nové trendy v médiích I: Online a tištěná média*. Brno: Masarykova univerzita, 239 s. ISBN 978-80-210-5825-5.
4. DISMAN, Miroslav, 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
5. GIVEN, Lisa (ed.), 2008. *The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications, 1014 s. ISBN 978-1-4129-4163-1.
6. HAŠKOVEC, Slavoj, 1983. *Základy teorie agenturního zpravodajství*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 186 s. ISBN 59-265-82.
7. HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.
8. JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ, 2015. *Masová média*. 2., přepracované vydání. Praha: Portál, 392 s. ISBN 978-80-262-0743-6.
9. KARAS, Miroslav, 2021. *A odkud bych asi tak byl?: Rusko očima zahraničního reportéra*. Brno: CPress, 376 s. ISBN 978-80-264-3854-0.
10. KUNCZIK, Michael, 1995. *Základy masové komunikace*. Překlad Štěpánka Kudrnáčová. Praha: Karolinum, 307 s. ISBN 80-718-4134-X.
11. LEAVY, Patricia (ed.), 2014. *The Oxford Handbook of Qualitative Research*. New York: Oxford University Press, 756 s. ISBN 978-0-19-981175-5.
12. MCCOMBS, Maxwell a Donald SHAW, 1972. *The Agenda-Setting Function of Mass Media*. The Public Opinion Quarterly, Vol. 36, No. 2. Oxford University Press.
13. MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 332 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
14. MIŠOVIČ, Ján, 2019. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 292 s. ISBN 978-807-4192-852.
15. MOTAL, Jan a kolektiv, 2012. *Nové trendy v médiích II: Rozhlas a televize*. Brno: Masarykova univerzita, 223 s. ISBN 978-80-210-5826-2.
16. MURRELL, Colleen, 2019. *Fixers as Entrepreneurs*. In: Journalism Studies, Volume 20, Issue 12. s. 1679-1695. ISSN 1461-670X.

17. OSVALDOVÁ, Barbora (ed.) a kolektiv, 2020. *Zpravodajství v médiích*. Vydání třetí. Praha: Karolinum, 139 s. ISBN 978-80-246-4612-1.
18. REICHEL, Jiří, 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
19. RUSS-MOHL, Stephan, 2005. *Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Překlad Hana Bakičová. Praha: Grada. 292 s. ISBN 80-247-0158-8.
20. SAMBROOK, Richard, 2010. *Are Foreign Correspondents Redundant?: The changing face of international news*. Oxford: University of Oxford, Reuters Institute for the Study of Journalism, 108 s. ISBN 978-1-907384-00-4.
21. SEDLÁKOVÁ, Renáta, 2014. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 539 s. ISBN 978-802-4735-689.
22. SHOEMAKER, Pamela a Stephen REESE, 1996. *Mediating the Message: Theories of Influences on Mass Media Content*. Second Edition. Longman Publishers, 313 s. ISBN 0-8013-1251-5.
23. SHUSTER, Scott, 1988. *Foreign competition hits the news*. Columbia Journalism Review. New York: Columbia University Graduate School of Journalism, Vol. 27, Iss. 1. ISSN 0010-194X.
24. TRAMPOTA, Tomáš, 2006. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 191 s. ISBN 80-7367-096-8.
25. TUCHMAN, Gaye, 1978. *Making news: A Study in the Construction of Reality*. New York: The Free Press, 244 s. ISBN 978-0029329306.
26. WAHL-JORGENSEN, Karin a Thomas HANITZSCH (ed.), 2020. *Handbook of Journalism Studies*. Routledge, 594 s. ISBN 978-1-138-05288-8.
27. WHITE, David Manning, 1950. *The "Gate Keeper": A Case Study in the Selection of News*. In: *Journalism & Mass Communication Quarterly*. Roč. 27, č. 3. Minneapolis: Association for Education in Journalism, s. 383-390. ISSN 0196-3031.

Online zdroje

1. FRIDRICH, Milan. *Zpráva pro Radu ČT o činnosti zahraničních zpravodajů v roce 2008*. Česká televize [online]. [cit. 2024-05-01]. Dostupné z: https://img.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/rada-ct/vyrocní_zpravy/prilohy_08/52.pdf
2. GLAS, Martin, 2003. *Vzpomínky Martina Glase: Počátky televize u nás*. Česká televize [online]. [cit. 2023-13-11]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/historie-cst/vzpominky-pametniku/martin-glas/pocatky-zpravodajstvi/organizace-redakce/>
3. GUTERRES, Antonio, 2022. *UN chief calls for action to put out '5-alarm global fire'*. United Nations News [online]. [cit. 2024-27-02]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/desa/un-chief-calls-action-put-out-5-alarm-global-fire>
4. *Historie pořadu Objektiv*. Česká televize [online]. [cit. 2023-18-11]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096911352-objektiv/1734-historie-poradu/>
5. KUBAL, Michal a Zdeněk ŠÁMAL (ed.), 2014. *Zpráva pro Radu ČT o činnosti zahraničních zpravodajů za rok 2013*. Česká televize [online]. [cit. 2023-14-11]. Dostupné z: <https://img.ceskatelevize.cz/boss/document/405.pdf>
6. MALÁ, Jitka, 2022. *Český rozhlas stáhl z Ruska stálou zpravodajku*. Český rozhlas [online]. [cit. 2023-15-11]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/rusko-ukrajina-cesky-rozhlas-zpravodajka-milenkovicova_2203071527_miz
7. POTŮČEK, Jan, 2012. *ČT vyměnila zahraniční zpravodaje. Miroslav Karas je od 1. srpna v Moskvě*. Lupa.cz [online]. [cit. 2023-29-11]. Dostupné z: <https://www.lupa.cz/clanky/ct-vymenila-zahranicni-zpravodaje-miroslav-karas-je-od-1-srpna-v-moskve/>
8. VINCUREK, Lukáš, 2010. *Česká televize zatím ruší post zahraničního zpravodaje v Moskvě*. Český rozhlas [online]. [cit. 2023-29-11]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ceska-televize-zatim-rusi-post-zahranicniho-zpravodaje-v-moskve_201003011925_lvincourek
9. *Výroční zpráva o činnosti České televize v roce 2022*. Česká televize [online]. [cit. 2023-14-11]. Dostupné z: <https://img.ceskatelevize.cz/boss/document/1982.pdf>
10. *Zákon č. 483/1991 Sb. o České televizi*. Česká televize [online]. [cit. 2023-13-11]. Dostupné z: <https://img.ceskatelevize.cz/boss/document/1801.pdf>

Přílohy

Tabulka 3: Návod k rozhovorům se zahraničními zpravodaji České televize v Rusku.

Zahraniční zpravodaj
Výběr a pobyt zpravodaje
<ul style="list-style-type: none">• Předpoklady pro výběr na pozici; proces výběru; funkční období• Vlastnosti zahraničního novináře v Rusku
Informační zdroje
<ul style="list-style-type: none">• Proces budování sítě kontaktů a jejich předávání při výměně zpravodaje• Kritéria pro výběr informačních zdrojů• Využívání fixerů a jejich význam pro práci• Internet a sociální sítě jako nový informační zdroj
Organizace práce
<ul style="list-style-type: none">• Běžný pracovní den v Moskvě; komunikace s domovskou redakcí v ČR• Cestování po Rusku; specifika oproti jiným destinacím, kde zpravodaj působil• Uzávěrka a hodnocení práce
Výběr témat pro reportáže
<ul style="list-style-type: none">• Kritéria pro výběr témat• Vliv ČT jakožto veřejnoprávní instituce; vliv ruského represivního režimu
Tvorba televizních reportáží
<ul style="list-style-type: none">• Počet příspěvků a jejich stopáž• Spolupráce s kameramanem a editorem• Spolupráce s dalšími zahraničními redakcemi v Rusku• Specifika natáčení nezpravodajských reportáží (např. Objektiv)
Zahraniční redakce ČT v Moskvě
<ul style="list-style-type: none">• Umístění redakce; pracovní zázemí a personál; provozní výdaje pobočky• Pozice České republiky a České televize v Rusku

Polostrukturované rozhovory se zahraničními zpravodaji

Rozhovor 1: Miroslav Karas

1. Jaké faktory podle vás hrály nejvýznamnější roli při vašem výběru na post zahraničního zpravodaje ČT v Moskvě? Zajímaly by mě okolnosti nástupu na pozici u obou vašich období, tedy v roce 2012 (po 2,5leté periodě bez stálého zastoupení v Moskvě) a v roce 2018.

Nejprve se vyjádřím k tomu, jaké okolnosti hrály roli v mém výběru. Tuto práci nabízejí nadřizení, snad byli vedeni tou myšlenkou, že jsem se dlouhodobě o Rusko zajímal a že jsem pracoval od roku 1998 pro televizi a od roku 1992 pro rozhlas v Polsku, kde jsem měl na starosti i Pobaltí, Ukrajinu a Bělorusko. Tak se vědělo, že mám zájem o východní politiku. Jak jsem kolikrát říkal, že jsem „východní typ“, o mně se to v práci vědělo. Zajímalo mě všechno, co je dál od levého břehu řeky Morava. Proto nebylo překvapující, když jsem v únoru roku 2012 dostal tuto nabídku.

Já jsem v Rusku byl předtím několikrát na služební cestě, shodou okolností jsem tam byl v březnu a dubnu roku 2010, když byl ten post stálého zpravodaje neobsazený. Měl jsem tam zůstat 3 měsíce, ale kvůli katastrofě polského vládního letadla se všechno změnilo. Do Ruska jsem se tedy v roce 2012 vrátil jako zpravodaj, který má za sebou několik dlouhých let v Polsku, tak pravděpodobně to rozhodlo.

Z dnešní pozice vnímám, že také rozhoduje, nakolik uchazeč ovládá jazyk, jak je kreativní, jestli je schopný vydržet v terénu, který je vzdálen civilizační úrovni země, ze které vyjíždí. Rusko není vysněnou destinací pro každého novináře, vzhledem k tomu, jaký režim tam panuje. V tom roce 2012 jsem to samozřejmě velmi rád přijal, během mého profesního života to byla již třetí nabídka odjet do Moskvy. Dvakrát jsem nejel, potřetí jsem nabídku přijal.

Pokud jde o rok 2018, tak já jsem ho vnímal spíše jako pokračování toho, co bylo. V roce 2016 došlo k několika personálním změnám v síti zahraničních zpravodajů a současně došlo k tomu, že České televizi hrozilo, že budeme mít problémy kvůli vyhoštění ruského novináře z České republiky. Vrátil jsem se do Polska a na 15 měsíců mě vystřídal David Miřejovský, který na vlastní kůži zažil tlak ruských úřadů. Právě kvůli tomu, že česká strana neudělila jednomu ruskému novináři akreditaci. Po 16 měsících jsem se do Ruska vrátil a považoval jsem

to za pokračování mé práce. Kdybych se neucházel v roce 2020 o post ředitele České televize v Ostravě, tak si myslím, že bych tam patrně byl dodnes, protože jsem se věnoval situaci, kterou dnes sledujeme už dlouhodobě.

2. Jaké vlastnosti by podle vás měl mít zahraniční zpravodaj?

Zahranční zpravodaj by především měl chtít tu práci vykonávat. Je to zcela specifický druh novinářiny, který se opírá o některá fakta, která jsou jinému novináři neznámá. Prvním z nich je, že zahraniční zpravodaj musí být připraven na to žít dlouhodobě v zemi, která nemusí být tím zpravodajem milována, ale musí být respektována. Měl by si udržet distanc od událostí a názorového proudu v té zemi a měl by působit jako zcela nestranný zahraniční pozorovatel. To je případ i Polska, které může být vnímáno podobně jako Rusko, jako země, která se vyvíjí jiným směrem.

Zpravodaj by neměl působit nadřazeně, jako někdo, kdo poučuje obyvatele v dané zemi. Měl by mít pokoru vůči tomu řemeslu, ale i vůči lidem, se kterými se setkává. Měl by být psychicky připravený na to, že tam nejede na týden, na dva, na měsíc, ale že tam může strávit několik let. A měl by se zvláště připravit na to, že se třeba několik měsíců nepodívá domů. Měl by mít srovnány, krom pracovních věcí, i ty osobní, to že neuvidí rodiče, přátele. To, že odváží, nebo neodváží, jak to bylo v mém případě, děti a rodinu. Musí být připraven na to, že rodinné vztahy budou narušeny a nabourány. To jsou ty osobní věci, které se jinak netýkají běžného, domácího redaktora.

Zpravodaj by měl být připraven na to, že je odkázán stále na jednoho kameramana, což se může ukázat jako velmi složité, protože lidé, zvláště v novinářské branži, jsou zvyklí pracovat v týmech a s různými lidmi. Je potřeba si ten vztah s kameramanem ujasnit, protože bývá někdy silnější než manželství. Trávíte spolu 24 hodin denně po celý týden.

Pokud jde o samotnou profesi, tak si myslím, že zahraniční zpravodaj by měl znát jazyk. Já si nedokážu představit, že bez znalosti jazyka bych byl schopen vnímat realitu v té zemi, protože, lidově řečeno, těžko jít s někým na pivo, mít s sebou překladatele a zjišťovat, jaká je nálada v hospodě.

Měl by být pracovitý, protože mnohdy je potřeba pracovat i v sobotu a neděli. Zpravodaj je za daný sdělovací prostředek v zemi sám a nemůže v sobotu říct kolegovi, aby to vzal za něj, nazval bych to „totální kreativita“. Je třeba počítat s tím, že když se něco stane v noci, tak se tam

prostě jede. Když se něco stane v sobotu večer nebo v neděli dopoledne, tak se tam rovněž musí jet. Od toho je zahraniční zpravodaj zpravodajem.

Ta práce je specifická právě v tom, že jste odkázán v mnohém na sebe a na svého člena týmu. Jste kreativní v tom smyslu, že musíte pracovat, nebo alespoň události sledovat, nonstop celý týden a musíte být srovnán s tím, že vaše rodinné a osobní vztahy jsou značně narušené.

3. Jaká je pozice Česka a České televize v Rusku? Pozoroval jste v průběhu vašeho působení nějaké proměny?

Česká televize je na ruském mediálním trhu vnímána jako zcela bezvýznamná televize, jsme takzvanou malou televizí, podobně je tomu ve Spojených státech. V Rusku působí převážně státem kontrolovaná média, televize patří Kremlu a je jím kontrolována, stejně jako rozhlasové stanice a tisk. Existuje skupina pouze ruských novinářů, kteří mají ke Kremlu blízko. Pokud jde o přípuštění zahraničního novináře někam blíže k dění, tak jde vysloveně jen o velké televizní stanice ze Spojených států, Francie, Německa či Británie. Česká televize se řadí mezi stovky dalších akreditovaných novinářů v Rusku. Svědčí o tom mimo jiné i to, že Vladimir Putin neudělil a neuděluje České televizi rozhovor. Nestalo se tomu ani při návštěvě Miloše Zemana, který 9. května 2015, jako jediný prezident z Evropské unie, navštívil Rudé náměstí.

Takže ČT nějaké výsadní postavení nemá. Navíc je vnímána, stejně jako Česko, jako země, která je dnes v Evropské unii a NATO. Řada Rusů to vnímá s nepochopením, jako zradu, že se Česko stalo členem aliance, vytýkají nám to. Stejně jako jiní zahraniční novináři mají ti čeští problém dostat se v Rusku ke zdrojům, ke kterým se běžně dostávají vlivné ruské sdělovací prostředky. Nedostáváte žádné speciální pozvánky. Když už vás pozvou jako zahraničního novináře na vojenské cvičiště, tak je to předem připravený scénář. Česko je na ruské mapě vnímáno jako stát ne vyloženě nepřátelský, ale jako stát, u kterého slovo „družba“ už neuslyšíte.

4. Jak probíhá budování sítě kontaktů?

To je nesmírně složité. Já to mohu srovnat se svým dlouholetým působením na Ukrajině, v Polsku či v Pobaltí, zejména v Estonsku, kde bylo zcela běžné, že člověk bez problémů získal telefonní čísla mluvčích, často i politiků. Zahraniční zpravodaj musí mít kontakty, bez nich nemůže vyzdrojovat svou informaci. Získat kontakty v Rusku je nemožné. Mluvčí nikdy

nezveřejňuje své telefonní číslo. V Rusku se mi mnohokrát stalo, že chtěli poslat otázku faxem a mít 28 dní na odpověď, bez ohledu na to, že se jedná o aktuální zpravodajství. Řada mluvčích se chrání tím, že nejsou kompetentní něco sdělovat, přestože jsou tiskovými mluvčími, je to zcela odlišná situace než u nás.

Když to srovnám s Polskem, tam když jsem potřeboval něco zjistit na prezidiu dopravní policie, tak jsem prostě zavolal na telefonní číslo mluvčího, řekl jsem mu, jestli mohu za půl hodiny přijet před jeho úřad, poprosil jsem ho, ať si nasadí bílou čepici jako dopravák a že pro něj mám nachystanou tuto otázku. A za půl hodiny jsem přijel a interview udělal. V Rusku není možné sehnat telefonní číslo, natož se s někým domluvit, že přijede dnes nebo zítra, je to velmi složité. Navíc v Rusku procházíte řadou prověrek, aniž byste o tom věděl. Mně se nejednou stalo, a mám na to důkazy, že jsme byli na akcích sledováni, že se o nás vědělo. Bylo to především mimo Moskvu. Z toho jsem vyvodil závěr, že nejen já, ale i řada dalších zahraničních zpravodajů čelí nadměrné pozornosti místních úřadů.

5. Měl jste nějaká kritéria, které váš zdroj musel splňovat?

Neměl. Kritériem je to, že samotný zahraniční zpravodaj musí být natolik zkušený, aby věděl, jestli danému zdroji může věřit. A když začne jen lehce pochybovat, měl by si najít ještě další, alternativní zdroj. Jenže v těchto režimech, jakým je ten ruský, často neplatí jedno z hlavních novinářských pravidel: mít informaci vyzdrojovanou na dvou místech. Když vám něco řekne například představitel opozice Jašin či Navalný, těžko si budete informaci někde jinde ověřovat. Prostě musíte sázet na to, že ti lidé vám říkají pravdu, a potom to ve svém zpravodajství nepodávat jako oficiální zprávu. Často jsem byl rád, že jsem vůbec nějakou informaci dostal.

6. Existuje tu kontinuita při výměně zahraničního zpravodaje, zejména co se předání kontaktů týče?

Já jsem žádné kontakty nepřevzal. Samozřejmě kontinuita spočívá v tom, že dědíte redakci a byt, kde před vámi někdo bydlel. Já jsem se snažil svým nástupcům předat, co šlo. Ať už to byl David Měřejovský nebo Karel Rožánek. Myslím si, že to je spíše věc vztahu mezi těma dvěma zpravodaji. Já znám zpravodaje, kteří spolu nemluvili, znám zpravodaje, z nichž se stali přátelé na celý život. Asi to nesouvisí přímo s jejich prací, ale s osobním charakterem.

Já s tím nikdy problém neměl a nemám. Takže kontinuita spočívá spíše v tom zázemí technologie, které tam je.

7. Spolupracoval jste v Rusku s dalšími zahraničními redakcemi?

Ano, spolupracoval jsem. V Rusku je to nezbytné. Pokud se zavřete a budete sám, nic nezjistíte. Pokud jde o kontakty, pracoval jsem na dvou frontách – jedním z nich byly mé zdroje a kamarádi, z nichž někteří jsou z řad ruských novinářů, od kterých jsem získával například informace o anexi Krymu či situaci na Donbase v roce 2014.

Druhou skupinou jsou zahraniční novináři, kde jsem úzce spolupracoval s polskou či slovinskou televizí a s přáteli z agentury Reuters. Samozřejmě jsme se znali a vídali s většinou zahraničních zpravodajů, ale netoužil jsem o tom chodit někam s 20 lidmi najednou. Měl jsem prostě své přátele z těchto zemí. Podnikali jsme dokonce společné cesty, ať už to byl Krym nebo Sibiř, kam jsme několikrát jeli právě s Poláky a Slovinci.

8. Když mluvíte o svých cestách po Rusku, využíval jste někdy při práci fixery?

Málokdy, ale bez nich se samozřejmě v podobných režimech neobejdete. V Rusku je to složitější než v jiných zemích. Nezapomínejme totiž na to, že mnoho lidí se bojí kontaktu se západními novináři, byť to možná zní směšně. Řada lidí se bojí zákonů a předpisů, které z nich mohou udělat zahraničního agenta. Řada lidí se bojí, že je někdo udá za spolupráci s někým ze zahraničí. Předpisy v Rusku jsou tak přísné, že vás jsou schopni poslat za mříže kvůli tomu, že jste vyzradil tajemství. A přitom to není pravda.

Bez fixerů si mnohdy neporadíte. Já jsem to využíval tak, že jsem v Moskvě měl svou stálou produkci: Rusa, který měl své kontakty. Dám jeden příklad. Jeli jsme se podívat do města Kansk na Sibiři, jak čínské dřevařské společnosti řadí v sibiřských lesích a kde kvete korupce při nelegální těžbě dřeva. Samozřejmě bychom tam nic nenatočili, kdybychom neměli předem domluvený kontakt. Když jsem potřeboval před olympijskými hrami v Soči navštívit rodiny, které musely brutálně opustit své domovy kvůli stavbě dálnice, tak samozřejmě bych se k nim bez pomoci místního člověka nedostal. Takhle to platilo všude mimo Moskvu a Petrohrad.

V těchto zemích nejde pracovat jako výsadkář, který seskočí padákem a začne okamžitě posílat reportáže. Jednou z vlastností zpravodaje je tu zemi znát a nepsat o prvních dojmech.

Pokud chce člověk podávat reálný pohled na situaci, tak je potřeba ji předem poznat. Ne že přijedu se základními znalostmi načtenými z Wikipedie, které po obrazném seskočení padákem začnu posílat. Je potřeba místo poznat. A protože na to nebývá čas, jedete tam poprvé, musíte se spoléhat na cizí pomoc.

9. Dokážete popsat váš běžný pracovní den v Moskvě?

To není složité, ačkoliv to nebyla stereotypní práce. Za svého působení v Rusku jsem nacestoval takovou vzdálenost, jako kdybych jedenáctkrát obletěl zeměkouli. Ve srovnání s Davidem Měřejovským i Karlem Rožánkem jsem cestoval více.

Poznal jsem Rusko od zamrzlého Jamalu po Kavkaz, od Kaliningradu po Sachalin či Kamčatku. Tím chci říct, že ten běžný den se odvíjí podle toho, jestli někam cestujete nebo ne. Protože když se vydáte do vzdálenějších míst, tak se jede minimálně na týden, protože můžete letět 10 hodin a stále být nad Ruskem. Příletový a odletový den nic neuděláte, nemůžete přiletět na Kamčatku a druhý den začít hned pracovat, časový posun je 8 hodin. Musíte se trochu aklimatizovat. Samozřejmě se snažíte šetřit čas a snažíte se pracovat, ale brzy z toho jste zničen. Ve dny, kdy jste na cestách, velmi intenzivně pracujete. Chcete maximálně využít toho, že jste na daném místě. Ale jsou dny, jako třeba v Moskvě, kdy točíte a jste jako běžný domácí novinář. Prostě pracujete na území města, kde působíte. A potom jsou dny, kdy „neděláte nic“, protože ten den nenatáčíte a nikdo od vás nic nechce.

Každý den, kdy jsem byl v Moskvě, u mě začínal tím, že jsem si ráno přečetl hlavní ruské portály, abych zjistil, co se v Rusku děje. Potom jsem si přečetl pár zahraničních zdrojů, abych věděl, co se píše o Rusku. Během dne jsem se při přípravě na reportáž s někým sešel. Nebo taky hodně archivujete. Já patřím k těm televizním novinářům, kteří se opírají o archivy. Bez archivů podle mého názoru nemá smysl televizi dělat. Ale hlavně stále studujete a čtete o té zemi. Scházíte se se známými a připravujete se na cestu. Pro někoho nezúčastněného to může vypadat, jako že ten den byl promarněný, ale to se jen zdá. Potřebujete si někdy den odpočinout, protože třeba dva týdny pracujete vkuse včetně sobot a nedělí.

Velmi náročné to bylo na Krymu a Donbase. Byly situace, kdy jsem po 19 dnů byl v každých večerních Událostech, kam jsem dával živé vstupy. Vy potom potřebujete jeden den, kdy opravdu nic neděláte. Stejně tak to je i v Moskvě, jednou za čas prostě potřebujete den, kdy vypnete. I když ale vypnete, jste stále v práci. Kdykoliv se může ozvat někdo z Prahy, že

něco potřebuje. Stává se, že ve světě mnohdy vědí o aktuálních ruských událostech víc než já v Moskvě. Když byl v moskevském metru v březnu roku 2010 atentát, tak jsem se to rychleji dozvěděl ze zahraničních médií než z těch ruských, konkrétně z Reuters.

Běžný den je takový, že i když nevysíláte, tak stále někde v podvědomí pracujete s tím, že se může něco stát. I když máte volnější den. Sám jsem si stanovil takové pravidlo, že i když nevysílám, jsem od Moskvy vzdálený maximálně hodinu. Kdyby se něco stalo, musím za hodinu vysílat. Dokonce když jsme jeli někam dál na výlet, například v sobotu, tak jsme si vzali do kufru stativ, kameru, mikrofon a přenosové zařízení, abychom mohli vysílat odkudkoliv v Rusku. My jsme takto vybaveni byli, včetně satelitního telefonu. I to je práce zahraničního zpravodaje.

10. Mluvíte o jistých specifických pozicích stálého zpravodaje v Rusku, mohl byste to srovnat s obdobnou pozicí, kterou jste zastával v Polsku?

Je to nesrovnatelné. Naznačil jsem to příběhem s mluvčím policejního dopravního prezidia. Polsko je civilizovaná země, člen Evropské unie, kde jsou předvídatelné kroky úřadů, institucí, představitelů moci vůči novinářům. Země, ve které existuje hranice, kterou vy nemůžete překročit, ale kterou stejně tak nemůže překročit ani druhá strana, tedy politik. V Rusku toto všechno neplatí.

V Rusku musíte počítat s tím, že se s vámi nikdo nebude bavit, získat nějaké prohlášení je velmi složité, neplatí zde základní normy při získávání zpráv. Polsko je novinářům otevřená země, stejně jako Česko. Můžete zde působit zcela svobodně. V Rusku nejen že musíte mít akreditaci, ale neustále se musíte prokazovat, neustále u sebe musíte mít nějaký dopis. Není to země přátelská vůči novinářům. Naopak, neustále vám režim hází klacky pod nohy a dělá vám práci složitou. V Rusku je zcela běžné, že vás záměrně zadrží na letišti, aby vám uletělo letadlo, tak jako se mi to stalo v Soči. Vymyslí si lež, na které trvají a až po několika hodinách vás propustí. To se vám v Polsku nestane.

11. Pan Miřejovský a Rožánek mi sdělili, že vyřizování všech druhů povolení má v Rusku na starosti produkční. Bylo to tak i za vašeho působení?

Ano, zpravodaj má úplně jinou roli. Produkční je v Rusku nezbytný právě kvůli vyřizování těchto formalit. Ty na rozdíl od Česka nespočívají v tom, že zvednete jednou telefon

nebo pošlete jednu zprávu a jste domluveni. V Rusku musí mít produkční kontakty a často přes mnoho bran kontaktů se až dostane k tomu potřebnému. Produkční stráví několik hodin, než někoho najde a domluví. Vy jako zpravodaj, jako novinář, na to nemáte čas. Jinými slovy, bez pomoci produkčního se neobejdete. Nemáte čas a možnosti řešit nejen natáčení a kontakty, ale nemáte čas a možnosti řešit také technické prohlídky auta, opravy kamery, to vše musí řešit místní člověk.

12. Jak často se vám dařilo vyjždět z Moskvy?

Prakticky kdykoliv jsem si to naplánoval a nedělo se něco mimořádného v Moskvě, tak jsem mohl vyjet. Myslím si, že ani dnes s tím nejsou problémy, protože letadla létají po celém Rusku a stačí se někde domluvit, jet tam a natočit to. Musím zdůraznit, že jsem s tím nikdy neměl problém a vždy jsem si na to našel čas. Zpravodaj je tam mimo jiné od toho, aby ukázal Moskvu nebo Varšavu, ale i tu zemi. Proto jsem připomínal, kolik jsem tam nalétal kilometrů. Poznat tu zemi je jednou z mých zásad.

Když jsem nastoupil na pozici ředitele ČT Ostrava, řekl jsem mé redakci, že během roku by auto s logem České televize mělo navštívit každou obec v Moravskoslezském a Olomouckém kraji. Tím jsem se řídil i v Rusku. Neznám Poláka, který by viděl tolik z Polska, jako já. Průměrně jsem tam za rok najezdil okolo 60 tisíc kilometrů za volantem. Stejně tak neznám běžného Rusa, který by viděl tolik z Ruska, jako já. Moskva není Rusko a je zkrátka potřeba ukázat tu zemi celou. Proto jsem se snažil využít každé časové příležitosti, abych kamkoliv vyjel. Rusko jsem zkrátka projel křížem krážem.

13. Kolik prostoru jste měl pro natáčení jiných než zpravodajských žánrů, jako jsou například reportáže pro Objektiv? Do jaké míry jste to mohl ovlivnit?

Je to víceméně na zpravodaji. Já jsem se snažil řídit tím, že i když jsem někam jel kvůli Objektivu, tak jsem odtamtud vždy přivezl jeden nebo dva zpravodajské materiály. Nikdy jsem někam nejel jenom kvůli tomu, abych natočil Objektiv. To by byl moc velký luxus. Navíc já jsem nenatáčel Objektivy během jednoho dne. Já se snažil místo poznat večer, ráno, byl jsem tam minimálně dva dny. Během těch dvou dní jsem věnoval čas i natočení příspěvku do Událostí.

Ano, přiznávám, nebyla to tvrdá, těžká politika. Ale když jste v Kaliningradu, tak prostě natočíte o životě v nejzápadnějším městě Ruska, které je nejzápadnější pouze na mapě, ale ne tím, jak se tam žije. Když jste v Petropavlovsku Kamčatském, tak samozřejmě natáčíte o vulkánech, které jsou kolem. Ale natočíte i reportáž o tom, že to bylo dlouho uzavřené vojenské město a jaký vliv mají Asiaté na kamčatskou ekonomiku. V každé lokalitě jsem se vždy snažil najít i místo pro příspěvek do Událostí.

14. Jak probíhaly porady s domovskou redakcí?

To nejsou porady, to je dennodenní kontakt. V redakci Událostí pracuje několik editorů. Jedním z nich je zahraniční editor, který má na starosti zahraniční příspěvky. A v této zahraniční redakci vznikají především příspěvky, které vy vidíte v Událostech. Bývá pravidlem, že by se v té zahraniční části Událostí měla ukázat i nějaká reportáž zpravodaje, nakonec proto je máme. Navíc díky bohaté síti 11 postů se vždy naplní ono pravidlo, že se někde něco děje. Ať už je to Turecko, Čína, Rusko, Polsko, Berlín či jakákoli jiná destinace.

Jakožto zpravodaj jednou týdně, v neděli, posíláte plán. Aby ho v pondělí měl k dispozici editor, který pak slouží celý týden. Má tak přehled, co chcete natočit. A potom se věnujete natáčení. V Praze k tomu mohou říct například: „*Ano, tohle budeme hrát.*“, nebo dokonce řeknou: „*Ne, tohle nehrajme, to téma ještě není výživné, schovejte si ho na příště.*“.

A někdy přijdou domácí úkoly, jak jsem je nazýval já. To jsou témata, se kterými přijde Praha. Řekl bych, že v té vaší výrobě jsou z 80 % vaše témata a z 20 % jsou to domácí úkoly. Tím úkolem je mnohdy třeba jen stand-up do společné reportáže, která vzniká v Praze spolu s příspěvky dalších zahraničních zpravodajů. Nebo je to reportáž, která se týká vnitropolitického tématu, ale je tam nějaká vazba na Moskvu.

Vy se s editorem radíte každý den, bývalo to zpravidla kolem 9:15 ráno. Proberete, co ten den asi budete dělat, zda to bude nějaká úloha z Prahy, nebo zda je to na vás. Domlouváte se prakticky vždy jen s jedním člověkem a tím je ten zahraniční editor. Posíláte mu hotovou, zpracovanou a sestříhanou reportáž doprovázenou textem, který pošlete mailem. Žádných dalších porad se neúčastníte, tato komunikace s editorem může trvat třeba jen 5 minut denně.

15. Takže nebyl stanoven například počet příspěvků nebo stopáž, kterou musíte odevzdat?

Stopáž je daná obecně, zahraniční materiál by včetně příspěvku ze studia měl mít 2 minuty. Zpravidla platí, že minuta je asi 12 řádků textu. Obrazový příspěvek by neměl trvat více než minutu a 40-45 vteřin. Podle toho se řídíte. Pochopitelně jsou výjimky, když budete někde na místě, které je exkluzivní, tak dostanete více času. Ale nepamatuji si reportáž, která by byla třiminutová. Zahraniční reportáže bývají kolem dvou minut, tohle ti zpravodajové vědí.

16. Jak proměnily sociální sítě a obecně éra internetu práci zahraničního zpravodaje?

Zcela zásadně. Když jsem nastoupil do Polska v roce 1992 a neexistoval internet ani mobil, musel jsem vždy najít telefonní budku nebo poštu, abych svou reportáž odvysílal, to jsem pracoval v Českém rozhlasu. Když jsem nastoupil do televize, mobily a internet se teprve rodily a natáčelo se na úplně jiné materiály a nosiče, než jsou dnes. Abych reportáž poslal do Prahy, musel jsem do polské televize, to bylo jen ve Varšavě a pár dalších městech, kde byly regionální redakce. Tam jsem přišel, měl jsem zaplaceno desetiminutové satelitní spojení, zastrčil jsem svůj nosič do zařízení a reportáž v Praze dostali. Musel jsem dodržet přesný čas, který byl třeba v 18:10, jinak by se reportáž neodvysílala.

Technologický rozvoj měl obrovský vliv na práci zpravodaje. S příchodem notebooků jsem se sám naučil reportáže stříhat. Takže když kameraman řídil auto a stáhl mi materiál do notebooku, mohl jsem si na zadním sedadle materiály vybírat a stříhat. Někdy jsem stříhal s notebookem na kapotě auta nebo i v letadle. Ale především, při prvním kontaktu s internetem se to dá poslat na server v Praze. Nepotřebujeme žádné drahé satelitní spojení a jsme nesmírně aktuální. Když se například sejde náš prezident se Zelenským v Kyjevě, můžeme během 5 minut záběry zpracovat, odeslat do Prahy a prakticky ještě v době trvání té schůzky se odvysílají.

Pokud jde o sociální sítě a internet, tak na jednu stranu to znamená obrovský přísun nových informací, ale současně je to zdroj dezinformací a polopravd, které se internetem šíří a vy jim nesmíte podlehnout. Ale pokud to shrnu, již si nedokáží představit návrat do éry bez sociálních sítí a internetu.

17. Takže jste využíval například telegramové kanály jako zdroj informací?

Ne, já nepůsobím dodnes na žádné sociální síti, od toho jsem měl produkci nebo kameramana, ale zvláště tu produkci.

18. Jak vypadalo vaše působiště v Moskvě v průběhu let, kdy jste tam pobýval? Měnilo se nějak?

Ne, neměnilo se, byt zůstal stejný. Já se akorát vždy při nástupu, tedy v tom roce 2012 a 2018, snažil, aby v Moskvě bylo perfektní vybavení. Měli jsme jako jedni z prvních zařízení s názvem LiveU k přenosu vysílání přes internet, abychom mohli vysílat i živě. Měli jsme k dispozici satelitní telefon a snažil jsem se, abychom měli velmi dobrou kameru. V Rusku jsme měli i menší záložní kameru pro každý případ, dokonce jsme měli i malou ruční kameru. Já jsem se nikdy nebránil ani natáčení na mobil. Nejsem příznivcem skryté kamery, ale zkrátka s malou kamerou člověk není nápadný a vypadá spíše jako turista. A snažil jsem se, aby tamější redakce byla vždy dobře technicky vybavena.

19. Personál se skládal z produkční a kameramana, nebo tam byl ještě někdo?

To je v podstatě všechno. Během mého působení v Moskvě jsem vystřídal několik kameramanů. Tou poslední byla kameramanka, se kterou jsem spolupracoval i v Polsku, ta nastoupila v roce 2020 kdy jsem z Moskvy odešel, jelikož jsem vyhrál výběrové řízení na ředitele ČT Ostrava. Ona už dnes v Rusku také není.

20. Je pravdou, že zpravodajský post v Moskvě patřil k nejnákladnějším?

Myslím si, že Moskva nejdražší nebyla. Ale drahá byla, nezapomeňme, že tam jsou dva byty plus redakce. Nicméně zahraniční zpravodajství obecně není levné. Zahraniční zpravodajství je exkluzivní a luxusní, proto ho nemá každá televize. Ve střední Evropě má Česká televize nejbohatší síť zahraničních zpravodajů. Takovou síť nemá ani Polská televize, natož Rakušané, Slováci či Maďaři. V tomto ohledu jsme výjimeční.

Zahraniční zpravodajství je nesmírně drahé, každý post vyjde na několik milionů ročně. Ale na druhou stranu se zahraniční zpravodajství podílí na síle sdělovacího prostředku. Je něco jiného, když v dané destinaci máte vlastního člověka a něco jiného, když si vezmete materiál od agentur a napíšete to v Praze. Je to drahé, ale stejně drahé posty jako v Moskvě jsou i Washington a především Londýn. Samozřejmě jsou levnější posty, jako třeba Slovensko nebo Varšava. Ale nezapomínejme, že jak Moskva, tak Washington i Londýn jsou prostě drahá města.

Rozhovor 2: David Miřejovský

1. Jaké faktory podle vás hrály nejvýznamnější roli v rozhodnutí České televize vás vybrat na post zahraničního zpravodaje v Moskvě?

Šel jsem do zahraniční redakce České televize v roce 2002, protože jsem měl zájem stát se zahraničním zpravodajem do budoucna. Chtěl jsem to zkusit. To, že jsem dostal nabídku jet do Ruska, beru jako ocenění své předchozí práce a chuti do toho jít. Myslím, že jsem byl v té době první volba, když mi to v roce 2016 nabídli. Končil jsem na Slovensku jako zahraniční zpravodaj a beru to jako ocenění své tamější práce. Moc jsem o tom ani nepřemýšlel, protože mě to moc lákalo.

2. Jak, kým, nebo čím bylo určeno vaše funkční období? Víím o tom, že tam byly nějaké problémy s vízy. Zajímalo by mě, jestli jste při vašem odjezdu tušil, jak dlouho vlastně v Rusku budete?

Funkční období zahraničního zpravodaje vychází z rámcové smlouvy, která je vždy určená na 3 až 5 let. Většinou je to tak, že zahraniční zpravodaj je na postu okolo 4 let, pokud se nestane něco výjimečného. Nebo pokud se nedomluví, že tam chce zůstat déle, i to se občas stává. Anebo do toho vstoupí vyšší moc, jako v mém případě.

Předpokládal jsem, že tam budu přibližně 4 roky. To se neuskutečnilo, protože mi ruská strana dělala obrovské problémy se získáním akreditace. Bez které se neobejdu a bez které nemůžu získat dlouhodobé vízum – dlouhodobou roční akreditaci. Byl jsem tam byl rok a půl na akreditacích tříměsíčních, dvou vstupových, což znamenalo, že jsem musel neustále žádat o nová víza. To nebyl až tak velký problém pro práci samotnou. Kromě toho, že jsem každé 3 měsíce musel letět na týden do Česka požádat znovu o vízum, a potom žádat o novou akreditaci. To jsme potom už vychytali tak, že se ta období překrývala.

Z jakého pohledu to problém byl, tak to jsou rodinné důvody. Mám manželku a 3 děti. Ti za mnou mohli přijet pouze na základě toho, že bych měl dlouhodobé vízum. Na základě, kterého bych mohl požádat o dlouhodobé vízum pro rodinu. A dlouhodobé vízum dostanu na základě dlouhodobé akreditace, kterou jsem nedostal za celý ten rok a půl. Takže jsem se

po roce fungování v tomto režimu začal bavit s vedoucími o tom, že tohle se s ohledem na rodinu 4 roky vydržet nedá.

Potom jsem poměrně rychle dostal nabídku jít do Spojených států, což je nabídka skvělá, takže jsem ji opět využil. Bylo mi to samozřejmě líto, protože Rusko mám velmi rád. Mám mezi Rusy spoustu kamarádů, nebo v té době jsem měl. V poslední době jsme přestali z různých důvodů komunikovat. Většinou proto, aby oni neměli problémy, že komunikují s někým na západě, s nějakým západním novinářem. Aby to k nim nepřitahovalo nějakou negativní pozornost.

Ale Rusko mám rád, moc se mi tam líbilo. Z pohledu novináře je to skvělá země, protože zajímavých témat je tam mnoho. Ta země je velice pestrá, mám rád ten jazyk, část ruské kultury. Opravdu jsem si to tam z novinářského pohledu užil. Z osobního to nebylo tak dobré, protože jsem tam musel být bez rodiny. Rodina tam ale jezdila. Měli jsme domluvenou i školu pro děti, takže z tohoto úhlu pohledu bylo vše připravené. Bylo to jenom na té ruské straně, která mi dala roční akreditaci až ve chvíli, kdy jsem se stěhoval do Ameriky...

3. Zmínil jste, že pozice zahraničního zpravodaje je velmi náročná, zejména z rodinných důvodů. Mohl byste obecně shrnout, jaké vlastnosti by zahraniční zpravodaj měl mít?

Zahraněční zpravodaj z pohledu České televize musí být dobrý novinář. Snad to o sobě můžu říct, jinak by mě tam opravdu neposlali. Musí vyjíždět sám, anebo musí mít opravdu zlatého partnera nebo partnerku, protože vyjít s rodinou opravdu není jednoduché. Když jsme byli na Slovensku, tak to ještě bylo možné nějak zvládnout, protože je to blízko. Když máte nějaký problém, třeba s malými dětmi, tak sednete do auta a za 3-4 hodiny jste v Praze. Babičky na hlídání vám také občas mohou přijet pomoci. Ale když jste v Rusku nebo v Americe, tak jste tam sám za sebe, respektive v páru. Nikdo jiný vám nepomůže, všechny blízké máte tisíce kilometrů od sebe.

Jste samostatná bojová jednotka. Je dobré, aby ten zpravodaj měl už něco za sebou. Jednak novinářsky, ale třeba i nacestováno, aby měl nějaké zkušenosti. Ani to nemusí být přímo z té konkrétní země. Ale aby ho všední věci, jako jsou různé nemoci, nehody, zranění apod. nedostaly do hysterického záchvatu.

4. Jaká je pozice Česka a České televize v Rusku? Pozoroval jste během vašeho, byť krátkého, působení v Moskvě nějaké změny?

Když budu mluvit za roky 2016 a 2017, během kterých jsem tam působil, tak situace byla výborná. Kam jsem přišel nebo zavola, tak všichni Rusové samozřejmě Českou republiku, respektive Československo, znají a mají rádi. Nebo tehdy měli. Kam jsme přišli, tak nám říkali, že jejich pobyt v České republice nebo Československu považují za nejlepší dovolenou v životě. Případně pokud u nás ještě nebyli, vždy zmiňovali, že je jejich velkým snem do Česka vycestovat. Praha, Karlovy Vary a Český Krumlov, to jsou obrovské pojmy. Když jsme točili v cestovních kancelářích, tak nám říkali, že Česká republika je perla či zlatý hřeb, že nás Rusové opravdu mají rádi.

Z tohoto úhlu pohledu jsme v Rusku měli dobrou pozici. Bavili se s námi všichni, ať už disidenti, kteří k tomu samozřejmě přibírali ještě odkaz Václava Havla a Charty 77. Ale i prorežimní, třeba politologové, ti to tady taky měli rádi, protože i oni zde měli své vzory. Velice rádi se vyjadřovali pro západní média a pro nás je jistě dobré mít zaznamenaný i pohled Kremlu. Vždy se k nám chovali velmi slušně.

Jak to má Karel Rožánek dnes? Ví, že je to podstatně těžší z mnoha důvodů na obou stranách ruského společenského spektra. Ale já jsem nějaký zásadní problém neměl. Během toho roku jsem nějaký viditelný vývoj nezaznamenal, kromě dost značné asertivity. Ale to bylo u konkrétních lidí, a bylo to dáno spíše jejich specifickými osobnostními rysy, ne nějakým politickým vývojem. Bavil jsem se třeba i s ruskou vicepremiérkou a byl to rozhovor moc příjemný. Ta paní proti mně neměla vůbec nic – proti mně jako novináři, jako někomu ze západu. Spíš mi chválila ruštinu.

5. Takže budování sítě kontaktů pro vás nebylo složité?

Bylo to celkem snadné. Byla obrovská výhoda, že Česká televize tehdy měla v Rusku produkční Táňu. Sama byla vystudovaná novinářka a už v té době pro ČT dělala víc než 10 let. Takže měla vybudovanou obrovskou páteční síť kontaktů po celém Rusku a postsovětském prostoru, kde jsme natáčeli. Navíc byla vynikající produkční. Když jsem si vymyslel něco, kde kontakt neměla, byla velice schopná rychle a akčně tyto věci dojednat. Pamatuji si, že třeba herce, který hrál Kolju v devadesátých letech, tak dohledala opravdu rychle kvůli nějakému výročí.

6. Jestli tomu rozumím správně, tak na té pozici kontinuita kontaktů je?

To je na všech postech. Bez toho se člověk neobejde. Končící zpravodaj svému nástupci, pokud nejsou úplně rozhádaní, kontakty předá v excelových tabulkách, nebo přesunutím z telefonu do telefonu. A tím že v Moskvě zažila Táňa tolik zpravodajů, tak jsem se získáváním kontaktů vůbec neměl problém.

7. Vyskytl jste se někdy v situaci, kde byste potřeboval fixery?

Byli jsme na pár místech v ruských regionech, kde jsme se zkontaktovali přes Táňu na někoho místního, kdo nám tam pomáhal. Nebyly to nějaké krizové situace ve smyslu bezpečnosti, ale v některých odlehlejších regionech opravdu pomáhá, když tam je s vámi člověk, který zná místní prostředí. Takhle to prostě v Rusku funguje.

8. V Rusku tenkrát působila řada dalších zahraničních redakcí. Probíhala tam nějaká bližší spolupráce?

Samozřejmě. Z těch nejbližších, které už jsem znal, tak hodně s Poláky. Když budu brát tedy jen zahraniční, v Rusku byli i čeští novináři, jako Martin Dorazín, kterého znám 20 let, tam to bylo samozřejmé. Zdědil jsem po svém předchůdci (a následně i nástupci) Miroslavu Karasovi Poláky, s mnohými z nich jsem v kontaktu do dneška. Oni se teď částečně přesunuli na Ukrajinu. Hodně jsme se potkávali a občas i spolupracovali se Slovinci, například jsme sdíleli nějaké náklady. Na pár cestách, které například organizovalo Ministerstvo obrany, jsme se vídali se spoustou dalších novinářů. V době, kdy jsem tam byl já, tak v Moskvě působil na rotacích jako producent Tomáš Etzler pro CNN. Takže i s CNN a dalšími americkými novináři jsme se párkrát setkali právě díky němu, protože jsme dlouholetí kamarádi.

9. Je zřejmé, že pozice zahraničního novináře v Rusku je velmi různorodá a hledat rutiny je složité, ale šlo by ten běžný pracovní den nějak shrnout?

Je to dost obtížné. Záleží na tom, jaké téma pokrýváme. Jsou věci aktuální, a pak jsou třeba volby a výročí. Každý den zpravodaje je jiný, a to mě na tom baví. Není to práce od 9 do 5 hodin. I tady v Praze je to každý den jiné.

Když už je tam nějaká rutina, tak to spočívá například v pravidelných vstupech do Dobrého rána. V Rusku jsme je dělali, protože je tam většinou o 2 hodiny víc. Takže není problém dělat vstupy do Dobrého rána v 7:15, když v Moskvě máte 9:15. Takže naší rutinou jsou tyto vstupy během dní, kdy nemáme natáčení. Pak do zpráv ve 12 hodin, potom třeba v průběhu odpoledne. Ale už ne tak často se dělaly vstupy do Událostí, komentářů, protože to vycházelo na půlnoc ruského času. Do Událostí, komentářů se častěji dělají vstupy ze Spojených států, kde je tou dobou 18 hodin. A zase se tam nedělají vstupy třeba do zpráv ve 12 hodin, protože to máte 6 hodin ráno, kdy zrovna vstáváte. Takže rutina živých vstupů se řídí časovými posuny.

Dalším specifickým časového posunu je, že reportáž natáčíte ve stejný den, kdy je odvysílána ve večerních Událostech, hlavní zpravodajské relaci. V Americe, kde je o 6 hodin méně, ten den do Událostí nic nenatočíte, protože vychází na 13 hodinu. Američani se v 9 hodin vzbudí, v 10 přijedou do práce, mají poradu, jdou na oběd a když se uvolí vám něco říct, tak je 13 hodin. A to už je pro naše zpravodajství pozdě. Takže v Americe je to naopak, musíte si reportáže předtáčet dopředu, pokud to samozřejmě nějaká zásadní aktualita. V Rusku je forma práce podobná jako tady, že ten den natáčíte a ten den vysíláte.

10. Jak probíhala komunikace s domovskou redakcí a hodnocení práce?

Komunikace probíhala na kontinuální bázi. Ve čtvrtek jsme napsali velmi předběžný námět témat na další týden. Ten se dále v neděli večer upřesňuje podle toho, jaké další věci se objevily, co jsem zjistil, co se mi povedlo domluvit. Takže ve čtvrtek večer se nastíní témata a v neděli už je jasný plán, jak to bude vypadat, pokud se neobjeví něco aktuálního. V těchto plánech témat jsou zahrnuty všechny zahraniční cesty českých politiků, nějaká výročí i feature témata, co se mohou natočit prakticky kdykoliv. A potom v průběhu týdne to vypadá úplně jinak, protože se dějí aktuální věci, ale zároveň se snažíte plánované věci taky natočit.

Každý den ráno si s editorem, který je v Praze, zavoláme a potvrdíme si plán. Oni mi v pondělí ráno napíšíou – tyhle věci tento týden chceme, plus každý den si říkáme, co a jak. Když je nějaké aktuální téma, tak samozřejmě hned volám a říkám „*Tohle se stalo, budete o to mít zájem, jakou formu by to mělo mít?*“. Je to o neustálé komunikaci s editorem.

Po pandemii se trochu změnil editoriální systém. Editor, který ten den vysílá, má na starost denní záležitosti, plus je tu funkce koordinátora. Ale to je opravdu jen v posledním

roce, v Rusku jsem to tak ještě neměl. A když potřebuji zpětnou vazbu, nebo něco zařídit, tak můžu kdykoliv napsat/zavolat vedoucímu zahraniční redakce, šéfredaktorovi či řediteli zpravodajství, to není problém. Věci typu nákup nového auta, což jsem musel řešit v Americe.

11. Zmiňoval jste, že specifikem pozic zahraničních zpravodajů je časový posun. Dokázal byste popsat další rozdíly ve fungování na jednotlivých zahraničních postech? Můžete zahrnout i vaši zkušenost ze Slovenska.

Je to tak, že v hlavním městě daného státu (já jsem byl během posledních 10 let v Bratislavě, Moskvě a ve Washingtonu) je vaše základna, ze které vyjíždíte. Pokud tedy zrovna nezasáhne pandemie, která vše změní. Nemělo by to být tak, že budu sedět 4 roky v Bratislavě a do kamery převyprávím, co říká Fico. Jsem tam proto, abych přiblížil danou zemi českému divákovi, abych ji sám objevoval a svá zjištění prezentoval. Není to jen o tom, co říká prezident a premiér, ale i o natáčení v regionech, točení Objektivů, zajímavostí, které jsou všude kolem. To, co jsem měl možnost i na Slovensku objevit pro českého diváka, je z mého pohledu velmi hodnotné. Například ve Zlatých Moravcích jsem našel poslední tradiční výrobu macesů.

Slovensko je opravdu nádherná země. Nicméně je to jen základna a pozice zpravodaje není určena jen pro tu zemi. Na Slovensku jsem pod sebou měl celý Balkán, zejména jsem pokrýval uprchlickou krizi v letech 2015 a 2016. Takže jsem jezdil do Maďarska, Srbska, Slovinska, Chorvatska, Makedonie, Řecka, Itálie, Rakouska, Německa. Byli jsme dokonce na Ukrajině během té revoluce. Kolega Jan Šilhan, který je aktuálně na Slovensku, taky jezdí pravidelně na Ukrajinu. Je to základna a pro nás je to obrovská příležitost, jak projet kus světa a poznat, třeba z toho Slovenska, spoustu zemí a systémů. V Rusku je to podobné, pod Moskvou je skoro celý postsovětský prostor, pobaltské země. Ukrajina je dnes tedy spíše pod Varšavou z mnoha důvodů.

A na postu ve Washingtonu se soustředíme na Severní Ameriku, několikrát jsem byl v Mexiku, v Kanadě a samozřejmě Spojené státy samy o sobě. Ta země je tak velká, rozmanitá a zajímavá. Je opravdu obrovskou výhodou, když tam zpravodaj na pár let je, tak co nejvíce jezdit, podívat se i na Středozápad a na místa, kam se jako turista nedostane. Je to velmi zajímavé a obohacující osobně i novinářsky, podívat na spoustu míst a potkat neskutečné množství zajímavých lidí.

12. Jak často se vám podařilo vyjet do regionů z hlavních měst, ze zmiňovaných základen?

Na Slovensku vlastně pořád, protože po druhém roce mě Bratislava opravdu nebavila. Měl jsem pocit, že tam točím stále jen tiskovky pana ministra. To člověk může být v Praze a zpracovávat reportáž ze záběrů, které mu pošle Slovenská televize nebo TA3. Když jste na místě, tak je právě dobré vyrazit do regionů. Tak jsem to vnímal i v Americe a Rusku. Snažil jsem se co nejvíce jezdit za hranice hlavního města. Což je v Rusku o něco složitější. Ale jak v Americe, tak v Rusku, se mi to nakonec podařilo docela často. Než tedy v Americe zasáhla pandemie, to jsme se 3 měsíce nedostali nikam. Ale potom díky novinářským akreditacím jsme zase mohli jezdit ještě v době, kdy normální cestování bylo hodně omezené.

13. Říkáte, že v Rusku je to složitější. Je to složitější třeba i z důvodu vyřizování oficiálních povolení? Že je tam nějaká byrokracie, která vám komplikuje práci?

Určitě, protože v Rusku se musíte přihlašovat. Většinou když jedete do regionů, tak stačí přihlášení na hotelu, kde jste ubytovaní. Ale nemůžete být u nějakého kamaráda. Nebo kdybyste byli u známého, tak se musíte nahlásit na policejní stanici do 48 hodin a udat tu adresu. Ale co bylo nejvíce nepříjemné, že se musíte hlásit, když se vrátíte zpátky do Moskvy. Takže když jsme někam vyjeli, museli jsme se po návratu opět nahlásit. Díky Českému domu, kde jsme bydleli, to nebyla zásadní komplikace, protože to na recepci během 10 minut dokázali vyřešit.

Opravdu velký problém nastal jednou, před Mistrovstvím světa juniorů v roce 2017. Změnili pravidla, že když se někdo vrátil do Moskvy, tak se musel nahlásit do 24 hodin. My jsme se z cesty do Kazachstánu vrátili v neděli a v pondělí byl státní svátek, takže jsme se přišli nahlásit až v úterý. A to už nám v Českém domě řekli, že nás nepřihlásí, protože jsme termín prošvihli. Takže jsme se přes naši produkční museli přihlásit na policejní stanici, naštěstí se vše vyřešilo.

Na policejní přihlašování si člověk musel dát velký pozor. Tahle praktika cestování po Rusku znesnadňovala. Ale je to rutina, potom si na to člověk zvykne. Mně ale cestování za hranice Ruska a do zemí bývalého Sovětského svazu znesnadňovalo, že jsem tam byl na krátkodobých vízech. Měl jsem jen dvou vstupové. Takže když jsem vyjel, věděl jsem, že už jen jednou vycestuji a nemůžu se vrátit. Kvůli tomu jsem si nemohl v průběhu tří měsíců naplánovat dva výjezdy za hranice Ruska. Taky mi to samozřejmě omezovalo cesty domů, nebo možnost domů rychle přijet, kdyby se něco přihodilo. Což během toho roku a půl bohužel nastalo a já jsem pak neměl vízum.

14. Do jaké míry byl výběr témat na vás? Máte nějaké osnovy, podle kterých se řídíte?

Řídíte se jen tím, co se děje. V Americe je mandatorních věcí daleko více, protože tam jsou volby každé dva roky. Volby v Rusku sice jsou, ale všichni víme, jak to tam funguje. Uděláte jednu reportáž z vyhlášení výsledků voleb, uděláte pár živých vstupů a je to. Americké prezidentské volby jsou úplně jiná disciplína. Byly v listopadu a já na tom začal pracovat už v březnu toho roku. Pokud člověk není líný, nabízí témat dost a nepomíjí některé mandatorní záležitosti, jako jsou návštěvy českých vysoce postavených představitelů, jejich oficiální cesty a další podobné věci, tak je to čistě jenom na vás.

Občas editor pošle upozornění na událost, kterou by chtěli pokrýt, nebo mu jen připadá zajímavá. Relativně častou věcí je, že Česká televize dělá v Událostech v půl osmé pohledy do cizích zemí, takový blok více reportáží zahraničních zpravodajů. Byl to obyčejný 20vteřinový stand-up k aktuálnímu tématu v Rusku. Tohle je věc, o které nás editoři samozřejmě předem informovali. Někdy jsem téma pro tento vstup navrhoval sám. Koneckonců naprostou většinu témat nabízí zpravodaj v dané zemi. Proto tam taky je, on ví, co se v zemi děje a čím země žije, co je důležité. To by měl reflektovat, nabízet a vysvětlovat.

15. Měl jste stanovený počet příspěvků, nebo kolik materiálu za den máte natočit, aby to pasovalo do zpráv?

Když se domluvíme na tom, že odevzdám reportáž, tak je na mě, kolik do ní natočím vstupů. Ale kdybych ji měl postavenou na výpovědi jednoho člověka, tak by to asi nebylo uspokojující, pokud by to tedy nebyla nějaká exkluzivní výpověď. Například daňovou reformu nemohu ilustrovat jedním rozhovorem s jedním člověkem. Jsem vyslaný Českou televizí a ta ve mně má důvěru, že když jim nabídnu reportáž, tak bude splňovat zavedené standardy ČT a jejího vysílání.

16. Takže jste předem věděl, že se od vás například očekává natočení příspěvku do večerních zpráv, kde je prostor omezený, abyste to mohl zohlednit při natáčení?

Ano, vycházím při tom z vlastních zkušeností. Kolik je toho potřeba natočit, v jakých prostředích, kolik lidí oslovit, kde udělat stand-up a kolik jich bude. Hodně to závisí na tématu, jestli například pokrýváte daňovou reformu nebo katastrofální povodně. A také vím, v kolik musím práci odevzdat. Protože když mi někdo nabídne, že mi dá rozhovor v 8 hodin večer,

tak je to pozdě, protože zprávy jsou v 7 hodin večer. Dále pak řeším logistické věci, jako je vzdálenost jízdy autem od kanceláře.

Pak také беру ohledy na kameramana, který je také jen člověk, má rodinu, potřebuje vyzvednout dítě ze školky, zajít si k doktorovi. A na některých postech, jako třeba v Rusku, ještě spolupracujete s třetím člověkem, kterým je produkční. V Rusku je tato pozice kvůli udržování kontaktů a také pomáhá s tamější úmornou byrokracií. V Americe zvládnete byrokracii sám, tam je jí málo a nepotřebujete dalšího člověka. V Rusku je míra byrokracie neuvěřitelná, neustále musíte něco dokládat a takový běžný úkon, jako založit bankovní účet, je nad lidské síly. Tam by se množství papírů mohlo počítat na kila.

17. Jak probíhala vaše spolupráce s kameramanem, zejména v Rusku?

S každým kameramanem je to jiné. Většinou nemáte možnost si kameramana sám vybrat, protože už jdete na post, kde nějaký kameraman je. Měli byste se překrývat, třeba v Americe to opravdu takto je vymyšlené. Jak kameraman, tak redaktor, jsou na 4 roky. Když tam přijedete, musíte si zařídit americký řidičský průkaz, social security a spoustu dalších věcí. Kameraman vám s tím poradí, protože on sám to řešil před dvěma roky. Kameraman mi rovněž dělal dva měsíce taxikáře, než jsem si vyřídil svůj řidičský průkaz, a pak jsem to opětoval novému kameramanovi, který si tím také musel projít.

Pozice zahraničního kameramana je hodně specifická, konkrétně ta v Moskvě nebo Washingtonu. Zájemců o ní je velmi málo. Já znám mnoho kameramanů v rámci ČT, se kterými jsem vyjel na různé cesty, často jim ale nedovolovala rodinná situace vyjet na souvislé 4 roky do zahraničí. Protože jejich manželka má zajímavou práci a nechce ji opustit, nebo se nechtějí pouštět do takového dobrodružství. Případně mají malé děti, se kterými nechtějí cestovat do Ruska, anebo mají větší děti, které nechtějí vytrhávat z české školy. Pak jsou věci, které si uvědomíte až později. Například v Americe máte manželku na „spouse“ vízum, na které nemůže pracovat. Takže může být doma s dětmi, ale už se jí ty roky nepočítají do českého důchodu. Tohle všechno jsou věci, které musíte zvážit. Ale vy o nich naštěstí dopředu nevíte, protože jinak byste tuhle práci asi nevzal.

Jít do zahraničí s rodinou má i výhody, třeba že se vaše děti naučí dobře mluvit anglicky. Ale tím, že moje děti nikdy pořádně nechodily do české základní školy, tak mohou mít problém s přijímacími zkouškami na české střední škole. Za poslední rok, co jsme v Česku, jsme utratili

hodně peněz za různá doučování, aby děti během jednoho roku dohnaly své české vrstevníky. Zase dětem ale nedělá problém integrovat a asimilovat se v novém prostředí, syn prošel celkem osmi školami. Takže to má výhody i nevýhody, některé z nich si člověk uvědomí až zpětně.

18. Stalo se někdy, že kameraman například odjel do Česka a vy jste musel reportáž natočit sám?

Ano, stalo. S tím člověkem jste reálně více času než s vlastní manželkou. Zažíváte intenzivní ponorkovou nemoc, i když jste předtím třeba byli nejlepší kamarádi. Ta každodenní rutina je ubíjející. Během 10 let jsem na 3 zahraničních postech zažil 5 dlouhodobých kameramanů, plus nějaké několikaměsíční výpomoci. S některými lidmi si prostě nesednete, míváte se ve všech lidských aspektech. Ale jste profesionál a nějak to zvládnete.

19. Následujícího kameramana jste si mohl vybrat sám?

Na Slovensku jsem si vybíral následujícího kameramana sám, protože ten první mi dal výpověď s odůvodněním, že je to na něj moc intenzivní práce. Bylo složité někoho vybrat. Kvalitní kameramani ze Slovenska jsou často už dávno v Praze.

20. A v Rusku jste si kameramana nevybíral?

V Rusku jsem měl Vojtěcha Höniga, který tam byl už z doby Miroslava Karase. Já jsem ho měnit nepotřeboval, protože je skvělý. Dnes spolu jezdíme na Ukrajinu a jsme dobří přátelé. A v Americe jsem měl nejprve výborného kameramana, který se vyměnil v polovině mého pobytu podle té standardní doby výjezdu. Nového kameramana jsem nejprve neznal. Vlastně jsem si ani nemohl vybírat, protože jsem sám nevěděl o nikom, kdo by na tu pozici chtěl nastoupit.

21. Kolik jste měl prostoru pro natáčení jiných formátů, než je zpravodajský žánr, například Objektiv?

Hodně záleží na tom, kde jste. Na Slovensku i v Rusku pro to bylo prostoru dost. V Americe jsem ale chytil pětileté intenzivní období velkých událostí: Trump, volby,

koronavirus, válka na Ukrajině. Takže jsem Objektivů natočil relativně málo. Poptávka z redakce po aktuálních událostech byla zkrátka větší. Navíc v Americe je poměrně složité něco připravovat, všechno je nadlouho. Například když chcete natáčet v národním parku, musíte s předstihem zaplatit registrační poplatek 15 dolarů. Pak když se tam máte vydat, tak se stane nějaká důležitější událost a z domovské redakce volají, že to potřebují pokrýt a vy jim nemůžete říct, že jedete natáčet migraci žab.

Párkrát jsem musel takové složité domluvené natáčení zrušit, proto jsem se do toho pak ani sám nehrnul. Opravdu není příjemné něco 14 dní domluvat, vyměnit si 15 mailů a potom říct, že nemůžete přijet. Když se ozvete, jestli by to za 14 dní nešlo znovu, tak už nejsou moc ochotní vám s natáčením vyhovět. V posledním roce jsme několik Objektivů natočili, protože jsem si chtěl odpočinout od americké politiky. Občas jsem tedy i domovské redakci musel říct, že tohle aktuální dění není tak důležité, abychom kvůli tomu rušili natáčení Objektivu.

22. Za vás tedy soft news a infotainment k produkci zahraničního zpravodaje patří?

Samořejmě, pořád nemůžete jen sledovat, co tweetuje Trump, to byste se z toho zbláznil. Zpravodajství je potřeba naředit. Navíc jste tam proto, abyste českému divákovi přiblížil život v té zemi, která nežije jen tím, co říká Putin, Trump nebo Zelenský. I když děláte reportáž o velké politice, tak byste ji měl ilustrovat na příběhu obyčejného člověka. Když například pokrýváte daňovou reformu v USA, tak v reportáži budete mít Jima z východní Virginie, který jezdí kamionem. Protože na něm si to vaše babička představí lépe, než když budete žonglovat s procenty HDP a DPH. To by nebavilo ani vás, ani diváka. Musíte téma personifikovat a najít příběh.

23. Zaznamenal jste někdy z domovské redakce požadavek na zábavnější provedení zpráv?

Ne, беру to tak, že mě tam televize posílá, protože mi věří, že jsem natolik zkušený novinář, abych dodal kvalitní reportáže. Které ale zároveň budou zajímavé pro diváka. Aby to nebyla SWOT analýza statistického úřadu doplněná o záběry aut jedoucích po dálnici.

24. Během vašeho působení na pozici zahraničního zpravodaje došlo k velkému vzestupu užívání sociálních sítí, včetně předních politiků. Jak se z vašeho pohledu práce zpravodaje změnila s jejich příchodem?

Ono se toho během posledních deseti, dvaceti let změnilo opravdu hodně co se technologií týče. Už jen ten samotný počítač v telefonu. Když jsem začínal, měl jsem jen obyčejnou Nokii. Ten vývoj je velmi rychlý, musíte se tomu přizpůsobovat. Já sociální sítě k osobním účelům nepoužívám, nemám tam ani profil pod svým jménem, používám je jen ke sledování politiků apod.

Nejvíce mě baví používat Telegram, kde si přesně vyberete, co a koho budete sledovat a není tam moc reklam. Twitter mě přestává bavit, protože vůbec nefunguje tak, k jakému účelu ho potřebuji, a to sledování aktuálního dění. Po otevření se zobrazují příspěvky třeba 20 hodin staré a ty mi jsou pro zpravodajství k ničemu. Nějakým způsobem se snažím sledovat vše, ale objem zveřejňovaných informací je neskutečně velký. V této době se soustředím především na ten Telegram, jelikož se věnuji pokrývání konfliktu na Ukrajině.

25. Je pravda, že moskevská pobočka patřila k těm nejnákladnějším? Mohl byste to porovnat s pobočkou ve Washingtonu?

Důvod je prostý, Moskva je jedno z nejdražších měst světa, co se týče nákladů na bydlení. Od toho se pak odvíjí i platy. Musíte tam opravdu mít produkční a musíte jí nabídnout odpovídající mzdu, přeplatit tamější trh, aby neodešla jinam. Takže platové náklady jsou tam velké. Potřebujete mít redaktora a kameramana, kteří tam budou normálním způsobem žít a fungovat. Nemůžete jim dát plat 40 000 korun hrubého, protože s tím by nevyžili a nikdo by na takovou pozici nechtěl. Vzdávají se kvůli tomu svého domovského zázemí.

V mém případě, když jsem byl živitel pětičlenné rodiny, tak i s tamějším platem jsem nebyl schopen nic ušetřit. Dostáváte plat, jaký máte v Praze, plus druhý plat, který se vypočítává podle tamějšího spotřebního koše. A pak už je to jen na vaší šikovnosti, jak dobře dokážete s penězi vyjít. Jak v Moskvě, tak ve Washingtonu jsme si byli schopni zaopatřit relativně normální život, na který jsme byli zvyklí z Prahy.

Samozřejmě že Rusko i USA jsou velké země, kde se potřebujete pohybovat letadly. S tím jsou spojené další náklady. Na pozici v Bratislavě jsme letěli jen výjimečně, třeba do Řecka. Jinak jsme jezdili hodně autem, možná 100-120 tisíc kilometrů jsme najeli. V Rusku

to bylo maximálně 30 tisíc, ve zbytku případů jsme cestovali vlakem nebo letadlem. Vlakem jsme jezdili například do Nižního Novgorodu nebo do Petrohradu. V Americe to samé, hlavně před pandemií, kdy byly letenky za relativně nízké ceny, tak jsme létali často. Je potřeba ukázat celou zemi, Washington není Amerika. Když potřebujete natočit situaci na americko-mexické hranici, tak tam prostě musíte 6 hodin letět, jinak se to nedá udělat.

26. Všechnu tu dopravu, například nakupování letenek, jste si organizoval sám?

V Moskvě to měla na starosti produkční. My jsme jí vždy řekli, kam bychom chtěli cestovat, nebo jaké natáčení chceme zařídit. Ale v Americe jsem to dělal buď já nebo kameraman a na Slovensku to samé.

27. Jak vypadalo zázemí, kde jste bydlel a kam jste dojížděl do práce?

Na Slovensku jsem si sám našel běžný panelákový byt pro pětičlennou rodinu, protože zpravodajka, která na postu byla přede mnou, byla Slovenka a bydlela ve svém domě za Bratislavou. V Moskvě jsme bydleli v Českém domě, v klasickém panelákovém bytě 4+kk. V Americe byl dlouhodobě pronajatý řadový domek, kde bylo zároveň i studio ve sklepě. Na Slovensku využíváte studio ve Slovenské televizi. V Moskvě je pak studio v pronajaté kanceláři v Českém domě.

Rozhovor 3: Karel Rožánek

1. Jak se vám v dnešní době do Ruska cestuje, když byla zrušena přímá letecká spojení?

Špatně, jde to přes Turecko, Arménii, Spojené arabské emiráty, Srbsko. Samozřejmě letenky jsou násobně dražší, byly za 8 tisíc rublů, teď stojí 130 tisíc a na Vánoce jsem platil dokonce 200 tisíc rublů. Navíc dříve jste do Moskvy letěl 2,5 hodiny, dnes letíte i 24 hodin se dvěma přestupy. Mluvil jsem s Rusy v Gruzii, kteří tam prchali před mobilizací. Za letenky zaplatili i milion rublů. Je vidět, že aerolinky dokážou velmi rychle reagovat na poptávku trhu, je vidět že bohatí Rusové rádi létají do zahraničí. Dříve jsem mohl letět na víkend domů, teď mi zabere jen 2 dny samotná cesta.

2. Jaké faktory podle vás hrály nejvýznamnější roli v rozhodnutí České televize vás vybrat na post zahraničního zpravodaje v Moskvě?

Určitě brali v potaz mou novinářskou zkušenost v České televizi, kde pracuji od roku 1999 jako reportér. Natáčel jsem v zemích jako je Afghánistán, Mali, Irák a dlouhodobě jsem jezdil na Balkán do zemí bývalé Jugoslávie. Takže předpokládám, že vedení se rozhodlo mi pozici nabídnout s ohledem na moji novinářskou zkušenost ze zemí, které nejsou úplně standardní. A také kvůli jazykovému vybavení, měl jsem základní znalost ruštiny. Myslím si, že jsem byl vždy schopen odvádět práci v kvalitě, jaká se ode mě očekávala. Na pozici jsem nakonec nastoupil o rok později, dříve to nešlo. Nikdo nevěděl, že přijde koronavirus, že přijde 24. únor 2022 a válka na Ukrajině.

3. Později jste tedy nastoupil jen kvůli koronaviru, nebo tam hrály roli nějaké jiné faktory?

Čistě kvůli koronaviru, Rusko zkrátka přestalo vydávat víza všem. Dali mi ho až po roce, když otevřeli hranice pro cizince. Takže to opravdu nebylo tak, že by mi ruské úřady chtěly bránit v práci.

4. Jaké vlastnosti by podle vás měl mít zahraniční zpravodaj?

Záleží, jestli tam jste s rodinou nebo sám. Pokud jedete sám, tak musíte být schopen vydržet především sám se sebou. Je důležité mít zemi, ve které jste, nějakým způsobem rád a mít pozitivní vztah s tamějšími lidmi. Musíte být flexibilní. Jste 24 hodin denně 7 dní v týdnu na telefonu a když se něco stane, jdete do práce a neprotestujete. Ale hlavně vás musí ta práce bavit. Ať už natáčení živých vstupů, tak dokázat natočit dobrou reportáž a mít z ní dobrý pocit.

Musíte umět ukázat tu zemi skrze příběhy lidí, to je naše práce. My nemáme stavět zdi, ale mosty. I ve složitých dobách by zahraniční zpravodajové měli být spojovateli znepřátelených komunit, národů, skupin obyvatel. V mém případě jde o spojování západu a ruského světa. Poslední doba ukázala, že musíte být také psychicky odolný, protože v dnešní době natočit nějaká pozitivní, kulturní témata je prakticky nemožné. Všechny zajímá jen válka a sankce, ale už ne například reportáž o výročí 100 let ruské filharmonie.

V dnešní době také jako zpravodaj v Rusku musíte čelit sám sankcím, létání je složité, nefunguje vám platební karta, musíte vozit peníze v hotovosti. Nejde to vyřešit ani přes Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Za pár dní se vracím z České republiky do Ruska a vezu v hotovosti 49 tisíc euro na pětiměsíční provoz kanceláře. Jsou to platy zaměstnanců, náklady na provoz kanceláře, na telefony, auta. Je to spojené s dalšími komplikacemi. Například jsem jel do Gruzie a objednal jsem taxi v aplikaci svázané s ruskou kartou, taxikář si peníze nemohl strhnout, vznikl mi tam dluh a aplikaci mi zablokovali. Dále jsme teď zažívali problémy s prodloužením víz.

Proto si myslím, že opravdu tou nejdůležitější vlastností zahraničního novináře, kromě toho že umí svou práci a je flexibilní, je psychická odolnost.

5. Jak se změnila pozice Česka a České televize za ten uplynulý rok, ale i v průběhu celého vašeho působení v Rusku?

Když jsem přijížděl, tak byly na ruském seznamu nepřátelských zemí dva státy: Česko a USA. Tak na to jsem byl celkem pyšný. Poláci nám tenkrát tohle „členství“ záviděli. Necítil jsem ale nějaká větší omezení ze strany ruských úřadů. Nicméně po 24. únoru 2022, kdy začala „speciální vojenská operace“, jak se jediné může válka v Rusku nazývat, se změnilo úplně všechno. Jsou nová omezení, hlavně v příhraničních oblastech s Ukrajinou. Musíte mít povolení od pohraniční služby, která patří pod FSB, takže je to vlastně nemožné. Dále nám

zkrátili víza, dříve dostával celý štáb vízum na rok, teď ho dostáváme na tři měsíce. To znamená, že čtyřikrát do roka musíme podávat novou žádost.

Změnila se také pozice kameramana, odešla má česká kolegyně a na její pozici nastoupil jiný výborný kameraman Rustam Bekmuratov, napůl Rus, napůl Uzbek. Teď mám vlastně pouze ruský tým. Samozřejmě zavřeli Český dům, kde jsme měli výborné zázemí. Přišli jsme o garážová stání a přestěhovali jsme se do Slovenského domu, kde máme kancelář. Já bydlím ve studiu, což je Dům na nábřeží naproti Kremlu. Protože tam je balkon s výhledem na Kreml a nikdo mě tam nemůže vyrušovat, tak je to místo, odkud zkrátka mohu referovat i kdyby byly nějaké nepokoje.

6. A jak vnímají Rusové samotnou Českou televizi?

Bez problému. Samozřejmě občas někdo má hloupý komentář, to se dělo hlavně při začátku konfliktu na Ukrajině. Chtěli, abychom říkali jejich pravdu. Ale v naprosté většině interakcí, když se řekne Praha, tak většina Rusů reaguje úsměvem. Ano, u nějaké menšiny to může být vnímáno negativně, ale i u takových lidí se mi nestalo, že by nás napadali nebo nám bránili v práci. Jediné místo, kde nás policie pravidelně kontroluje, je v blízkosti Kremlu. Pořád nás vnímají jako cizince a přistupují k nám opatrněji než k samotným Rusům.

7. V rozhovoru z února loňského roku, těsně před ruskou invazí na Ukrajinu, jste mluvil o častých policejních kontrolách. Změnila se ta intenzita?

To se opravdu týkalo zmiňovaných kontrol v blízkém okolí Kremlu. Poté se s kontrolami setkáváme při cestách do regionů. Například když jsme jeli do Bělgrodu, policie viděla moskevské značky, tak si nás přišla zkontrolovat. To ale není perzekuce, je to zkrátka tak trochu policejní stát. Ale nemyslím si, že by to bylo něco osobního, nebo mířené proti Česku či západním novinářům.

8. Jak probíhalo budování sítě kontaktů? Funguje v tomto aspektu nějaká kontinuita?

Post České televize v Rusku má jednu zásadní výhodu a tou je pozice produkčního, nyní tedy ruského produkčního, který to má na starost. Bývala to Táňa, dnes je jím Sergej Šulgin, oni si mezi sebou kontakty předali. I dnes, když Sergej zavolá Táně, tak mu pomůže. Takže

pro mě to bylo jednodušší, že jsem si síť nemusel budovat sám. Ale samozřejmě kontakty sbírám i já, například skrze zdejší českou komunitu. Dále tu máme jakýsi balík kontaktů, skrze které můžeme komunikovat s Kremlem nebo s ministerstvem zahraničí, které nám dává novinářskou akreditaci.

Ted' když nastoupil na pozici kameramana Rustam, tak mi akreditaci vyřizuje on. V aktuální složité době беру tuhle práci jako výzvu. Nejsem optimista nebo pesimista, jsem žurnalista. Pozoruji to, co vidím okolo sebe. Nepřijel jsem Rusům vyprávět, jak to mají dělat. Přijel jsem vyprávět Čechům, co si Rusové myslí, jak vnímají aktuální dění a jak se jim tam žije.

Co se kontaktů týče, například v lidskoprávních organizacích, jako je Memorial, máme pochopitelně vřelé vztahy. Ale že by se s námi bavil například mluvčí Kremlu Dmitrij Peskov nebo mluvčí ministerstva zahraničí Marija Zacharovová, to je vyloučeno. Není to tím, že bychom byli nepřátelé, ale tím, že pro ně nejsme významní. Oni dají rozhovor BBC, CNN, německým nebo čínským televizím. Ale Česká televize je pro ně minoritní partner, který je nezajímá.

9. Jak probíhá spolupráce s dalšími zahraničními redakcemi v dnešní době?

Ono tu těch redakcí moc nezbylo. Když se potkáme při natáčení, tak se pozdravíme, ale nějaká větší spolupráce tu není. Stane se, že si sdělíme nějaké materiály skrze platformy Reuters nebo EBU. Občas sdílíme nějaké postupy, jako třeba ted' když obvinili z diskreditace ruské armády Olega Petroviče Orlova, velmi statečného člověka. Hrozí mu 15 let vězení a je mu 79 let. Tak za ním jsme byli společně s dalšími redakcemi. Ale nějaká větší spolupráce přímo v Moskvě neexistuje.

Úzce spolupracuji s dalšími kolegy z České televize. V pátek píšeme jakýsi předplán a v neděli už předkládáme finální plán na reportáže, které chystáme. Zohledňujeme zde také například politickou agendu. Například jestli bude jednat Státní дума, nebo se chystá setkání Putina s Lukašenkem. V rámci předplánů se domlouváme na společných reportážích. Například s Davidem Borkem jsme pokrývali Židovskou agenturu, nebo problematiku paralelního importu, tedy dovážení věcí do Ruska bez svolení majitele autorské známky. Dále tyto reportáže děláme při státních návštěvách. Například když přijel turecký prezident do Ruska, tak jsem se spojil s Václavem Černoorským, když tu byl Si Ťin-pching, tak jsem se propojil s Barborou Šámalovou.

10. Necítíte nějaký tlak ze strany ruských úřadů?

Jediná věc, kterou dle mého názoru udělaly ruské úřady schválně, aby nám fungování v Rusku znepříjemnili, je zkrácení víz na 3 měsíce. A kdykoliv může přijít moment, že nám to nebudou chtít prodloužit. Pochopitelně není možné například jet natáčet k vojenskému objektu, ke zbrojovce, to by mě zavřeli.

11. Využíváte ke své práci v Rusku v nějakých situacích fixery?

Velmi, velmi málo.

12. Mohl byste shrnout, jak vypadá váš běžný pracovní den?

Každý den si volám s editorem zahraničního zpravodajství, který má na starosti denní vysílání, a s koordinátorem celého týdne. Pokud mám na daný den jasně zadanou práci, tak si zavoláme až večer. Ale pokud se stane nějaká nová událost, voláme si i v průběhu dne. Je to podobné práci v Česku v tom smyslu, že máme porady a plán. Vypadá to tak, že ráno volám do Prahy, sejdeme se s mým týmem, uděláme práci, pošleme reportáž a uděláme živé vstupy. To tedy platí ve dnech, kdy se něco děje.

Samozřejmě poskytujeme materiály pro veškeré spektrum zpravodajství České televize, to znamená Události, Studio ČT24 či Události, komentáře – tam je to občas složitější, protože v zimním čase tu je o 2 hodiny více a živý vstup se tak natáčí v půl jedné ráno.

13. Zasahuje domovská redakce do výběru témat pro reportáže, nebo to řešíte sám?

Řeším si to sám. V menším procentu případů řeknou, že například viděli zajímavou reportáž od německé televize a chtějí, abych se na to podíval, jestli bych nemohl něco podobného natočit. Ale většinou to je tak, že já něco nabídnu. Oni chápou, že v Rusku je to složitější. Nejde očekávat, že já zavolám a Dmitrij Peskov na mě bude čekat před Kremlem připravený mluvit k situaci na Donbasu.

Takže mnou navrhovaný plán většinou přijímají a následně mi odehrají natočené reportáže. Samozřejmě se domlouváme na živých vstupech. Není to tak, že by mě kolegové v Praze cenzurovali. Ano, posílám jim reportáže ke schválení, ale je to spíše proto, aby chránili mě,

než aby mi tam měnili nějaké zásadní věci nebo fakta. Chrání mě, abych neudělal nějakou problematickou věc a nešel kvůli tomu třeba do vězení.

14. Probíhá pak zpětné vyhodnocení vaší práce?

Samozřejmě. Potkávám se s Michalem Kubalem, což je vedoucí zahraniční rubriky, mluvím s šéfredaktorem zpravodajství Petrem Mrzenou, s ředitelem Zdeňkem Šámalem. Ale že by někdo z nich dělal rešerše mé odvedené práce, to ne. Na společných poradách koordinátoři daného týdne práci zhodnotí, takže mě třeba pochválí, nebo naopak řeknou, že se jim něco úplně nezdálo. Takže samozřejmě zpětná vazba tu je.

15. Z ruské strany je válečná zóna na Ukrajině nepřístupná?

Jednou si mě pozvali na Donbas, ale tam by mě, jakožto západního novináře, vodili jako cvičenou opici. Jelikož respektuji zákony České republiky a naši mezinárodní politiku, tak já můžu na Donbas vstoupit pouze z ukrajinské strany, to se týká i Krymu. To znamená, že je to v tento moment nemožné, to bych musel překročit frontovou linii. Navíc kdybych tam přišel z ruské strany, tak by mě opravdu nenechali pracovat, bylo by to manipulativní. Připravili by najaté řečníky. Nechali by mě mluvit jen s kým chtějí a ukázali by mi jen to co chtějí. Aby to vyznělo jako proruská propaganda. Myslím si, že FSB v tomto ohledu odvádí výbornou práci.

16. Jak se tato, vaše první, stálá pozice zahraničního zpravodaje liší oproti krátkodobým zahraničním výjezdům, kterých jste absolvoval bezpočet?

Když jste v Afghánistánu, tak tam nejste doma. Já jsem teď v Rusku doma. Musím se tu tak cítit, abych se z toho nezbláznil. Trávím tu mnohem více času než v Česku. U krátkodobých postů jezdíte po 14 dnech domů. Tím hlavním rozdílem je, že u stálého postu je ten stres trvalý, a to je trochu unavující. Protože když jedete někam na 14 dní, tak víte, že se opět vrátíte domů, kde je mír. V Rusku nikdy nevíte, kdy opět vyvstane nový problém.

17. Dokážete odhadnout, jak dlouho v Rusku budete?

Doufám, že dlouho. Pokud mě tu někdo nevyhodí z okna nebo nestrčí ze schodů a doma budou s prací spokojeni, tak tu chci zůstat. Z novinářského pohledu je opravdu zajímavé to tu pozorovat. Pro mě je nepochopitelné, jak se z mírumilovných lidí, kteří si žádnou válku nepřáli, stanou její podporovatelé. Téměř 80 % obyvatel podporuje Vladimira Putina a vojenské angažmá na Ukrajině. Nevím, co se stalo. Rusko se dobrovolně vrátilo zpátky do totalitního režimu. Je to autoritářský režim, Vladimir Putin to zatím neoznámil, ale zřejmě bude znovu kandidovat, ústava mu to umožňuje. V zemi nejsou žádná novinová, rádiová nebo televizní nezávislá média. Je to novinářská výzva a je to nesmírně zajímavé pozorovat.

18. Jak se vypořádáváte s tím, že působíte v prostředí, kde jsou vaše prozápadní názory minoritní?

Ze začátku jsem to řešil agresí a hádal jsem se s nimi. Pak jsem pochopil, že je to kontraproduktivní. Vyhledal jsem pomoc psychologa. Dnes když se bavím s normálními lidmi, tak třeba řeknu, že mám trochu jiné názory, pojďme změnit téma. Snažím se tyto rozhovory utnout. Začalo se tu udávat, lidé chodí do vězení za to, že něco řeknou. Zatím to jsou jen Rusové, ještě to nejsou žádní cizinci nebo západní novináři. Nicméně moje ruská bublina, přátelé, se kterými se tu stýkám, jsou názorově zcela na mé straně.

Běžní lidé nemohou za to, jak velký vliv na ně má propaganda, která tu probíhá od roku 2014. Když žijete mimo Moskvu a sledujete státní televizi, tak nemáte šanci tomu porozumět. Když jsem do Ruska přijel, tak jsem vůbec nechápal, proč pořád mluví o nějakých nacistech na Ukrajině. Oni jsou o tom přesvědčeni. Nemá cenu se s nimi hádat, oni ani nejsou zlí, jen hloupí, nebo žijí v nevědomosti. A jsou to také vlastenci, oni nevěří, že by ruští vojáci mohli někoho znásilnit, zastřelit civilistu. Ta legenda druhé světové války, kde Rusko figuruje jako osvoboditel a zachránce světa, je silná. A teď to vztahují i na speciální vojenskou operaci, kde dle nich osvobozují svět od nacismu.

19. Vyřizování různých povolení je na vašich bedrech, nebo se o to stará produkční?

Vše řeší produkční Sergej, on chápe, že já se zkrátka musím starat o jiné věci, než abych běhal pro policejní registraci. Potřebuji řešit zásadní věci, například výplaty. Vezu to v balíku

v tašce. V Rusku mi to přepočítají na celnici, protože můžete na osobu přivést maximálně sto tisíc euro, vyvézt můžete samozřejmě méně.

20. Jak často se vám daří vyjíždět mimo Moskvu?

Jezdíme do Jaroslavl, Bělgorodu, Rostovu na Donu, Jekatěrinburgu, v létě chceme jet do Dagestánu natočit reportáž o turismu. Tato oblast teď extrémně získala na popularitě, jelikož většina Rusů teď necestuje do zahraničí a Dagestán nabízí kavkazské hory a Kaspické moře. Dále bychom rádi vyjeli do Burjatska. Ale samozřejmě témata typu „vesmírný teleskop na Bajkalu“, kde spolupracoval tým mezinárodních vědců, to mi doma nikdo neodehraje. Plánujeme další cesty, například téma kolchozů, kde chybí traktoristi, protože všichni řídí tanky. Na frontě potřebují řidiče, mechaniky, ne učitele. Tam narážím na problém, že lidé jsou opatrní. Často se bojí mluvit a já bych nerad, aby kvůli mně někdo skončil ve vězení.

21. Co obnáší cestování do regionů? Potřebujete nějaká extra povolení, jezdíte autem nebo létáte?

Jezdíme autem i létáme. Například do Petrohradu jsme teď jeli autem, abych v něm mohl mít tak trochu zázemí, mít tam obleky. Co se povolení týče, snažíme se předem vždy kontaktovat gubernátora dané oblasti, v Bělgorodu se s námi gubernátorský úřad baví, ale třeba v Rostově na Donu ne. Jet někam nablind není úplně ideální, hlavně do příhraničních oblastí.

22. Jak se změnila intenzita natáčení a počet pokrývaných témat při srovnání období před válkou a nyní v jejím průběhu?

Myslím si, že intenzita je srovnatelná, ale samozřejmě jsem dříve pokrýval více témat. To znamená i více reportáží z jiných oblastí, jako je kultura, sport. Mezi dřívějšími tématy reportáží bylo například moskevské metro nebo poštovní roboti, kteří automaticky po Moskvě rozváží poštu. Což jsou zajímavé věci, které ale teď dělat nemůžu. Nedá se tedy říct, že bych pracoval méně, ale vše se týká jen války a sankcí.

23. Když říkáte, že nemůžete, to je jakýsi veřejnoprávní narativ, že musíte informovat především o aktuálním dění?

To ne, já tato témata nabídnu, ale doma by to nikoho nezajímalo. Je válka, umírají lidé a já nemohu natáčet o robotech, jak vozí lidem květiny. Je to složité, mně Rusko trochu připomíná Německo ve 30. letech, taky bych v té době nenatáčel reportáže o tom, jak mají skvělé klobásy. Více než rok mi tu leží reportáž o výročí 100 let Moskevské filharmonie, kterou jsem natočil 18. února 2022. Natočil jsem reportáž do Objektivu o Sergijev Posad, což je nejvýznamnější pravoslavný klášter po Kyjevskopečerské lávře. Tam je základ ruského pravoslaví, kultury a historie. I tak mi to ale nikdo neodehraje.

24. Takže reportáže do Objektivu teď vůbec nenatáčíte?

Natočil jsem reportáž o Domě na nábřeží, který je naproti Kremlu a kde teď bydlím. To se publikovalo letos v lednu. Chceme dělat i další, uvidíme, co se nám povede. Ze soft-news jsme natáčeli například o ruském ekvivalentu Big Macu Big Hit. Dělal jsem reportáž o nákupech Samsungů, jak se vlastně moc věcí v běžném životě v Rusku nezměnilo. Z mých reportáží nemluví jen Putin, tam mluví běžní Rusové. V České televizi nejsme aktivisti, ale novináři. Ale některá témata se těžko prosazují do vysílání. Já se to učím, nikdo mi neřekl, že budu v Rusku během války.

25. Kolik vás aktuálně za Českou televizi v Rusku je? Jste to vy, kameraman a produkční, s tím že ani nejsou Češi?

Přesně tak, jsou to Rusové. Myslím si, že taková situace nikdy nenastala, že jsem první, kdo má ruského kameramana.

26. Je pravda, že Moskevská pobočka zahraniční redakce ČT patří k těm nejnákladnějším?

Myslím si, že už tomu tak není. Platím dva byty, jeden ve Slovenském domě, což je naše kancelář, a byt, kde bydlím. Předtím se platil ještě byt kameramana a můj v Českém domě. To znamená, že jsme ušetřili za dva byty. Na některých dalších postech se platí více bytů,

nebo třeba dvě auta. Takže jsme paradoxně ušetřili. Rusové mají svou rodinu, bydlí ve svém bytě. Takže neplánovaně jsme ušetřili České televizi velké peníze.

27. Jak proměnily sociální sítě a obecně éra internetu práci zahraničního zpravodaje? Používáte je?

Úplně jsem je vypnul a nic tam nezveřejňuji. Nemám kapacitu na to, abych řešil s kritiky, že jsem proukrajinský, nebo naopak proruský.

28. Ani pasivně je nepoužíváte pro zjišťování informací?

Ano, to samozřejmě, nejvíce Telegram. Sleduji tam například Wagnerovu skupinu a jejich videa. Sleduji Memoriál nebo Vesnu, což je protiválečná studentská organizace z Petrohradu. Jako zdroj informací jsou sociální sítě v současném Rusku velmi důležité.

29. Dokážete predikovat, jestli se do Ruska vrátí více českých novinářů? Z vašeho popisu vnímám, že vaše přítomnost není nějak nevyžádaná, že můžete normálně pracovat.

Myslím si, že ne. Oni nás tolerují a hlídají, není to tak, že by nás vítali s otevřenou náručí. Když jsem říkal, že na mě ruské úřady nevyvíjejí tlak, tak to ale znamená, že se mnou vůbec nespolupracují. Objektivně musím říct, že necítím, že by za mnou jezdilo auto FSB, že by mě někdo sledoval nebo dělal problémy. Jedinou komplikací je zmiňované obnovování akreditace každé tři měsíce. Ale není to tak, že by mi tam bylo jako novináři komfortně.

V Praze jsem byl armádní zpravodaj a když jsme se v 10 ráno dohodli, že bychom rádi natočili téma o vyzbrojování armády, mohl jsem ve 2 hodiny odpoledne mluvit s ministrem obrany. Měl jsem dobré kontakty. V Rusku nikoho nezajímáme. Úřady nám tu nedělají problémy, ale zároveň nám nepomáhají a ignorují nás.